

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 30

2—4 december

Debatter m. m.

Onsdagen den 2 december fm.

	Sid.
Svar på fråga av herr Hagberg ang. utformningen av det statliga entreprenadsystemet	3
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Gävle ang. sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvarvet i Karlskrona	6
herr Bengtsson i Varberg ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner	9
fröken Elmén ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm	14
herr Bengtsson i Varberg ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.	14
Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna	31
Rekryteringen av polispersonal i Stockholm	59
Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.	70

Onsdagen den 2 december em.

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m. (Forts.)	85
Översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m.	105

Torsdagen den 3 december

Interpellationer av:	
herr Jansson i Benestad ang. situationen på potatismarknaden . . .	106
herr Gustafsson i Skellefteå ang. den statliga bostadspolitikens administration	107

Fredagen den 4 december

Svar på frågor av:

herr Nihlfors ang. universitetens och högskolornas organisation och administration	108
herr Helén ang. den begärda snabbutredningen om införande av s. k. polisbötessystem vid felparkering	109

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 2 december fm.**

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 159, ang. återuppförande av viss byggnad	31
— nr 160, ang. ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo	31
— nr 161, om översyn av den militära stabs- och förvaltningsorganisationen	31
— nr 162, om kurser för hantverksmästare m. fl.	31
— nr 163, om utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna	31
— nr 164, ang. doktorandstipendier vid de tekniska högskolorna m. m.	58
— nr 165, ang. rekryteringen av polispersonal i Stockholm	59
— nr 166, om möjligheterna att åstadkomma en bättre balans mellan de olika partiernas ekonomiska resurser i valrörelserna	70

Onsdagen den 2 december em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 180, ang. markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.	85
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 44, ang. översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m.	105

Torsdagen den 3 december

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 23, om allmän varuskatt m. m. . .	106
---	-----

Onsdagen den 2 december

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollen för den 26 nästlidne november.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom framgår av uppsatta anslag har det blivit nödvändigt att utsätta plenum till i morgon, torsdag, klockan 13.00. Därvid kommer endast ett ärende att föreligga till behandling, nämligen ett av konstitutionsutskottet avgivet utlåtande, vilket väntas inkomma till bordläggning i dag och som avses skola avgöras efter allenast en bordläggning.

§ 3

Svar på fråga ang. utformningen av det statliga entreprenadsystemet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde:

Herr talman! Herr Hagberg har frågat mig om jag ämnar informera riksdagen om anledningen till det entreprenadsystem som tillämpats vid avtalsuppgörelsen om utförande av anläggningarna på Muskö och om de principer som därvid skall tillämpas.

Med anledning av frågan vill jag lämna en kortfattad redogörelse för bakgrunden till avtalet och dettas innehåll.

Riksdagen fattade år 1953 beslut om utflyttning av Stockholms örlogsvärv till Muskö. Enligt beslut av årets riksdag skall utflyttningen ske i huvudsaklig överensstämmelse med ett av chefen för marinen år 1958 på mitt uppdrag framlagt förslag. Enligt detta förslag uppgår totalkostnaderna för varvsanläggningen på Muskö till 106 miljo-

ner kronor. Anläggningen beräknas vara färdigställd år 1965. På fortifikationsförvaltningen har närmast ankommit att i samråd med marinförvaltningen verkställa riksdagens beslut att för angivna summa på sex år uppföra erforderliga varvsanläggningar på Muskö. Fortifikationsförvaltningen har emellertid ansett sig varken böra utföra arbetet i egen regi eller utbjuda arbetet på fast entreprenad. Metoden att i ämbetsverkets egen regi utföra arbetet skulle medföra mycket stora etablerings- och avvecklingssvårigheter och betydande kostnader, eftersom fortifikationsförvaltningen inte organiserats för att själv utföra arbeten av sådan omfattning och inte heller är sysselsatt med sådana arbeten. Sedvanligt entreprenadsystem har inte ansetts ändamålsenligt med hänsyn till önskvärdheten att inom beräknad tid färdigställa anläggningarna. Någon detaljerad plan för anläggningarnas slutliga utformning finns nämligen inte, eftersom det ursprungliga förslaget omarbetats och ändrats i betydelsefulla avseenden. Ett utarbetande av fullständiga entreprenadhandlingar, vilket skulle vara nödvändigt för att utlämna arbetet på fast entreprenad, skulle kräva så lång tid att den beräknade byggnadstiden skulle överskridas. Dessutom hade en fastlåsning av alla detaljer redan från början minskat möjligheterna för anpassning till eventuellt framkommande nya tekniska och operativa erfarenheter. För att söka på bästa sätt övervinna dessa svårigheter har fortifikationsförvaltningen upptagit förhandlingar med en entreprenadfirma, som sedan ett flertal år är sysselsatt på platsen med likartade arbeten, om att utföra byggnadsarbetena på Muskö på sådana villkor, att

Svar på fråga ang. utformningen av det statliga entreprenadsystemet

beställare och leverantör kan anses ha i alla avseenden fullt sammanfallande intressen. Enligt det preliminära avtalet skall entreprenören organisera och till Muskö förlägga en särskild avdelning, som uteslutande skall sysselsättas med arbeten för örlogsvarvets räkning. Fortifikationsförvaltningen skall betala entreprenörens direkta utgifter för arbetet, varjämte entreprenören tillförsäkrats ett fast månadsarvode. Detta kan sägas innebära att fortifikationsförvaltningen hyr en egen-regiavdelning. Avdelningens ekonomiska transaktioner skall vara underkastade fortifikationsförvaltningens fullständiga kontroll. De maskiner som erfordras skall inköpas av ämbetsverket och ägas av detta. Om den beräknade totalkostnaden underskrides eller om de olika arbetsmomenten kan utföras till lägre kostnad än den som definierats såsom normalkostnad i dagens läge, skall entreprenören tillförsäkras en mindre andel av denna vinst i form av premie. Om arbetet blir försenat, skall entreprenören vidkännas avdrag på sitt arvode. Kvaliteten på arbetet säkerställes genom att lång garanti-tid fastställes.

Jag kan meddela att Kungl. Maj:t den 23 juli detta år förklarar hinder icke möta mot att fortifikationsförvaltningen träffar avtal med i princip detta innehåll. Jag vill fästa uppmärksamheten på att statens sakrevision deltagit vid överläggningarna såväl rörande det preliminära avtalet som nu pågående rörande den slutliga utformningen. Förhandlingarna pågår fortfarande. De har dock framskridit så långt att parterna i allt väsentligt är överens och undertecknande kan beräknas ske denna månad.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Hagbergs fråga.

Härpå yttrade:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag skall be att få tacka försvarsministern för svaret på min

enkla fråga. Det ger vissa viktiga upplysningar, som kompletterar det lilla jag förut visste i denna fråga.

Men det lilla jag förut tagit del av är i och för sig ganska anmärkningsvärt. Det handlar här nämligen om ett ovanligt avtal. Det handlar om en fullständig nyhet i statlig praxis. Det handlar om det största avtal som försvarsmyndigheterna någonsin träffat. Det handlar om en entreprenör utan entreprenadförfarande. Det är inte fråga om ett vanligt anbud. Det rör sig om en enda entreprenör, som tydligen inte ens behövt iaktta de vanliga villkoren för den som skall utföra ett arbete. Det handlar om att man satt ett tak — och det är ett högt tak — på 106 miljoner kronor, under vilken summa arbetet skall utföras. Om detta tak kan underskridas, kommer vinsten att delas mellan kronan och den s. k. entreprenören. Om detta s. k. tak överskrids, minskar entreprenörens arvode — hur mycket har försvarsministern glömt att tala om för riksdagen.

Detta är ganska nya och märkliga principer för behandlingen av en dylik fråga, och jag tycker inte att försvarsministerns motivering för dessa principer verkar särskilt övertygande. Han säger att sedvanligt entreprenadsystem inte har ansetts ändamålsenligt med hänsyn till önskvärdheten att inom beräknad tid färdigställa anläggningarna och att man inte utarbetat fullständiga entreprenadhandlingar för att lämna ut arbetet på entreprenad, därför att man var rädd för att den planerade byggnadstiden, alltså till 1965, skulle överskridas. Detta är såvitt jag förstår de skäl som försvarsministern åberopar för detta mycket ovanliga och mycket sensationella tillvägagångssätt. Jag tycker att dessa skäl verkar vara svepskäl — så mycket mera som försvarsministern själv försäkrar att man tagit så lång tid på sig för att man inte skall riskera att arbetet inte kan utföras inom vederbörlig tid. Det förhållandet att man vill

Svar på fråga ang. utformningen av det statliga entreprenadsystemet

ha arbetet utfört till 1965 kan inte anses motivera att man inte gör i ordning de handlingar och det material som bör vara klarat innan ett arbete utlämnas på entreprenad.

Det anföres ytterligare ett skäl, nämligen att det under tiden kan inträffa ändrade förhållanden och att man bl. a. kan vinna nya operativa erfarenheter, som man kan ta hänsyn till genom detta tillvägagångssätt men inte vid anbuds-förfarande. Detta skäl har inte den karaktären att det ger ett övertygande intryck. Enligt min mening kan man mycket väl ha en klausul i entreprenadavtalet för sådana eventualiteter.

Jag tycker att det system som här använts just är av sådant slag som ute i landet skapar missnöje med det sätt varpå de militära anslagen användes. Om man här inte velat utlämna arbetet på entreprenad i vanlig ordning, så förstår jag inte varför staten inte bygger själv. Att fortifikationsförvaltningen inte anser sig ha tillräckliga resurser för att bygga är väl inte något skäl. Det finns ju andra statliga förvaltningar, där man har goda resurser och tillräcklig erfarenhet av arbeten av detta slag. Där kan man säkert klara ett sådant här bygge minst lika bra som firma Bergendahl och Höckert. Jag tänker här på exempelvis vägförvaltningen och vattenfallsstyrelsen och andra statliga företag. Det skulle väl ha varit naturligt för en socialdemokratisk regering att låta ett statligt företag utföra denna stora anläggning i stället för att vältra över hela jobbet på en privat företagare under så godtyckliga villkor.

Det intryck jag fått av det tillämpade systemet är att vi här fått ett bygge på löpande räkning. Att man kallar entreprenörens ersättning för fast arvode, års- eller månadsarvode, ändrar inte detta intryck. Det verkar som om systemet tillkommit för att tillförsäkra byggnadsfirman oskäligen profitera, och jag undrar om inte hela denna affär vore nå-

gonting för statsrevisorerna att närma-re granska.

Herr talman! Låt mig berätta en liten solskenshistoria, som har ett indirekt samband med den fråga vi här diskuterar. Anläggningarna på Muskö har ju tillkommit för att man skall kunna utrymma Skeppsholmen, och som ett led i denna utredning har vissa åtgärder redan vidtagits. Så har man t. ex. elektrifierat grindarna, så att de skall vara lätta att öppna, när man flyttar därifrån.

Det var emellertid inte den saken jag här tänkte påtala, utan arbetet att dra in elektrisk värme i Skeppsholmskyrkan. Vid den ombyggnaden gick man till väga på samma sätt som man så ofta gör, d. v. s. man kastade ut bänkarna, bröt upp golvet och rev ut hela den tidigare värmeanläggningen. Till detta användes givetvis militär personal. Men sedan skulle amiralens dotter giftas bort, och i marinen är man som bekant mycket traditionsbunden — vilket ju kan vara bra ibland och mindre bra andra gånger — och då behövde man kyrkan. Därför flyttades utan vidare hela inredningen tillbaka igen, och när den högtidliga akten var över, revs alltihop ut en gång till. Men sedan kom man plötsligt att tänka på att det snart var advent — det är sålunda ungefär ett år sedan nu — och därför plockade man in alla grejorna i kyrkan igen och uppsköt arbetet med elektrifieringen. Det arbetet var i övrigt utlämnat på entreprenad. Och sedan kom man underfund med att orgeln blivit skadad av kylan, och detta medförde ett omfattande merarbete. Men efter allt detta kunde man så småningom sätta i gång med vad man ursprungligen hade planerat. Vad detta arbete kostade, vet kanske inte försvarsministern. Det uppförs ju på underhållskontot. Därför är det litet svårt att kontrollera.

Jag ber att få tacka för svaret fast jag inte är nöjd med det.

Svar på interpellation ang. sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvarvet i Karlskrona

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Hagberg talar om något annat än det jag svarade på. Jag skall inte upprepa svaret, men jag tror att herr Hagberg ängslas alldeles i onödan beträffande den metod att få arbeten utförda som vi valt ute vid Muskö. Först och främst gäller inte avtalet totalbeloppet 106 miljoner. En fjärdedel av beloppet faller på inredningsdetaljer och maskinparken, som inte detta avtal omfattar.

Det som gör att jag ansett att fortifikationsförvaltningen har rätt, när den inte vill upprätta egna organ för arbetet, är att det rör ett tillfälligt arbete. Skulle vi upprätta ingenjörbyråer och anställa folk hos en förvaltning som inte har för vana att utföra så stora arbeten, så är jag övertygad om att det vid sidan av alla olägenheter som skulle uppstå, bland annat vid avvecklingen, förmodligen inte skulle kunna bli billigare.

Nu har man valt en metod som tidigare kanske inte prövats inom statlig verksamhet men som är relativt vanlig inom privat. Vi har varit mycket försiktiga vid förberedelserna till detta entreprenadsystem. Vi har från början kopplat in civila instanser. Sakrevisionen har nämligen från början följt förhandlingarna och givit oss råd och den följer fortfarande de förhandlingar som alltjämt pågår med entreprenören. Olägenheterna med att koppla på en mängd entreprenörer och använda ett konventionellt entreprenadsystem är betydande med hänsyn till att det rör sig om en avlägsen byggnadsplats, där det är nödvändigt att ha stationära maskiner. Dem köper fortifikationsförvaltningen, och de tillförs staten. Därigenom kan man utforma ett avtal som gör det möjligt för staten att på sätt som inte kan ske i samband med ett konventionellt entreprenadsystem få del av den rationaliseringsvinst som kan uppstå. Jag

kan inte ange de procenttal herr Hagberg frågade efter, eftersom avtalet inte är slutgiltigt färdigt, men jag kan försäkra att huvuddelen av sådana rationaliseringsvinster blir garanterade staten i detta fall. Därför har jag ansett mig kunna ge fortifikationsförvaltningen grönt ljus beträffande denna metod att bygga Musköanläggningarna.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det sista jag sade i mitt föregående anförande hade bara indirekt samband med detta ärende, men jag tror att det illustrerar tillvägagångssättet. Jag tyckte att försvarsministerns replik gav en bekräftelse på vad jag tidigare påpekat. Det handlar om ett mycket ovanligt förfaringssätt som inte tidigare praktiserats i försvaret men som, såsom försvarsministern anmärker, praktiseras på andra håll. Jo, det har börjat praktiseras i kommunerna vid vissa bostadsbyggen. Bland folk som är ganska sakkunniga har den anmärkningen gjorts att just detta system är mycket säkert när det gäller att tillförsäkra vederbörande byggare mycket god profit. Jag kan inte tänka mig att inte vederbörande firma också har sört för att den kommer att soulageras väl för denna historia. Det må vara att sakrevisionen har tittat på detta. Jag tror ändå att det är anledning för statsrevisorerna och även för besparingsutredningen att titta på den här saken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvarvet i Karlskrona

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har

Svar på interpellation ang. sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvarvet i Karlskrona

herr Nilsson i Gävle frågat statsrådet och chefen för socialdepartementet

1) vilket av de två alternativen i den s. k. Karlskronavarvsutredningen som kan tänkas få regeringens stöd samt

2) om regeringen övervägt starta annan statlig industri i Karlskrona med omnejd, därest sysselsättningsmöjligheterna vid varvet skulle tendera till att bli sämre.

Med hänsyn till frågornas natur torde det ankomma på mig att besvara dem.

Såväl 1953 års örlogsvarvsutrednings betänkande angående örlogsvarvens organisation m. m. som Karlskronavarvsutredningens betänkande angående förutsättningarna för civil varvsdrift vid Karlskrona örlogsvarv, vilket avlämnades för några månader sedan, är för närvarande föremål för beredning inom försvarsdepartementet. Det är därför ännu inte möjligt att uttala vilken ställning som kommer att tas till Karlskronavarvsutredningens förslag.

I anslutning till herr Nilssons andra fråga vill jag påpeka, att eftersom denna är beroende av ställningstagandet till den första frågan, så kan jag i dagens läge inte lämna något svar.

Vidare yttrade:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret.

Om det bara hade gällt att tillfredsställa mig, hade jag inte haft så mycket att säga. Men jag är inte ute i det ärendet. Här gäller det 1 625 anställda, som under mycket lång tid känt ett hårt tryck över den otrygghet och osäkerhet som präglar deras sysselsättningsmöjligheter.

Att staten är ansvarig för människorna och deras sysselsättning skall väl inte behöva utredas, och jag har den uppfattningen att man bort kunna ge de anställda ett lugnande besked.

Jag hade ställt interpellationen till socialministern närmast av den anledning att det i frågan om varvets framtid ligger många sociala aspekter. Det gäller ju frågan vart dessa människor skall ta vägen, och vad de skall få syssla med. Det är kanske svårt att avgöra, huruvida en sådan fråga tillhör socialdepartementet eller försvarsdepartementet.

Med anledning av en tidningsnotis i Sydöstra Sveriges Dagblad, där man ondgjort sig över denna interpellation, är jag angelägen att framhålla, att jag aldrig ett ögonblick haft den uppfattningen, att inte riksdagsmännen i Blekinge bevakar frågor som berör Karlskrona. De har redan gjort aktningvärda insatser, och myndigheterna i Blekinge har också informerat försvarsministern. När emellertid de anställda också till vårt parti har meddelat, och det därmed kommit till min kännedom, att oron växer, fann jag anledning att framställa denna interpellation.

Jag tycker nog att försvarsministern skulle ha tänkt sig för, innan han svarade, och om han inte velat spela jultomte så här inför julen genom att dela ut julklappar, skulle han ha kunnat meddela vilket alternativ man tänkt välja och — om departementet valt det lägre alternativet — vilka möjligheter man i så fall har att skapa sysselsättning. Det är en stor fråga för Karlskrona, för de anställda och deras familjer. De går fortfarande och väntar på besked.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle behöver inte upplysa mig om att detta är en stor fråga. Det känner jag väl till. Jag har sysslat med den i flera år.

Jag är inte så alldeles säker på att karlskronaborna och de anställda vid varvet just nu väntar ett besked. De är säkert medvetna om att det är praktiskt

Svar på interpellation ang. sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvarvet i Karlskrona

taget omöjligt för mig att lämna ett definitivt svar. De vet att utredningarna nyligen blivit färdiga och att remissvaren kommit under den sista tiden. Jag hoppas att till våren kunna ge riksdagen ett slutgiltigt besked i denna fråga.

Men alla som känner till problemet vet ju, att vi under tiden sysselsätter de anställda vid Karlskronavarvet. Vi gör det med hjälp av statliga stödbeställningar, vilka i dag uppgår till mellan 20 och 30 miljoner kronor. Vi gör det också genom att ha gett tillåtelse för örlogsvarvet att bygga ut en ackvisitionsavdelning, så att man kan ta emot beställningar från den privata marknaden.

I den mån dessa åtgärder inte räckt till för att ge sysselsättning åt alla anställda, har vi på ett enligt min mening smidigt sätt försökt klara det genom förtidspensionering av vissa anställda i första hand och genom ett anställningsstopp sedan två år tillbaka. Därigenom tror jag trots allt att de anställda vid varvet inte bara känner trygghet utan också vet att statsmakterna inte har svikit dem och inte skall svika dem.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Denna fråga har ett rent allmänt intresse och bör intressera riksdagen i dess helhet. Det är därför inte särskilt anmärkningsvärt, att herr Nilsson i Gävle tagit upp frågan i en interpellation i riksdagen. Jag vill emellertid understryka att detta ärende, som tidigare påpekats, dock har ett speciellt intresse ur rent lokal synpunkt, ty utvecklingen vid örlogsvarvet och vid marinverkstäderna betyder ju oerhört mycket för orten, d. v. s. för Karlskrona stad och för sydöstra Sverige över huvud taget.

Nu har herr Nilsson i Gävle sagt, att riksdagsmännen från Blekinge bevakat denna fråga ganska väl. Jag är naturligtvis tacksam att det har blivit sagt.

Under de år denna fråga varit brännande aktuell har de lokala myndigheterna gjort upprepade uppvaktningar hos olika myndigheter, bl. a. hos regeringen. Frågorna rörande Karlskronavarvet hör också till dem som allra flitigast har diskuterats här i riksdagen.

Nu kanske någon undrar, varför inte vi blekingar under denna höstriksdag gjort någon framställning eller framstöt i frågan här i riksdagen. Såsom ärendet nu ligger till har vi emellertid ansett att det inte funnits någon anledning för oss att aktualisera frågan på riksdagsplanet. Som försvarsministern här talat om bearbetas nu de olika utredningarnas förslag i departementen. Som vi också hörde kan man vid nästa års riksdag vänta besked i dessa frågor. Med hänsyn härtill har vi ansett oss kunna vila på hanen ett tag och invänta det förslag som kommer från försvarsdepartementet.

Jag vill dock understryka, att det bland de anställda vid varvet råder en viss osäkerhet för framtiden. Den trygghet som försvarsministern talade om kanske inte är så stor som man fick ett intryck av när man lyssnade till herr statsrådet. När man nästan dagligen har kontakt med de anställda och hör deras reflexioner, förstår man att de med oro ser mot framtiden.

Likaså, är detta ur stadens synpunkt ett otrygghetsmoment som icke får förbises. Den industriella utvecklingen i Blekinge har under senare år varit gynnsam i vissa delar av länet, särskilt i de västra. De stora problemen föreligger i den östra delen av länet, speciellt i Karlskrona, beroende på att vi inte vet hur det kommer att gå med örlogsvarvet.

Jag tänker inte fördjupa mig i några detaljer beträffande denna fråga. Annars vore det mycke att säga om saken, men därtill är tillfället icke lämpligt just nu. Vi återkommer när vi får den proposition från försvarsdeparte-

Svar på interpellation ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner

mentet, som har utlovats till nästa års riksdag. Jag vill endast uttala en förhoppning om att denna fråga kommer att lösas på ett tillfredsställande sätt, såväl för försvaret som ur Karlskrona stads och den berörda personalens synpunkt och att olika önskemål blir tillgodosedda. Jag hoppas alltså på en så skyndsamt behandling av detta ärende som över huvud taget är möjlig.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Bara ett par ord, herr talman! Varken de blekingska riksdagsmännen eller regeringen har fått någon chans att slumra till i denna fråga — därtill har opinionen varit alltför stark. Självfallet är vi herr Nilsson i Gävle tacksamma för den påminnelse han gjort, men om hans propå beträffande försvarsanslaget skulle ha följts, hade läget varit betydligt sämre för Karlskrona, och de möjligheter regeringen haft att tillfälligt hjälpa varvet och alla de anställda i deras mycket svåra belägenhet hade varit mycket mindre.

Det är emellertid tydligt att detta provisorium knappast länge kan bibehållas. Det är nämligen uppenbart att den otrygghet, som råder måste vara en oerhört negativ faktor både för varvet och för de anställda och deras familjer. Därför hälsar jag med största tillfredsställelse det löfte försvarsministern gav att till våren framlägga förslag för riksdagen, så att frågan får en mer slutgiltig lösning. Dessförinnan finns näppligen någon anledning att anlägga fler synpunkter på saken. Vi uttrycker som sagt en mycket livlig önskan att försvarsministerns löfte måtte bli verkligt, att vi får en slutgiltig organisation så att människorna där nere vet vad de har att rätta sig efter.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Om jag fattade försvarsministern rätt anser han att regeringen inte har glömt bort de anställda. Regeringen kommer att tänka på dem i

fortsättningen, de anställda kan tryggt och lugnt lita på regeringen. Jag ber att få notera detta och hoppas att till de anställda få säga, att de kan känna sig lugna i förvissning om att de kommer att få behålla sina anställningar, att det kommer att skapas trygga sysselsättningar där nere och att någon minskning av antalet anställda inte kommer att företas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som anförde:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Bengtsson i Varberg frågat *dels* om jag uppmärksammat att beslutet om den förenklade statsbidragsgivningen till kommunernas kostnader för skolväsendet i vad avser rekvisitionsförfarandet tillämpas på ett sätt, som synes förfela ett av reformens huvudsyften, nämligen att begränsa den statliga granskningen och att undvika en onödigt detaljkontroll för att därmed förenkla kommunernas tidigare betungande arbete med bidragsrekvisitioner, *dels* om jag i så fall är beredd att vidtaga sådana åtgärder, att det inte onödigtvis ålägges kommunerna att lämna de specificerade detaljuppgifter, som flertalet länskolnämnder nu kräver, uppgifter vilkas slopande eller begränsning enligt interpellantens mening torde vara ett villkor för att den åsyftade förenklingen i rekvisitionsförfarandet skall bli en realitet för de kommunala skolförvaltningarna.

Inledningsvis vill jag erinra om att de nya statsbidragsbestämmelser, vilkas tillämpning det här är fråga om, trädde i kraft den 1 juli 1958. Bidragsrekvisi-

Svar på interpellation ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner

tioner enligt det nya systemet har sålunda för första gången upprättats och ingivits av kommunerna i början av innevarande budgetår.

Det nya bidragssystemet innebär en väsentlig omläggning av statsbidragsgivningen. 27 olika statsbidrag, till helt övervägande del avseende skoländamål, har sammanslagits till två nya bidrag, varav det ena avser det obligatoriska skolväsendet och det andra högre kommunala skolor. Samtidigt har bidragskonstruktionen förenklats. Den tidigare detaljberäkningen av kostnaderna har ersatts med en beräkning av lönekostnaderna på schematiska grunder. Syftet härmed har varit att vinna ett enkelt rekvisitions- och kontrollförfarande.

Vid fastställandet av rekvisitionsblanketterna har skolöverstyrelsen ansett det stå i överensstämmelse med reformens syfte att i dessa endast antaga sådana uppgifter, som i regel alla kommuner, oavsett storlek, har att presteras. Såsom interpellanten framhållit, har emellertid flertalet länskolnämnder ansett det erforderligt att inhämta åtskilliga uppgifter utöver dem, som upptas i det fastställda rekvisitionsformuläret, för att underlätta sin kontroll av antalet tjänster i kommunerna. Vissa länskolnämnder har därvid gått ganska långt och för ändamålet sammanställt detaljerade kompletterande formulär.

För egen del anser jag att inhämtandet av dessa extra uppgifter inte står i god överensstämmelse med de intentioner, som kom till uttryck vid reformens genomförande. De nya statsbidragsreglerna förutsätter ett väsentligt kommunalt ansvar för en riktig tolkning och tillämpning av gällande bestämmelser på området. Därför skall kommunerna, i varje fall sedan eventuella övergångssvårigheter övervunnits, inte behöva betungas med att regelmässigt lämna uppgifter, för vilka krävs ifyllande av särskilda blanketter vid sidan av dem som skolöverstyrelsen fastställt. I den mån kompletteringar fordras, bör dessa i

regel inte avse insändande av annat material än det, som man i kommunerna utgått ifrån vid ifyllande av den fastställda rekvisitionsblanketten, och kompletteringar bör givetvis endast införas i sådana fall, där länskolnämnd finner särskild anledning att kontrollera de lämnade uppgifterna.

Inom skolöverstyrelsen är man väl medveten om det problem, som behandlats av interpellanten. Överstyrelsen tog bl. a. upp frågan vid det möte med länskolnämnderna som hölls i oktober i år. Därvid betonades från överstyrelsens sida, att rekvisitions materialet borde begränsas på sätt som varit avsett vid reformens genomförande och som jag här framhållit som önskvärt. Med hänsyn till att de nya statsbidragsreglerna radikalt avviker från tidigare system och hittills endast tillämpats vid ett rekvisitionstillfälle, kan det dock vara förklarligt om den fulla förenklingseffekten ännu inte uppnåtts.

Genom överstyrelsens redan vidtagna åtgärder och den uppmärksamhet som överstyrelsen avser att ägna frågan i fortsättningen i syfte att åstadkomma alla de förenklingar, som statsbidragsomläggningen ger möjligheter till, torde emellertid redan vid nästa rekvisitionstillfälle det förenklade förfarandet bli den realitet för de kommunala skolförvaltningarna, som statsmakterna avsett och interpellanten nu efterlyst.

Härefter yttrade:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation.

Innehållet i svaret är mycket glädjande för dem som i kommunerna arbetar med skolfrågorna, och dess innebörd bör också tillfredsställa länsorganen. Nu kan alla länskolnämnder inrikta sin

Svar på interpellation ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner

ambition på andra och viktigare ting än detaljkontroll av statsbidragsbestämmelserna.

Ute i kommunerna var man mycket tillfredsställd, då riksdagen införde de förenklade statsbidragsbestämmelserna. Man utgick från att de skulle medföra lättnader — skolans medarbetare skulle få ägna sig åt viktigare uppgifter, skolans ledning skulle befrias från omfattande och till synes onödiga sammanställningar, som brukat stjåla dyrbar tid från denna kvalificerade personal. Man hade all anledning att vara mycket glad och kunde ställa stora förhoppningar, eftersom reformen var omfattande. Det framgår av herr statsrådets svar att det rörde sig om en mycket stor reform — 27 olika statsbidrag förvandlades till två. Avsikten var att med en långt driven schablonisering söka komma ifrån en onödig och föga rationell detaljkontroll. Frågan behandlades för övrigt på den tiden då vi här i landet ofta hörde uttrycket Krängel-Sverige och vi gick in för att förenkla på olika områden.

När länskolnämnderna likväl företog en detaljkontroll, som baserades på specificerade uppgifter från kommunerna, uppstod en mycket förklarlig irritation, och många skolmän uttryckte drastiskt saken så, att genom denna förenkling hade det blivit mycket krångligare än det var tidigare.

Nu har naturligtvis länskolnämnderna ansett sig ha skyldighet att göra på detta sätt och ansett sig ha stöd i författningen för att göra så. Men vid närmare eftertanke ställer man väl ändå frågan: Vad skulle då beslutet om förenklingen tjäna till?

Den som studerat utredningsförslaget och följt frågans behandling i riksdagen blir förvånad över länskolnämndernas krav på denna punkt. Avsikten var som sagt att åstadkomma en långt driven schablonisering av bidraget, byggd på förtroende för kommunerna. Men i den praktiska tillämpningen blev det helt

annorlunda — man misstrodde ju kommunerna. Beslut om förenklingar av statsbidragen måste emellertid bygga på och förutsätta förtroende för kommunerna — det är viktigt, ty annars kan man aldrig komma ifrån detaljreglering. Kommunerna måste lita på staten. I det ekonomiska umgänget mellan stat och kommun måste det finnas förtroende. Som exempel kan jag nämna att kommunerna bidrar till kostnaderna för folkpensioneringen, och därvidlag måste kommunerna lita på att staten lägger fram korrekta räkningar. Det skulle vara synnerligen improduktivt om kommunalmännen gjorde något så befängt som att anställa en mängd människor som skulle detaljgranska statens räkningar för folkpensionskostnaderna, och lika improduktivt vore ett sådant system i andra fall, där stat och kommun delar det ekonomiska ansvaret för en samhällelig verksamhet.

I fråga om det anslag som nu diskuteras kan ju rimligtvis ingen enskild befattningshavare komma över några medel, och bidragets utformning är sådan att inte ens kommunerna, till vilkas kassor bidraget inflyter, har stora möjligheter att »lura» staten. Genom hela denna frågas behandling har ju som en röd tråd gått förtroendet mellan stat och kommun. Visserligen krävde en del statliga myndigheter på sin tid att åtgärder skulle vidtagas, så att det blev en »tillfredsställande kontroll» över kommunerna. Detta krav avvisades emellertid av departementschefen.

Herr talman! Jag finner alltså statsrådets svar glädjande, och jag tolkar svaret så, att länskolnämnderna för framtiden inte kommer att utnyttja sin formella rätt att avkräva kommunerna detaljuppgifter på sådant sätt att avsikten med reformen skulle förfelas. Skolans folk kommer alltså att kunna ägna sig åt de stora frågor rörande skolans inre och yttre liv, som nu står på dagordningen. Jag är därför som sagt tillfredsställd med svaret.

Svar på interpellation ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Mot bakgrunden av min erfarenhet från arbetet i en länskolnämnd vill jag framföra några fakta och synpunkter. Det kanske kan vara motiverat att något belysa hur det aktuella spørsmålet ter sig ur länskolnämndernas synpunkt.

Det nya driftkostnadsbidraget till kommunerna för det allmänna skolväsendet grundar sig i princip på två faktorer, nämligen dels antalet bidragsgrundande tjänster och dels årslönebeloppet för dessa.

Vad beträffar antalet bidragsgrundande tjänster så är enligt § 5 i kungörelsen tjänst bidragsgrundande endast i den mån däri ingår undervisning eller annan tjänstgöring, som avses i timplan, annan föreskrift eller särskilt medgivande. För kontrollen härvidlag fordras detaljgranskning av olika uppgifter.

Inför problemet hur granskningsarbetet med rekvisitioner skulle läggas upp utgick vi i länskolnämnden i Skaraborgs län från den frågeställningen: Vilket grundmaterial och vilka anteckningar måste en skolchef själv sammanställa och göra för att kunna färdigställa en så riktig rekvisition som möjligt? Det material som sålunda samlas borde utan större merarbete kunna ställas till länskolnämndens förfogande samtidigt med rekvisitionen.

Med denna utgångspunkt gjorde länskolnämnden upp ett förslag till schematiska hjälpblanketter att samla det nödvändiga grundmaterialet på. I slutet av maj månad 1959 sändes dessa hjälpblanketter tillsammans med skolöverstyrelsens förslag till rekvisitionsblanketter och anvisningar till länets skolchefer och rektorer för yttrande.

Vid den konferens med skolcheferna och rektorerna, som nämnden höll den 2 och 3 juni i år, genomgicks statsbidragskungörelsen, skolöverstyrelsens förslag till rekvisitionsblanketter med anvisningar ävensom förslaget till

hjälpblanketter. Vid båda konferenstillfällena uttalades entydigt, att hjälpblanketterna skulle i hög grad underlätta rekvisitionsförfarandet. På uttrycklig önskan av konferensen lät vidare länskolnämnden trycka blanketterna. Länskolnämnden utsände därefter blanketterna till övriga länskolnämnder och skolöverstyrelsen för kännedom.

I överensstämmelse med driftbidragskungörelsens bestämmelser om bidragsgrundande tjänster och årslönebeloppen för dessa innehåller hjälpblanketterna plats för mera detaljerat material för bedömandet av antalet bidragsgrundande tjänster, men beträffande lönebeloppen för dessa endast en kolumn för uppgift om faktisk löneklassplacering enligt kungörelsens mening.

Under tiden för arbetet med rekvisitioner upprättande uppstod givetvis olika problem för rekvirenterna, vilka problem diskuterades i samförstånd med länskolnämnden. Mot hjälpblanketterna — vilka icke gör anspråk på fullständighet eller entydighet — riktades inga större anmärkningar. I de fall, där de var otydliga eller ofullständiga, kunde envar göra de ändringar eller förtydliganden som passade bättre i den uppkomna situationen.

Herr talman! Den kritik, som nu riktas mot länskolnämnderna för deras handhavande av granskningsuppgiften, har jag litet svårt att förstå — åtminstone med hänsyn till det tillvägagångssätt jag här redovisat.

Nu framgick det av statsrådets svar på interpellationen, att detta problem kommer att ytterligare bearbetas i skolöverstyrelsen, och vi får väl hoppas att vi skall komma till en lösning, som tillgodoser det önskemål vi alla är ense om, nämligen ett förenklat statsbidragsförfarande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra en kort kommentar till herr andre vice talmannens inlägg. Om jag

Svar på interpellation ang. förenkling av vissa statsbidragsrekvisitioner

inte visste, att herr andre vice talman-
nen är en erfaren och praktisk man,
skulle jag utan tvivel vilja påstå, att han
är en lysande försvarare för blankett-
raseriet i detta land. Varför behöver
länskolnämnderna visa en sådan am-
bition att de, som han säger, skall de-
talgranska olika uppgifter, när lagstift-
ningens och riksdagens mening är, att
man skall lita på kommunerna och i
fortsättningen inte hålla på med en så-
dan detaljgranskning?

Jag fick det intrycket av herr andre
vice talmannens anförande, att han var
riktigt bekymrad för att vissa av de
extra blanketterna inte detaljreglerade
hela statsbidragsområdet. Men, herr
andre vice talman, det gör ingenting att
de inte gör det! Jag har aldrig hört
talas om att nyskapade regionala myn-
digheter, i detta fall länskolnämnder-
na, med starkt inslag av lekmän redan
första året av sin verksamhet anser, att
man behöver detaljreglera mera än de
ansvariga centrala ämbetsverken har
ansett.

Nu är det ju så att ingalunda alla
länskolnämnder har ansett, att denna
detaljreglering skulle behövas, utan det
är ungefär hälften som har gjort det.
Jag menar ingenting annat än att man
får försöka göra sig fri från alla dessa
så vanliga krav från byråkratien, att all-
ting skall kunna sättas på blanketter.
Jag tror att herr andre vice talmannen
är lurad av någon i sin egen länskol-
nämnd.

Det är uppenbart, som också herr
Bengtsson i Varberg här framhöll, att
det är ett ömsesidigt förtroende mellan
stat och kommun som hela systemet ba-
serar sig på. Vi får väl ändå avvakta
och se, om inte staten med stort förtro-
ende kan lita på kommunerna i detta
avseende.

Sedan vill jag, herr talman, ta upp
en annan sak som dock hänger samman
med denna. Det är ganska överraskande
att länskolnämnderna, som har funge-
rat ett år, omedelbart anser, att tjänste-

manuuppsättningen är för blygsam.
Det är inte lekmännen i länskolnäm-
nderna som har ansett det, utan en stor
uppvaktning från inspektörshåll har
krävt, att man omedelbart skall åstad-
komma en kraftig utökning av antalet
amanuenser och kanslister. Skulle man
inte, herr Malmborg, kunna låta bli att
anskaffa flera blanketter under några
år, så får vi se, om den personalupp-
sättning, som länskolnämnderna har
fått i första omgången, är tillräcklig?

Herr andre vice talmannen **MALM-
BORG** (fp):

Herr talman! Det var en gruvlig an-
klagelse statsrådet riktade mot mig, att
jag skulle vara blanketteraseriets företrä-
dare par préférence här i landet. Jag får
nog säga att jag inte känner mig särskilt
skyldig.

Vad beträffar länskolnämndens
granskningsproblem på det aktuella om-
rådet så prövade vi för vår del mycket
noga huru vi skulle förfara. Jag vill be-
tona vad jag anförde i mitt förra anfö-
rande: Vi noterade de uppgifter, som
vederbörande rekvisitent måste ha för
att kunna inge en på sakliga grunder
byggd rekvisition. Vi fann därvid att
det vore mycket lämpligt om nämnden
hade dessa uppgifter till hands. Det är
själva den springande punkten i detta
sammanhang. Nu får väl utvecklingen
visa vilka vägar man skall beträda, och
jag avvaktar med intresse detta ärendes
fortsatta beredning i skolöverstyrelsen.

Vad sedan beträffar kravet på ökning
av antalet tjänstemän i länskolnäm-
nderna, så är det klart att detta är ett
komplicerat problem. Men herr statsrå-
det vet, måhända bättre än jag, att se-
dan länskolnämnderna startade sin
verksamhet, har nya uppgifter lagts på
dem. Det kan ingen bestrida. Jag har
också det bestämda intrycket från be-
handlingen i statsutskott och riksdag av
frågan om länskolnämndernas perso-
naluppsättning, att vi alla räknade med
att personalen var knappt tilltagen. Det

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

finns ingenting att invända mot att man börjar försiktigt. Men om nya uppgifter kommer till kan det bli hård press, och detta har visat sig bli fallet. Man kan tycka att det är mindre sympatiskt, men sådan är verkligheten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara fröken Elmén's interpellation angående förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm och herr Bengtssons i Varberg interpellation angående förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Johansson lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fröken Elmén har med anledning av den debatt, som sedan en tid pågår beträffande vården och utrustningen vid Eugeniahemmet och som på många punkter skapat oklarhet om förhållandena vid hemmet, frågat mig, om jag inför kammaren vill lämna en redogörelse, som är ägnad att lägga till rätta de missförstånd, som uppstått, och ge en riktig bild av de förhållanden, under vilka hemmet arbetar.

Vidare har ledamoten av kammaren herr Bengtsson i Varberg frågat mig, om jag är beredd att redovisa eventuellt föreliggande inspektionsrapporter angående förhållandena vid hemmet. Herr Bengtsson har därjämte önskat en redogörelse för den nuvarande organisationen av vården och undervisningen

av de fysiskt handikappade barnen samt eventuella planer på en upprustning av vårdområdet.

Jag anhåller nu att få besvara dessa interpellationer i ett sammanhang.

Eugeniahemmet utgör centralanstalt för vården av cp-barn. Hemmets sjukavdelning har till uppgift att för testning, utredning och behandling mottaga cp-barn i förskoleåldern från hela landet samt jämväl i mån av plats andra vanföra eller invaliderade barn. På hemmets skolhem mottages i första hand cp-barn men även andra vanföra barn i skolåldern, som på grund av sina handikapp ej kan gå i vanliga skolor. Sjukavdelningen har 38 platser och skolinternatet cirka 90 platser, vartill kommer ett särskilt skolhem på Lidingö med ca 40 platser för småskolebarn. Vid Eugeniahemmet mottages vidare ca 20 skolbarn för externatundervisning och vård m. m. Av de å Eugeniahemmet intagna barnen är ungefär hälften barn med cerebral pares, och återstoden utgöres av barn, som lider av andra fysiska handikapp, såsom förlamningar efter polio och ledgångsreumatism, ryggmärgsbräck m. m.

Eugeniahemmets byggnader är ålderdomliga; de tillkom redan i slutet på 1800-talet. Under årens lopp har åtskilliga ombyggnads- och upprustningsarbeten utförts. Hemmet drives av en stiftelse, i vars styrelse 6 ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Över driften av hemmet har staten ett avgörande inflytande. Kungl. Maj:t fastställer inkomst- och utgiftsstaten för hemmet; beträffande nya tjänster och tjänsteförändringar som regel efter riksdagens prövning.

Eugeniahemmet står under tillsyn och inspektion av medicinalstyrelsen och i fråga om skolhemmet av skolöverstyrelsen.

I anledning av de uppseendeväckande anmärkningar som först i radio och senare i den allmänna debatten framförts mot Eugeniahemmet har på begäran av hemmets styrelse inspektioner

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

av hemmet verkställt av såväl medicinalstyrelsen som skolöverstyrelsen. Den inspektionsrapport, som avgetts av medicinalstyrelsen, har redan offentliggjorts och skolöverstyrelsens rapport offentliggöres i dag.

Medicinalstyrelsens inspektion har utförts av rektorn vid karolinska institutet, professorn i ortopedi S. Friberg, t. f. överinspektören för vården av psykiskt efterblivna K. Grunewald och byråinspektören Brita Engström. Därjämte har generaldirektören Engel och medicinalrådet von Zweigbergk personligen besökt hemmet. Inspektionen verkställdes den 4 november och omfattade den sjukvårdande verksamheten vid hemmet. Av inspektionsrapporten framgår följande.

Sjukavdelningarna med sina 38 platser var vid inspektionstillfället fullbelagda. Ungefär hälften av barnen var behandlingsfall, det stora flertalet i förskoleåldern. Övriga barn var dels utredningsfall, dels kroniska vårdfall. Sistnämnda fall, som varit intagna på hemmet under ett eller flera år, vårdades på en avdelning för större barn. Enligt rapporten vore det av mentalhygieniska skäl önskvärt, om bättre och mera fullständig differentiering ginge att genomföra för dessa barn.

Avdelningarna, som nyrenoverades åren 1956—1957, är i mycket gott skick. Vissa utrymmen är dock i minsta laget. Dagrummen är rymliga och rikligt försedda med leksaker.

För den sjukvårdande verksamheten finns — förutom föreståndarinnan som är sjuksköterska — 2 läkare jämte vissa konsulter, 4 sjuksköterskor, varav 1 på skolhemmet, 1 undersköterska, 1 vårdarinna, 8 barnsköterskor, 9 sjukvårdsbiträden, varav 4 med barnsköterskeutbildning, 2 städbiträden, 3 sjukgymnaster, varav 2 sysslade med skolbarnen, samt 1 förskollärare. Därjämte fanns ytterligare 1 förskollärare samt kurator och skrivbiträde på halvtid.

Av vårdpersonalen har fem befatt-

ningshavare varit anställda mer än tio år och övriga i genomsnitt två år. Personalen anses inte vara tillräcklig med hänsyn till den omvårdnad, som varje barn kräver och får. Toalett samt på- och avklädning tar för detta starkt handikappade klientel lång tid. Därtill kommer matning av barnen. På en avdelning med 26 barn behöver mer än 20 matas vid varje mål. Det framhölls vid inspektionen att klientelet blivit allt mer vårdkrävande. Det framstår enligt rapporten vidare som önskvärt att flera tjänster inrättas som barnskötersketjänster. Vidare föreföll det synnerligen angeläget att ytterligare en tjänst som sjukgymnast inrättades.

Barnen var enligt inspektionsrapporten rena och välskötta samt föreföll nöjda och glada. Kontakten mellan personalen och barnen föreföll vara den bästa. Över huvud taget rådde en vänlig atmosfär på sjukavdelningarna.

Sammanfattningsvis uttalas att vid inspektionen av sjukavdelningarna icke framkommit något som ger anledning till anmärkning mot hemmets ledning. Förhållandena på sjukavdelningarna vittnade om att såväl ledningen som personalen på hemmet fullgör sina arbetsuppgifter på ett förtjänstfullt sätt.

Skolöverstyrelsens inspektion — som företagits av skolöverläkaren G. Rodhe och byrådirektören I. Sundin, varjämte generaldirektören N. Rosén och undervisningsrådet H. Nygren personligen besökt hemmet — har i första hand omfattat skolan och skolinternatet vid det egentliga Eugeniahemmet. Inspektion av det till hemmet knutna skolhemmet på Lidingö kommer att fullgöras senare. Inspektioner utfördes dels den 28 oktober, dels vid olika tillfällen — även på eftermiddagar och kvällar — under tiden den 2—17 november. Därvid har samtal ägt rum med såväl personal som nuvarande och f. d. elever. Skolöverstyrelsen har vidare hört ett antal slumpvis utvalda föräldrar, däribland även föräldrar till utskrivna elever.

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

Av inspektionsrapporten framgår följande.

Skolan har sjuårig skolplikt med en frivillig åttonde skolklass. Eleverna är fördelade på 14 läraravdelningar. En klass består av hörselskadade cp-barn. På grund av lokalbrist har det varit förenat med svårigheter att inrätta sistnämnda klass. Av skolbarnen är 74 cp-barn, varav 30 undervisas i hjälpklass. Hela antalet hjälpklassbarn är 56.

Om lokalerna uttalas bl. a. att skolsalarna är gamla och en del klassrum små, men någon anmärkning mot dem kan eljest inte göras. Befintlig undervisningsmateriel är otillräcklig.

I skolinternatet ingående avdelningar består var och en av sovsalar, dagrum, matsal och fördelningskök. Flickavdelningarna är ljusa och trevligt möblerade samt försedda med nyinredda badrum. Av flickorna bor de äldre i två fyrabäddsrum, övriga i två rum, vardera avsett för 12 elever.

För de pojkar, som är i behov av rullstol, finns två sovsalar, vardera avsedd för 12 elever. De stora sovsalarna gör ett ganska trist intryck. Dagrums- och matsalsmöbler är slitna och bör ersättas. Slitaget är särskilt hårt på denna avdelning på grund av att alla elever använder rullstol. Pojkar med lättare rörelsehinder är förlagda i rum för 10 eller 4 elever, fördelade efter ålder. Avdelningen är gammal och tungarbetad med otillräcklig sanitär utrustning. Trots detta råder en viss hemtrevnad även här. För att nedbringa antalet barn på ifrågavarande avdelningar, vilket är nödvändigt bl. a. på grund av den dåliga sanitära utrustningen, har hemmets ledning vid upprepade tillfällen begärt att få inreda en f. n. outnyttjad tom verkstadsbyggnad till en internatavdelning.

I fråga om utrustningen anföres bl. a., att varje avdelning har tillgång till radio och TV. På varje avdelning finns vidare en daglig tidning. Vidare finns pianon och andra musikinstru-

ment, elektriska tåg för pojkarna, en hel del spel m. m. I dagrum och matsal finns äldre och nyare tavlor. För att motverka det trista intrycket i sovsalarna behövs ytterligare tavlor. Sovrumsbelysningen bör kompletteras med sänglampor för i varje fall de äldre eleverna.

Maten har varit god och vällagad. En del rätter har dock inte tilltalat alla barn. Eleverna får frukt flera gånger i veckan samt juicedrycker. Med hänsyn till elevernas svåra handikapp — många av dem måste matas — är måltiderna ganska tidsödande. Att barnen äter i små grupper, bidrar till att åt matsalarna ge ett hemtrevligt intryck.

Vårdpersonalen på varje avdelning består av 1 vårdarinna och 3 biträden. Till följd av arbetstidsschemat tjänstgör endast 2 befattningshavare på kvällstid. Ett stort behov av ytterligare vårdpersonal får därför anses föreligga. Vidare anses med hänsyn till de svåra vårduppgifterna önskvärt, att tillfälle beredes vårdbiträdena deltaga i motsvarande av yrkesöverstyrelsen anordnad fortbildningskurs, som vårdarinnorna har genomgått.

Fritidsunderhålningen för barnen på hemmet synes vara synnerligen väl tillgodosedd. Det förtjänar att särskilt påpekas, att barnen synes lämnas mycket fritt spelrum för sina lekar. Det anmärkes emellertid i rapporten, att söndagarna förefaller besvärliga ur sysselsättnings synpunkt. Framför allt de barn, som inte får besök, sitter på söndagarna i sina rullstolar utan att kunna förflytta sig någon längre sträcka. Här saknas möjligheter till en personlig omvårdnad. Hemmet försöker dock ordna omväxlande underhållning.

Två söndagar i månaden förekommer barn gudstjänst, som pågår en halv timme och huvudsakligen består av sång. Även om tvång inte förelegat att besöka dessa gudstjänster, synes eleverna ha känt sig tvungna att deltaga.

Beträffande det dagliga livet på hem-

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

met och den personliga omvårdnaden anföres i inspektionsrapporten bl. a. följande: »Vid flera kvällsbesök har konstaterats, att eleverna under läggningstiden sjöng ihop, lekte, hörde radio, såg på TV, sydde, lade puzzel, retades och skojade med vårdpersonalen. De äldre flickorna hjälpte varandra med härvård, och fick även hjälp av personalen. Stämningen var fri och glad. De äldre pojkarna ägnade sig åt läsning, spel och TV. Flickorna och de yngre pojkarna visade en spontan glädje, då föreståndarinnan kom. Det ropades från alla hörn efter kramar. Vårdpersonalen var hela kvällstiden sysselsatt med fysiskt tunga vårduppgifter. Uppgifterna måste ske med rutin för att medhinnas. Allt efter personlig läggning pratade de med barnen. Med så stor vårdpersonal måste man här liksom inom andra vårdområden räkna med stora variationer i den personliga förmågan att handha barn och tonåringar. Någon tid till längre personliga samtal med barnen på kvällen torde inte finnas.»

Kvällsskötseln av barnen påbörjas efter kvällsmålet kl. 18.00 och pågår till kl. 20.00, då dagpersonalen slutar. Kl. 20.00 släcks belysningen i de mindre barnens rum. De äldre barnen får där emot ligga och läsa eller höra radio till kl. 21.00. Det anmärks i rapporten att flera barn med hänsyn till sin hälsa är i behov av lång nattvila.

I rapporten ges exempel på den stora omtanke som ägnas barnens trivsel. Barn, som saknar föräldrahem eller är övergivna av sina anhöriga, är föremål för särskild omsorg. I största möjliga utsträckning ordnas enskilda hem för dessa barn både för sommarferier och helger. En av de äldre vårdarinnorna har under många år haft med sig en pojke, som vistats på Eugeniahemmet i 16 år, på sin semester. Föreståndarinnan medtager som regel ett eller flera barn på en del av sin semester. Det är då fråga om sådana ensamma

barn, som på grund av sitt svåra handikapp inte kan placeras i privatfamilj. Vidare har såväl föreståndarinnan som den övriga personalen ofta barnen med i bostaden eller ute på ledig tid.

Vid inspektionen fick man ett intryck av att eleverna är glada, trevliga och lätta att få kontakt med. På grund av sina rörelsehinder kan dock de större pojkarna ibland få besvärliga lymnesutbrott och en negativ inställning till omvärlden. Då dessa utbrott vid enstaka tillfällen varit särskilt svåra har vederbörande fått lägga sig. Den maximala liggtiden har varit en dag. En vårdarinna, som varit anställd på hemmet under många år, har inte hört uttrycket »straffliggning» förrän i det omdiskuterade radioprogrammet. Under alla hennes år på hemmet har det inträffat endast en gång, att en av hennes elever, en pojke, fått lägga sig en eftermiddag. Anledningen var att han slängt en tallrik med mat på golvet.

Såsom redan nämnts har i samband med inspektionen såväl föräldrar som elever hörts angående förhållandena vid hemmet. Beträffande samtalen med föräldrarna sägs följande i inspektionsrapporten:

»Av 15 tillfrågade föräldrar har åtta f. n. barn på Eugeniahemmets internat. De övriga sju har barn, som lämnat Eugeniahemmet under de båda senaste åren. Så gott som samtliga har en mycket positiv inställning till den vård barnen erhållit. Flerparten anser sig genom täta besök på Eugeniahemmet ha skaffat sig god inblick i förhållandena där. Endast en moder hade viss negativ inställning. Hennes anmärkning gällde huvudsakligen, att barnen behandlades lika oavsett ålder och att det verkade 'instängt' på hemmet. Många föräldrar har varit förvånade och flera uppörda över det sätt varpå vårdfrågan behandlades i radioprogrammet. Flerparten har spontant uttalat sin beundran för personalens insatser och genom exempel på vardagliga händelser velat

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

visa föreståndarinnans och den övriga personalens intresse för och omvårdnad om eleverna. I flera fall uppges, att barnen — även de äldre — längtat tillbaka till Eugeniahemmet efter ferierna. Flera föräldrar har omtalat att barnen är välbalanserade och harmoniska.

Ett par föräldrar har framhållit önskvärdheten av att eleverna — även de äldre — inte erhåller större frihet, då deras handikapp inte skulle tillåta detta. 'De längtar efter frihet, men klarar de den? De tror ofta, att de är äldre än de är', säger en mor vars barn lämnat Eugeniahemmet.

De flesta har varit överens om att byggnaden är mindre lämplig som internat och att bättre differentieringsmöjligheter vore önskvärda samt att personalen är för fåtalig.»

Vid inspektionen har vidare samspråk förts med sju elever enskilt samt med grupper av elever om hur de har det på hemmet. Beträffande dessa samtal med eleverna sägs i inspektionsrapporten bl. a. följande:

»Det är påfallande få klagomål som framkommit och det som har framförts har i allmänhet av eleverna ej uppfattats som grava anmärkningar. Allt efter sin inställning till hemmet och vården där kan eleverna uppdelas i två grupper, vilka reagera tämligen olika inför samtal om förhållandena på Eugeniahemmet. Den ena gruppen utgöres av flickorna och de mindre pojkar. I denna grupp talar man mycket om personalen, med något undantag i uppskattande tonfall, man ger uttryck åt en viss trivsel, problemen som berör livet utanför hemmet intar en mer undanskymd plats. I den andra gruppen, de större pojkar, spelar det dagliga livets problem ej så stor roll, medan däremot behovet av yttre kontakter och en utåtriktad aktivitet framträder mera; pojkar yttrar sig i betänksamma tonfall och bemödar sig om stor objektivitet. De har fler klagomål än

den andra gruppen. De opponerar sig mot den bristande åldersdifferentieringen, t. ex. beträffande TV, läggtider, vistelse utanför hemmets område samt mot de enligt deras mening alltför många och stränga bestämmelserna. I stort sett samma synpunkter har framförts av fyra elever, som nyligen lämnat Eugeniahemmet. Skillnaden emellan grupperna sammanhänger säkerligen med den utvecklingsfas, i vilken de befinner sig. I denna skulle de ha sökt sig ut från familjgruppen och skapat kontakter åt andra håll, bl. a. med flickor. Deras situation hindrar emellertid detta. Samtidigt har de nått en sådan mognad att de blivit medvetna om sitt handikapp och den begränsning i alla avseenden som det medför.»

Sammanfattningsvis anför skolöverstyrelsen i sin inspektionsrapport följande:

»Vid bedömandet av förhållandena på Eugeniahemmet bör man ha klart för sig dels elevernas svåra handikapp, dels att detta nödvändiggör vistelse å internat. Detta utgångsläge skapar a priori större problem för dessa barn än för andra grupper av internatbarn. Ju äldre eleverna blir, desto mer medvetna blir de om de svårigheter som följer med handikappet. Det är därför icke förvånansvärt att missnöjet återfinns bland de äldre. Ej heller den mest perfekta internatvård kan i regel ersätta vistelsen i det egna hemmet. Det är därför naturligt att dessa barn och ungdomar lägger negativa synpunkter på sin tillvaro, då de tillfrågas om förhållandena på hemmet.

De flesta av de anmärkningar, som de äldre eleverna riktat mot hemmet, har rört sig om den dagliga rutinen, om påbud och bestämmelser. Missnöjet kan delvis härledas ur den omständigheten att de äldre nödgats följa regler, som på grund av differentierings- svårigheter måste gälla för alla. Huruvida de normer, som tillämpats, varit för stränga, måste bli en bedömnings-

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

fråga och måste ses mot bakgrunden av allmänt vedertagna normer. Intervjuer med föräldrar har visat att de godtagit de normer som gäller på hemmet. Differentiering av äldre och yngre elever har under de senaste åren pågått i den takt som lokaler och personaltillgång medgivit. Inspektionen har givit klart vid handen att ytterligare differentiering är nödvändig.

Hemmets strävan att i möjligaste mån normalisera barnens liv är påtaglig. En sådan utveckling kan icke ske på en gång utan måste ske successivt.

En av erinringarna mot gällande bruk har gällt gudstjänstbesöken, som av eleverna uppfattats som tvång. Det bör klargöras för dem att dessa besök är helt frivilliga.

Straffliggning har uppenbarligen förekommit synnerligen sällan. Vad som av eleverna uppfattats som straff synes såvitt man har kunnat utröna ur psykologisk och pedagogisk synpunkt ha varit en riktig åtgärd. Inspektionen har utvisat att denna fråga fått alltför stora proportioner.

Föreståndarinnan och den övriga personalen har ett krävande och tungt arbete, som de i stort sett sköter på ett berömvärt sätt. Trötthet med åtföljande irritation måste förekomma någon gång på denna arbetsplats såväl som på de flesta andra. Dock har samtliga tillfrågade elever (liksom föräldrar) tagit avstånd från den kritik, som riktats mot personalen. Ofrånkomligt är att mindre lämplig personal ibland anställs. Som regel stannar de dock ej på grund av det tunga arbetet. Den personliga omvårdnaden av eleverna och deras känslomässiga kontakt till personalen synes vara så god som situationen över huvud taget medger.

Inspektionen har således ej föranlett några väsentliga anmärkningar beträffande vården förutom den som betingas av materiella och personella resursers otillräcklighet.»

I inspektionsrapporten framlägges slutligen vissa förslag. I hemmets styrelse bör ingå en pedagog. Upprustning av undervisningsmaterielen är erforderlig. Lämpligheten av att det frivilliga åttonde skolåret är förlagt till Eugeniahemmet ifrågasättes, då det är svårt att ge de äldre eleverna — framför allt pojkar — som befinner sig i puberteten, den individuella omvårdnad som krävs. Om beläggningen minskas med de 18 eleverna i åttonde klassen kan en del av internatproblemen lösas, men i stället uppstår nya problem angående placeringen av de elever, som då skulle nödgas lämna Eugeniahemmet. F. n. föreslås icke någon nedskärning av platsantalet. Vad gäller själva byggnaden sägs i rapporten att den är gammal och mindre lämplig som internat för barn med svåra handikapp. En tillräcklig differentiering efter ålder och utveckling är ej möjlig. De flesta sovrummen är för stora och på grund av rummens utformning omöjliga att dela upp. Trots detta har man i stort lyckats väl med att åstadkomma hemtrevliga enheter med grupper på 12, 14 och 16 elever. En ny byggnad, uppförd efter mer ändamålsenliga principer, är nödvändig. Med hänsyn till de krävande arbetsuppgifterna erfordras utökning av personalen i den omfattning hemmets styrelse begärt. Därjämte omnämnes i rapporten att inom Eugeniahemmets ledning diskuterats anställande av en barnhemsföreståndarinna som biträdande föreståndarinna vid hemmet. Då personalen till dominerande del är kvinnlig är det med hänsyn till pojkar ur alla synpunkter önskvärt, att en manlig medhjälpare knytes till hemmet. Försök har gjorts att anställa manliga vårdare, vilket tyvärr inte slagit väl ut. Annan utväg anses därför böra övervägas.

Beträffande den av skolöverstyrelsen verkställda inspektionen vill jag slutligen tillägga, att inspektionen *icke* föranlett annan åtgärd från skolöverstyrelsens sida än att rapporten kommer att

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

överlämnas till hemmets styrelse för beaktande.

Till det nu anförda vill jag för egen del uttala följande.

Eugeniahemmet har spelat en betydelsefull roll i landets sjukvårdsorganisation, som den intill senare år enda institution, som tagit sig an ett svårskött klientel, vilket i sjukvårdsplaneringen länge stått i bakgrunden. Särskilt förtjänar Eugeniahemmet ett erkännande för sina insatser inom cp-vården. Alltjämt intar hemmet en central plats när det gäller omhändertagande och vård av fysiskt handikappade barn. Vid bedömandet av hemmets möjligheter att på ett ändamålsenligt sätt tillgodose detta vårdbehov måste till en början hänsyn tas till lokalförhållandena. Hemmets byggnader är, som jag redan nämnt, uppförda under slutet av 1800-talet och lokalerna har en ålderdomlig prägel med t. ex. en del stora sovsalar. Tyvärr har det emellertid icke varit möjligt — bl. a. av ekonomiska skäl — att dela upp dem i mindre sovrum. Redan till följd härav föreligger begränsade möjligheter till differentiering av klientelet i den utsträckning som i och för sig vore önskvärd. Jag vill emellertid erinra om att inom medicinalstyrelsen pågår en utredning om organisationen av vården av normalbegåvade cp-barn, vilken utredning beräknas bli färdigställd i början av nästa år. Enligt vad jag inhämtat torde styrelsen komma att föreslå, att ett nytt Eugeniahem tillskapas. I avbidan på realiserandet av ett sådant projekt torde få övervägas, om ej vissa ytterligare förbättringsåtgärder inom befintliga byggnader kan vidtagas. Förslag härom har framlagts av hemmets styrelse. Den under år 1958 genomförda ombyggnaden av flickinternatet har visat, att sådana åtgärder med gott resultat kan vidtagas för en rimlig kostnad. Jag vill i detta sammanhang tillägga att — såsom professor Friberg framhållit — även om byggnaden är ålderdomlig och t. ex. korridor-

erna gör ett något ödsligt intryck, fyller de märkligt nog just nu med den stora beläggningen av rullstolsfall en funktion; mindre korridorutrymmen skulle inte ha varit så ändamålsenliga för detta klientel.

Eugeniahemmet får väl sägas i första hand vara en barnanstalt. Det är mot denna bakgrund man bör se den kritik, som framkommit från äldre elever. Det är heller inte att förvåna sig över att även bland dessa barn och tonåringar finns — liksom i samhället i övrigt — en del med mer eller mindre uttalade anpassningssvårigheter, som särskilt gör sig gällande i ett internat med begränsade differentieringsmöjligheter. Åt sådana elever brukar emellertid ägnas särskild uppmärksamhet vid den mottagning en gång i veckan, som hemmets barnpsykiater har och där trivselproblemen regelmässigt tas upp. Mot de åtgärder i övrigt, som vidtagits i disciplinfrågor vid hemmet, synes icke fog finnas för kritik. Jag vill emellertid framhålla att vilka åtgärder som än må vidtagas för att skapa bättre differentieringsmöjligheter, torde missnöje aldrig kunna helt förebyggas med hänsyn till internatvårdens natur. Det ligger i sakens natur att en anstalt — hur påkostad den än må vara — aldrig kan helt jämföras med ett riktigt hem. Detta är i och för sig beklagligt och man kan diskutera systemets utformning. Men att låta kritiken gå ut över just Eugeniahemmet förefaller mig — sedan jag tagit del av inspektionsrapporterna och genom besök å hemmet och annorledes förvässat mig om förhållandena där — i hög grad oförtjänt, eftersom vid detta hem ingen möda sparats för att skapa trivsel åt barnen och ge dessa svårt handikappade och många gånger mycket svårskötta barn en så god omvårdnad, som under de för handen varande omständigheterna är möjligt.

Vid de gjorda inspektionerna har framhållits den ljusa och positiva stäm-

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

ning som råder vid Eugeniahemmet. Jag vill härvidlag starkt understryka de stora insatser, som görs från personalens sida. I de ålderdomliga och tungarbetade lokalerna blir skötseln av de svårt handikappade barnen en utomordentligt påfrestande uppgift för personalen. Den kritik, som riktats mot hemmet, har skapat en stark misstämning bland personalen. Flera befattningshavare har nu tyvärr sagt upp sin anställning, och givetvis medför det svårigheter under den närmaste tiden för hemmets ledning att ordna en tillfredsställande vård åt alla eleverna. Det skall dock här framhållas att ingenting framkommit, som ger anledning till kritik mot hemmets personal. Tvärtom har visats, att personalen på ett föredömligt sätt fullgör sina uppgifter. I sin omtanke om barnen och deras trivsel har man från personalhåll i många fall visat prov på en uppoffrande osjälviskhet, som är värd beundran.

Medicinalstyrelsen har vidare framhållit, hurusom kritiken mot Eugeniahemmet otvivelaktigt skapat en stark oro hos de intagnas anhöriga. Detta är särskilt beklagligt såvitt gäller sådana anhöriga, som icke har tillfälle att själva konstatera, hur förhållandena är på hemmet. Bl. a. med hänsyn härtill har jag så pass utförligt velat redovisa de av tillsynsmyndigheterna företagna undersökningarna, varav ju klart synes framgå, att de framförda anmärkningarna grundats på ett ofullständigt material och att de tillkommit utan tillräcklig kännedom om förhållandena.

När det gäller frågan om personaltillgången å Eugeniahemmet vill jag erinra om att betydande personalförstärkningar under senare år tillförts hemmet. I tillsynsmyndigheternas inspektionsrapporter framhålls emellertid behovet av ytterligare personal för att tillgodose barnens behov av ökad personlig omvårdnad men också för att åvägabringa en lättnad i personalens tunga arbetsbörda. I pelita för nästa budget-

år har hemmets styrelse framlagt förslag avseende bl. a. förstärkningar av vårdpersonalen. Dessa förslag är under övervägande vid pågående budgetarbete, varvid de synpunkter, som framlagts av tillsynsmyndigheterna, självfallet får beaktas.

Inspektionsrapporterna utgör enligt min mening ett fylligt material för bedömning av förhållandena vid hemmet. Rapporterna visar att — även om materiella brister föreligger — de i den allmänna debatten framförda anmärkningarna beträffande personalens omvårdnad av eleverna icke har fog för sig. Varken medicinalstyrelsen eller skolöverstyrelsen har efter de mycket ingående undersökningarna funnit anledning till anmärkning mot hemmets ledning eller skäl att eljest föreslå särskilda åtgärder utöver dem, för vilka jag här redogjort. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt framkommit är det enligt min mening *icke* påkallat att låta företaga ytterligare utredning om förhållandena å Eugeniahemmet.

Jag vill slutligen taga upp det av herr Bengtsson framställda önskemålet om en redogörelse för den nuvarande organisationen av undervisningen och vården av fysiskt handikappade barn. Jag anser mig därvid i detta sammanhang kunna begränsa redogörelsen till vanföra barn och cp-barn.

Vård av vanföra barn i allmänhet meddelas i första hand vid vanförestalter och ortopediska lasarettavdelningar. Även vid Eugeniahemmet meddelas sådan vård. Vid sidan härav finns vissa resurser för specialvård. Barn med ben- eller ledturberkulos kan sålunda få vård på Apelvikens kustsanatorium. Vid kustsanatoriet i Vejbystrand mottages numera psykiskt efterblivna barn och ungdomar med ortopediska skador för vård och undervisning. Vad sedan gäller cp-barnen utföres i allmänhet utredning och diagnostisering vid lasarettens barnavdelningar. I stockholmsområdet är vårdmöjligheterna sär-

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

skilt goda då man kan repliera på, förutom Eugeniahemmet, Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus, karolinska sjukhuset samt Epilepsisjukhuset i Stora Sköndal. Eugeniahemmet fungerar därjämte som centralanstalt för hela landet. Det nyligen öppnade Bräcke Östergårdshemmet tar emot cp-barn i förskolåldern från Västsverige. Den lokala organisationen för öppen vård av cp-barn är under snabb utveckling. Svenska vanförevårdens centralkommitté har sedan fem år bedrivit försöksverksamhet avseende öppen vård av cerebral pares i Stockholms stad och län. Inom flertalet övriga landsting och storstäder finns behandlingsenheter anordnade eller är under planering. I dessa behandlingsinstitutioner ingår oftast en barnträdgård med möjlighet till sjukgymnastik, tal- och sysselsättningsterapi.

Vad sedan gäller skolundervisningen vill jag erinra om att enligt de riktlinjer, som uppdragits för vanförevården, bör även vanföra barn i största möjliga utsträckning kvarstanna i sina hem och gå i vanliga skolor tillsammans med andra barn. Endast barn som på grund av svår invaliditet har avsevärda svårigheter att förflytta sig bör lämpligen vistas på internat. För sistnämnda grupp av barn kan skolundervisning beredas vid de till vanförestalterna i Hälsingborg eller Härnösand anknutna skolhemmen eller vid Eugeniahemmet. Förverkligandet av nyssnämnda riktlinjer har återspeglats i minskad beläggning av platserna vid vanförestalternas skolhem. För cp-barnens del har i anslutning till de lokala behandlingsinstitutionerna i många fall anordnats skolavdelningar. Vid behov av internatplatser replierar man på vanförestalternas skolhem samt på Eugeniahemmet.

Vad gäller eventuella planer på en upprustning av cp-vården i allmänhet vill jag erinra om vad jag nyss nämnde om den inom medicinalstyrelsen pågående cp-vårdutredningen och att denna utredning torde komma att föreslå

tillskapande av ett helt nytt Eugeniahem. Vidare föreligger till prövning inom departementet ett förslag om utbyggnad av Bräcke Östergårdshemmet med ett skolhem. Även om jag anser angeläget att ytterligare åtgärder snarast vidtages på ifrågavarande vårdområde, så att också dessa grupper kommer i bättre åtnjutande av samhällets bistånd, finner jag likväl icke möjligt att innan nyssnämnda utredning slutförts närmare ange de framtida riktlinjerna för vården av cp-barn.

I 1955 års proposition angående vanförestalterna och Eugeniahemmet m.m. framhöll föredragande departementschefen betydelsen av att Eugeniahemmet och det då planerade Bräcke Östergårdshemmet ej belades med ett kroniserat barnklientel. Åt barnkronikervårdens organisation och utbyggnad borde därför ägnas särskild uppmärksamhet av medicinalstyrelsen. Enligt vad jag inhämtat pågår f. n. under styrelsens inseende en intensivundersökning inom Örebro län av det kroniskt sjuka barnklientelet. Betydande svårigheter föreligger dock att bilda sig en uppfattning om detta klientels storlek och sammansättning. Som exempel härpå kan nämnas, att stiftelsen Konung Oscar II:s och Drottning Sophias guldbroslöpsminnes sanatorium i Nynäshamn på förslag av medicinalstyrelsen omändrats till ett hem för kroniskt sjuka barn med företrädesvis ortopediska lyten. Det har emellertid visat sig omöjligt att belägga detta hem.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationerna.

Vidare anförde:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det utomordentligt ingående, klarläggande och jag skulle vilja säga lugnande svaret på interpellationen. Att denna fråga klarläg-

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

ges är av intresse inte bara för interpellanterna och kammarens ledamöter utan framför allt för föräldrarna till barnen på Eugeniahemmet, i första hand de föräldrar som bor i avlägsna bygder och inte har möjlighet att få personlig kontakt med hemmet.

Den radiointervju som nyligen hållits väckte mycket stor uppmärksamhet och åtföljdes av en pressdebatt med talande bildreportage, som inte i alla avseenden har ställt förhållandena i rätt belysning. Denna intervju har väckt berättigad opposition och kritik från många håll.

Som jag sade förut, är svaret i alla avseenden lugnande. När jag för några dagar sedan gjorde ett tre timmars besök på hemmet, blev jag också angenämt överraskad av den glada stämningen på hemmet och den trevnad som tycktes råda bland barnen där.

Bakom statsrådets svar ligger två ingående, långvariga och grundläggande inspektioner, av medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen. Av svaret framgår vidare att hemmet under de senaste tio åren har undergått en radikal förändring. Det befinner sig i en sjudande utveckling; man går där in för nya principer, nya hjälpmedel, ny personal o. s. v. för att hjälpa dessa barn som är hårt handikappade, ofta med komplicerade lyten. Det förefaller egendomligt att Radiotjänst under dessa förhållanden ordnat denna intervju, som var mycket ensidig och gav en snedvriden bild av förhållandena på hemmet. Förvisso återstår ännu mycket att förbättra där, och man begär också anslag för att förbättra och upprusta hemmet. Enligt vad inrikesministern framhöll överväger man också att bygga ett nytt hem för detta klientel.

Radiointervjun hölls delvis med en elev som lämnat hemmet för nio år sedan. De uppgifter denne kunde lämna är inte längre aktuella. Vad man framför allt lägger märke till i den här intervjun är inte anmärkningar på

de materiella resurserna — det talas visserligen om stora sovsalar och en del andra saker och att hemmet är gammalmodigt — det är den psykiska vården av barnen som kritiseras mest. Man säger bl. a. — det upprepas flera gånger — att barnen inte får den kontakt, ömhet och kärlek som de behöver, de har ingen att ty sig till. Vi är nog alla överens om att dessa barn kanske behöver mer kontakt och ömhet än andra barn. Av svaret framgår klart att denna kritik är i högsta grad obefogad. Som jag redan nämnt, fick jag vid besöket på anstalten ett helt annat intryck. Jag fick intryck av en glad och vänlig stämning och att barnen inte på något sätt var förtryckta eller hämmade utan öppna och glada. Detta får väl anses vara personalens förtjänst. Denna personal har ju på grund av barnens handikapp ett utomordentligt tungt arbete. Det är beklagligt att dessa människor, som är väl förtjänta av medalj, på detta sätt blivit föremål för, jag skulle vilja säga, en mördande kritik. Det är förstaeligt att det uppstått missstämning hos personalen och att sju av de anställda sagt upp sig. Omsättningen på personal har eljest inte varit stor. De anställda har stannat från två upp till tio år. Det är många som har stannat tio år. Det är givetvis en utomordentligt stor fördel för barnen att de känner personalen och att personalen känner dem. Detta kan inte nog uppskattas.

Jag skall inte vidare gå in på förhållandena vid hemmet. Dessa har inrikesministern i detalj klaggjort i sitt svar, vilket finns utlagt på bankarna. Jag undrar emellertid om Sveriges radio verkligen har lagt upp den här intervjun på ett sådant sätt att det gagnar hemmet. Man får en känsla av att det framför allt är ett slående program radion velat åstadkomma. Vederbörande har inte tänkt på hur den här intervjun skulle komma att inverka på de aktuella förhållandena. Sveriges radio

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

borde också ha tänkt på föräldrarna, vilka blivit oroadе genom den här intervjun.

Inrikesministern belyser också svårigheterna för dessa barn som på grund av sitt handikapp är tvingade att vistas på sjukhem och internat. Det önskvärda är naturligtvis att varje barn kan få vistas i en familj. Men dessa barn kan inte skötas inom en familj, ty de måste lyftas och bäras även uppe i skolåldern. Eugeniahemmet är ju också skolhem. På internatet och sjukhemmet försöker man dock se till att barnen får den bästa vård och att de också får hemkänsla.

Även om de personella resurserna starkt ökats under den sista tiden — man har framhållit att ökningen uppgått till 50 procent; man har t. ex. fått heltidsanställd läkare, utbyggd personalorganisation med sköterskor, biträden och kurator — så är det önskvärt att man ytterligare kan förstärka personalen för att barnen skall få den individuella vård som vi alla önskar. Man bör ju även kunna hålla en intensiv kontakt med hemmen så att man på rätt sätt skall kunna hjälpa dem, när barnen så småningom kommer tillbaka dit.

Som framgår av svaret är inte differentieringsmöjligheterna på långa vägar tillräckliga. Det är alltför stor åldersskillnad mellan barnen inom ett enda hem. Denna skillnad har naturligtvis blivit större genom åren på grund av den förlängda skolplikten. När barnen skall lämna skolan och vårdhemmet har föräldrarna mycket svårt att ta emot dem. De begär därför att barnen skall få stanna kvar efter skolans slut. Detta är naturligtvis inte riktigt, men vad skall personalen göra när föräldrarna är förtvivlade och inte vet hur de skall klara dem? Äldre barn kommer att stanna kvar på hemmet. Inrikesministern nämnde också att barnen mer och mer kommer till insikt om sitt handikapp. Detta gör att

de kan få en negativ attityd med känsla av dysterhet och missnöjdhet med livet.

Jag är den första att framhålla att radion skall ha möjlighet att på rätt sätt upplysa allmänheten om olika sociala förhållanden i landet, ta upp principfrågor till debatt etc. Man kan dock kräva att allmänheten verkligen får en riktig och klarläggande bild av de verkliga förhållandena. Informationen får inte bli snedvriden eller ensidig på något sätt. Vi måste tänka på att radion är ett instrument som tränger in i vardeta hem. Alla uppfattar på en gång radions upplysningar. Det är här en viss skillnad mellan denna information och tidningsreportagens. Man kräver omdöme av Radiotjänst.

En intervju med endast två f. d. elever, av vilka den ene, som jag nämnde, lämnat skolan för nio år sedan och den andre har en negativ inställning till hemmet, måste naturligtvis bli mycket ensidig. Jag har blivit informerad om att barn som nu vistas på hemmet har en mycket positiv inställning. Dessa tog man dock inte med i intervjun. Man ville betona den negativa inställningen, och därför plockade man ut dessa elever.

Det är också mycket svårt att verkligen få alla barnen i harmoni inom ett internat. Om vi skulle fråga ut fyra barn som vuxit upp i samma familj, så har kanske tre de ljusaste bilder av barndomen under det att det fjärde har en negativ inställning — mycket beroende på barnet självt. Vi färgar själva våra minnesbilder beroende på läggning. Det måste bli på ett alldeles speciellt sätt för dessa handikappade barn. Man måste därför ställa frågan, om denna intervju verkligen var klarläggande. Avspeglade den de faktiska förhållandena i dag på hemmet? Det svar vi fått här i dag är nekande. En intervju är naturligtvis ett mycket slående medel att sätta folk in i förhållandena. En sådan talar på ett alldeles

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

speciellt sätt till allmänheten, som tycker att den får en riktig belysning av de faktiska förhållandena. En sådan intervju blir emellertid värdelös när man plockar ut endast en elev som berörs av de nuvarande förhållandena — en elev som tydligen hade en negativ inställning. Sedan beror det mycket på hur man ställer frågorna och på vilket sätt man plockar ut uppgifterna av ungdomarna. Man tycker att även de som trivs bra på hemmet — och det är en mycket stor del — skulle ha fått komma till tals i radiointervjun.

Sedan jag lämnat in denna interpellation har jag fått en del brev och telefonpåringningar från kända och okända, från anhöriga till barn som är intagna på hemmet. De har mycket beklagat, att intrycket av radiointervjun blivit så felaktigt.

Det kan hända att ett slående program blir det väsentliga för en programproducent, även om det skulle bli på bekostnad av en riktig information. I intervjun åberopas också expertis. Man vill dock inte namnge expertisen. Har inte detta en liten bismak av anonyma brev, som vi väl alla mer eller mindre är utsatta för? Jag måste säga, att anonyma expertuttalanden är värdelösa.

Trots åtskilliga förbättringar är naturligtvis barnens situation inte alltigenom bra. Den pågående utredningen beträffande cp-barnen, som inrikesministern hänvisar till, hoppas man skall komma med en del förslag till förbättringar. Styrelsen för hemmet har emellertid fått avslag på en hel del framställningar om förstärkningar och förbättringar. Man hänvisar till den pågående utredningen. Vi vet ju att man här i riksdagen, när det framställs motioner och andra förslag, ofta hänvisar till pågående utredning och därför inte vill vidta några större förändringar, men ändå räknar man här med att det skall bli en del förbättringar under tiden till dess det nya

hemmet kommer till stånd. Vi får också hoppas att de personalförstärkningar som styrelsen har begärt skall kunna realiseraras. Jag skulle i det sammanhanget även vilja framföra allas uppskattning av det arbete som personalen vid detta hem lägger ned.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka för det utomordentligt klarläggandet svaret.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på mina båda frågor. Det är särskilt tacknämligt att svaret har kommit så snabbt.

Det är inte ägnat att förvåna att föräldrar som har barn vid anstalter — jag menar inte bara Eugeniahemmet, utan anstalter över huvud taget — har varit undrande och ängsliga. Vi vet alla att det för normala föräldrar är ett enormt svårt beslut att skicka i väg ett sitt barn till en anstalt. Endast vetskapen om att vistelsen på internatet eller anstalten gör barnet bättre rustat för sin vandring genom livet förmår föräldrarna att fatta ett sådant beslut. Man har klart för sig att anstaltsvistelsen är det bästa för barnet, men man vill självfallet ha garanti för att barnet har det tryggt och bra vid anstalten. Det är fullt förståeligt att föräldrarnas tankar ofta är hos de invalidiserade barnen.

Radiointervjun och den debatt som följde på den liksom de uppgifter som förekommit i pressen har utan tvivel vållat oro — det tjänar ingenting till att förneka detta. Min interpellation hade bara ett syfte, nämligen att vi av den främste målsmannen för internat av detta slag skulle få ett uttalande, som kunde stilla föräldrarnas oro, och en garanti för att barnen som vistas på anstalterna har det tryggt och bra. Inspektionsrapporternas påpekande går nu till hemmets ledning för beaktande.

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

Jag vill gärna göra ett par reflexioner kring radiointervjun. Jag tar inte ställning till om intervjun borde ha förekommit eller ej; det är en sak för radionämnden att avgöra, och enligt vad jag erfarit kommer frågan att behandlas av radionämnden.

När de här båda pojkarna såg tillbaka på vistelsen på internatet och klädde sitt minne av upplevelserna i ord formades dessa till en kritik av förhållandena. Man har sagt att de kritiserade den psykiska vården; sådana ord använde självfallet inte pojkarna, och det gör inte jag heller, men de talade om en allmän otrivsel. Det finns ingen anledning att ifrågasätta att pojkarna på ett riktigt sätt återgav precis hur de känslomässigt upplevde vistelsen där. De har uppfattat vissa ting som bestraffning, och de har känt sig förorättade — de har inte gjort reda för sig att det var av »psykologiska och pedagogiska» skäl som de fick genomgå detta.

Man bör emellertid ha klart för sig, att andra elever skulle skildrat sina upplevelser och sina känslor med helt andra, tacksamma ord. Jag har talat med många personer som samtidigt har tillbringat barna- och ungdomsåren på samma internat, och deras reaktioner har varit diametralt motsatta: en del har ett minne av en olycklig barndom med otrygghet, ensamhet och känslomässig kyla, medan andra ser på sin barndom på ett annat sätt. Den första gruppen erinrar sig orättvisor och oförståeliga dekret från ledningens sida, medan den andra minns barndomen och ungdomstiden vid internatet som en ljus tid. Detta är vad Eugeniahemmets ledning har fått erfarat: den grupp som har en positiv syn på vistelsen där och bevarar den i ljusst minne har kommit ihåg personalen i dessa dagar men även den andra gruppen har framträtt. Det framgår av skolöverstyrelsens inspektionsrapport att det finns en grupp vid skolan, bestående av de

äldre pojkarna, som har litet svårt att trivas där.

Utgångsläget är alltså att det finns två grupper, av vilka den ena ser ljust och den andra dystert på vistelsen vid hemmet — de har alltså helt olika uppfattningar om en samtidig vistelse där. Det är alldeles klart att man kan anlysa, varför den ene känner det så och den andre så, men denna vetskap om att det finns två grupper bör vägleda oss i vår strävan att åstadkomma sådana förhållanden, att så många som möjligt bevarar minnet av vistelsen vid internatet i ljusa färger.

Det här innebär stora krav på samhället. Det räcker nämligen inte att se till, att de som vistas på internatet har det bra, och sedan låta dem helt klara sig själva, utan man måste se till att de kommer in i arbetsliv och samhälllig gemenskap. Jag är alldeles övertygad om att den betygsättning som många människor på äldre dagar gör av sina upplevelser vid ett internat påverkas av hur de har kommit ut i samhället och gemenskapen med andra människor.

Det är ytterst komplicerade problem som här har aktualiserats. Det är fråga om den individuella människovården, det centrala problemet inom socialpolitiken, som behandlas. Nu vill jag, herr talman, djupt beklaga att kritiken skapat misstämning och att befattningshavare vid det diskuterade internatet har sagt upp sig. Det är ytterst oroande, och jag utgår ifrån såsom alldeles självfallet att statsrådets meddelande på denna punkt verifieras och att orsaken till uppsägningarna är den kritik som riktats mot hemmet.

Personalen har ju å andra sidan varit föremål för mycken uppskattning från en stor grupp av de elever som har gått i skolan, och den uppskattningen bör i någon mån ha uppvägt den negativa reaktion som varit märkbar från andra f. d. elever. Nu är emellertid problemet att skaffa ny personal till hemmet, och det kan bli svårt. Här

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

har sagts att det är ålderdomliga och tungarbetade lokaler, och inspektionsmyndigheterna har erinrat om att personalen är alldeles otillräcklig. Om denna brist i vårdpersonalens kapacitet har medverkat till att befattningshavare säger upp sig, vet jag inte, men när det gäller att nyanställa personal kan vetskapen om de här tre negativa faktorerna spela en roll. Jag väddar därför till statsrådet att ta konsekvenserna av detta och tillmötesgå ledningens krav på ytterligare vårdpersonal, så att det inte blir svårt att få personal därför att den har alldeles för mycket att göra.

Diskussionen kring Eugeniahemmet har fått en mycket olycklig inriktning genom att man redan från början kommit in på ett sidospår. Det finns ingen anledning att diskutera skuldfrågan. Jag finner inte heller att det finns anledning att rikta kritik mot hemmets ledning och personal — personalen bör i stället rosas. Kritiken bör man rikta mot samhället — mot riksdagen. Hemmets ledning har ändå vid olika tillfällen begärt att få personalökning och materiell upprustning men inte fått detta. Nu säger också inspektionsmyndigheterna, att personalen inte anses tillräcklig med hänsyn till den omvårdnad som varje barn kräver och får. Samhället har inte gjort tillräckligt för att underlätta personalens arbetsuppgifter.

Herr talman! Jag tar mig friheten att säga ett par ord om inspektionsmyndigheterna, och det kan inte hjälpas att det blir kritiska ord. Inspektionsmyndigheterna har nu under sin intensiva inspektion kommit på en del saker av större eller mindre vikt som bör göras vid hemmet. Min reflexion är att inspektionsmyndigheterna mycket oftare bör ta kontakt med de anstalter som de skall inspektera. De bör sätta sig in i anstalternas vardagsliv, de bör vara vägledande och rådgivande och

de bör icke dyka upp var gång det blir sensation kring en anstalt.

Sedan kan man nog ifrågasätta lämpligheten av att ha flera inspektionsmyndigheter för en anstalt. Lämpligheten härav har ifrågasatts i ett aktstycke, vars auktoritet för mig är uppenbar. I ett uttalande till statsrådsprotokollet den 2 maj 1958 säger föredragande statsrådet i sina direktiv till barnanstaltutredningen bl. a.: »Att få behoven av modernisering och rationalisering tillgodosedda kan också försvåras, när anstalter — såsom förekommer — sorterar under flera tillsyningsmyndigheter.» Men denna fråga får väl diskuteras när barnanstaltutredningen kommer med sitt betänkande.

Jag vill ta tillfället i akt att kommentera även den andra delen av min interpellation, som jag tycker är den viktigaste delen.

Här talar vi om brister på vårdområdet och säger oss vara beredda att avhjälpa dem. Jag har formulerat min fråga så, att det klart framgår att jag anser att det brister i vården av handikappade barn. Detta erkännes också i ett sådant aktstycke som förslaget om allmän varuskatt, där behovet av inkomstförstärkningar förklaras även med att vi bör vidtaga förbättringar på de vårdområden som är underförsörjda. Kan man för övrigt förklara de olika aktioner för bortglömda barn och liknande aktioner, som är välsignade av de för vården ansvariga, om man tycker att allting är bra?

Vi måste alltså göra mycket mer på det här vårdområdet. Då är väl den saken klar att man måste börja om på nytt vad gäller det vårdhem vi här närmast talar om. Eugeniahemmet kan inte i längden klara den här vården. Den saken har inte med personalen eller ledningen att göra, utan med själva hemmet, med byggnaderna. Såvitt jag kunde utläsa av statsrådets svar är han

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

på det klara med att det måste byggas ett nytt hem på någon annan plats, kanske flera hem.

Nu säger oss erfarenheten att det förflyter mycket lång tid från det man bestämmer sig för att bygga ett nytt hem och tills det står färdigt att ias i bruk. Samtidigt blir betingelserna för det gamla hemmet allt sämre. Vi får alltså inte underlåta att vidtaga sådana åtgärder på Eugeniahemmet, som kan förbättra förhållandena för personalen och för barnen, med den motiveringen att det skall byggas ett nytt hem. Jag tycker att statsrådet bör vara generös då han behandlar framställningar från ledningen om förbättringar.

Vi kan inte komma ifrån, att en del barn måste tillbringa flera år på internat långt borta från far och mor. Internaten skall alltså vara sjukhus, de skall vidare vara skola samtidigt som de fullgör den viktiga uppgiften att vara ett hem för barnen, en ersättning för barnens riktiga hem. Problemet är då, hur man skall utforma och driva dessa internat, så att skillnaden blir den minsta möjliga mellan internaten och de riktiga hemmen. Där har man rätt att ställa höga krav på målsättningen. Framtidens internat skall utformas i små enheter. Då kan barnen identifiera hemmen med sina riktiga hem. Stora hus, stora salar och långa korridorer verkar skrämmande på små barn. Det har vi förstått på det allmänna skolväsendets område. Där låter vi småbarnen vara för sig själva i små enheter. Jag tror därför det är mycket viktigt att vi får små enheter och tillräckligt med kvalificerad personal. Då har vi goda förutsättningar att hos barnen skapa en riktig hemkänsla.

Till sist vill jag också något beröra ett par saker, som betyder litet för det allmänna men mycket för den enskilda människan. Barnen kommer till internaten i början av januari, när skolorna börjar, och då bekostar samhället deras resa. Samhället betalar också barnens

hemresa i juni månad. De får också resa hem till påsk, om de vill, men då får de betala resan själva, och detta kan vara ytterst betungande för många föräldrar. De stora avstånden här i landet gör också att många föräldrar inte har ekonomiska möjligheter att själva resa till barnen. Följden blir att en del barn sällan eller aldrig får besök av sina föräldrar, och det skapar en viss otrygghetskänsla, en känsla av att vara övergiven. De barn som ofta får besök av föräldrarna får en mycket starkare trygghetskänsla. Det är inte säkert att en liten parvel gör klart för sig orsaken till att föräldrarna inte besöker honom lika ofta som kamraternas föräldrar kommer på besök. Han förstår kanske inte att de inte har råd. Han tolkar föräldrarnas uteblivande på sitt eget sätt, d. v. s. så, att föräldrarna inte tycker lika mycket om honom.

Herr talman! Det vore mycket mera att tillägga, men jag nöjer mig med att säga att statsrådets svar och redovisningen av inspektionsrapporterna har återfört denna diskussion om värden av de handikappade barnen i dess rätta spår.

Jag ber ännu en gång att få tacka herr statsrådet för svaret.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Interpellanterna har varit helt överens med mig i denna fråga, och jag har därför ingen anledning att här ta upp någon vidlyftig diskussion. Jag vill bara göra några kommentarer.

Herr Bengtsson i Varberg gjorde en analys av elevklientelet och indelade barnen i två grupper samt anknöt analysen till den radiointervju som förevarit. I mitt interpellationssvar har jag icke ägnat någon speciell uppmärksamhet åt intervjun. Jag delar emellertid herr Bengtssons uppfattning att eleverna kan uppleva vistelsen på hemmet olika. Jag hoppas och tror dock att herr

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

Bengtsson också är beredd att dra konsekvenserna av sitt resonemang, och att han medger att det varit riktigt att båda grupperna fått komma till tals i samma intervju för att så att säga balansera den stämmningsbild som gavs om detta hem. Skall kritik riktas mot intervjun, så är det väl just mot den ensidighet som kommit till uttryck.

Det är riktigt som här framhållits att differentieringsmöjligheterna inte är tillräckliga och inte tillfredsställande. Jag vill i sammanhanget erinra om att Eugeniahemmet den 1 juli 1956 fick sin funktion som central anstalt för hela landet för vård av cp-barn. Sedan nämnda år har personalstyrkan vid hemmet ökat med 23,5 nya tjänster. Man fick 1956 en personalförstärkning med 10,5 befattningar, 1957 fick man en ökning med 3,5 och 1958 en ytterligare ökning med 5,5 befattningar. År 1959 fick man så en förstärkning på ytterligare 4. Hela denna personalförstärkning under åren 1956—1959 skall ses mot den bakgrunden, att ingen ökning har skett i fråga om antalet intagna barn. Jag kan också nämna att vi i samband med den pågående budgetberedningen överväger möjligheterna att företa ytterligare personalförstärkningar.

Jag håller med herr Bengtsson om att samhället måste ha uppmärksamheten riktad på dessa barn och bereda dem möjligheter till den omvårdnad, som de har rätt att göra anspråk på. Jag vill i sammanhanget nämna att Eugeniahemmet 1956 fick 675 000 kronor av riksdagen för ombyggnad av sjukavdelningen, och 1958/59 fick hemmet 140 000 kronor för ombyggnad av internatavdelningen för flickor. Sedan har hemmets styrelse också begärt 110 000 kronor för vissa omändringsarbeten vid internatavdelningen för gossar. Under övervägandena om detta anslag var vi litet tveksamma med hänsyn till att den utredning jag nämnt om och som nu arbetar har signalerat, att den alldeles säkert kommer att lägga fram

ett förslag om uppförande av ett nytt Eugeniahem av just den typ som herr Bengtsson har talat om, alltså med mindre enheter och större differentieringsmöjligheter o. s. v. Jag delar emellertid herr Bengtssons uppfattning, att det förmodligen kommer att dröja relativt lång tid, innan detta nya Eugeniahem står färdigt. Vad ett sådant nytt hem kommer att kosta, kan jag inte säga. Den danska motsvarigheten kostade någonting mellan 15 och 20 miljoner. Med hänsyn till de debatter vi fört på sista tiden kan ju riksdagens ledamöter fundera över huruvida vi inom de närmaste åren har möjligheter att göra investeringar av denna omfattning. De måste i så fall vägas mot alla andra aktuella och nödvändiga investeringar.

Jag vill emellertid hänvisa till vad jag framhållit i interpellationssvaret, nämligen att vi inom departementet kommer att överväga de anslagsäskanden som hemmets styrelse gjort i samband med den önskade ombyggnaden av internatavdelningen för gossar, så att denna blir lika ljus och trivsamt som flickornas avdelning.

Sedan vill jag helt allmänt säga att vi har all anledning att vara generösa mot dessa barn. Vårt samhälle är inte så fattigt, att vi inte har råd till det. Den saken tror jag vi alla är överens om. Och då får vi också i överensstämmelse med de signaler som givits vara beredda att under den närmaste framtiden satsa mera för dessa grupper.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! De varmhjärtade synpunkter på vården av en svårt drabbad grupp, cp-barnen, som här anlagts av det ansvariga statsrådet och av interpellanterna finns det allt skäl att helt instämma i. Men eftersom diskussionen till utgångspunkt har tagit ett speciellt radioprogram tror jag det finns skäl att också säga ett par ord om den offentliga debattens roll, begränsning och

Svar på interpellationer ang. förhållandena vid Eugeniahemmet i Stockholm, m. m.

möjligheter i ett samhälle, där socialvården spelar en allt större roll.

Jag har ingen anledning att diskutera detta enskilda radioprogram. Jag vill bara konstatera att det finns tillskapat ett organ för kritik i efterhand av enskilda radioprogram, som berör kontroversiella ämnesområden, nämligen radionämnden. Jag har just kontrollerat att någon anmärkning inte har inkommit till radionämnden mot detta så starkt kritiserade radioprogram. Där emot kommer radionämnden på initiativ av en av dess egna ledamöter att diskutera själva principfrågan om det lämpliga i att man i radio, även i fråga om ett så svårbehandlat stoff som detta förbehåller enskilda medarbetare eller aktiva på området möjligheten att kritiskt granska aktuella vårdformer.

Får jag bara tillägga att den programansvariga person det här var fråga om själv under 18 år aktivt verkat inom svensk socialvård på ett av de områden som väl bedöms som svårast och där utfört en pionjärgärning. Hon har haft tillfälle att via radions lyssnarkanalerna följa denna debatt och har inte den uppfattningen att de skildringar, som här givits av de aktuella vårdförhållandena, är adekvata. Men hon har naturligtvis ingen möjlighet att här ta del i denna debatt och bemöta sina kritiker. Det bevisar väl mer än något annat hur orimligt och olyckligt det är, att så stor del av en sådan debatt ägnas själva radioprogrammet. Det bör kritiseras inför det forum där det hör hemma — i radionämnden.

Herr BENGSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag undvek att säga någonting om radioprogrammet, varken berömande eller kritiserande, av den orsaken att jag är medveten om att riksdagen inte är rätt forum för att dryfta sådana frågor. Eftersom jag själv är ledamot av radionämnden bör jag ha kännedom härom. Jag hade, herr stats-

råd, ingen inställning till hur många som skulle intervjuas i radio, och det vill jag inte heller nu ge till känna någon uppfattning om. Men jag framhöll att man med ledning av skolöverstyrelsens inspektionsrapport kan utgå från att dessa båda klientel finns. Jag har därför själv fört fram åsikten att denna positiva grupp existerar.

Jag hade mycket på hjärtat, då jag sist var uppe i talarstolen, men jag hade en känsla av att kammarens ledamöter var trötta på att höra mig och begränsade därför mitt anförande. När jag emellertid nu fått ordet igen, skall jag ta upp tiden tre, fyra minuter.

Dessa internat, som vi skall ha för framtiden, skall dels vara deras skola, och barnen skall ha rätt till effektiv utbildning. Då måste naturligtvis barnen finna sig i de bestämmelser, som gäller för alla andra barn som går i skola. De skall också där få den effektivaste vård som går att få, och då får de självfallet underkasta sig de krav detta ställer på dem. Men dessa båda saker behöver inte inverka på barnens hemkänsla under fritiden, och i det sammanhanget vill jag påpeka att i nr 5/6 av Sociala Meddelanden, som kammarens ledamöter fått, redovisas mycket intressanta intryck från en kurs för förskollärare åt småbarn med förlossningsskador. Beträffande frågan om internatbarn säges där att de väsentligaste kraven är, att fritiden blir så hemlik som möjligt och att den blir så litet schemabunden som möjligt. Detta är ett riktigt utgångsläge, tycker jag. Det får anses innebära ganska stor frihet för barn och ungdom. De skall så vitt möjligt få fördriva fritiden efter individuella önskemål. De skall inte *åläggas* att delta i någonting, endast *få tillfälle* därtill.

Jag utläste ur statsrådets svar att han anser, att internathemmen skall vara så hemlika som möjligt och att jämförelse därvid skall göras med de goda hemmen.

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Det är dock verkningar av en radiodebatt som vi i dag diskuterar. Jag skulle till herr Helén vilja säga, att visst skall Sveriges radio ha rätt att kritisera på olika områden. Men de krav man har rätt att ställa på radions programproducenter är de minimikrav, som i allmänhet ställs på en tidsningsreporter, nämligen att man verkligen sätter sig in i förhållandena. Här har man endast intervjuat dem som har en negativ inställning. Med den negativa inställning man därvid fått har man kommit till hemmet och under en och en kvarts timme försökt sätta sig in i förhållandena. Det anser jag inte vara en tillräcklig grund att bygga ett radioreportage på.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å bordet liggande proposition nr 186, angående godkännande av konventionerna inom OEEC om säkerhetskontroll på atomenergiens område och om ett bolag för behandling av atombränsle.

§ 8

Föredrogs var för sig och remitterades till statsutskottet de å kammarens bord vilande motionerna nr 725 och 726.

§ 9

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för återuppförande av viss byggnad,

nr 160, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo,

nr 161, i anledning av väckt motion

om översyn av den militära stabs- och förvaltningsorganisationen, och

nr 162, i anledning av väckta motioner om kurser för hantverksmästare m. fl.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10**Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av väckta motioner om utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson m. fl.* (I:126) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubbestad m. fl.* (II:183), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder vidtoges för en utökning av kristendomsundervisningen i folkskolan i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hemställde, att motionerna I:126 och II:183 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Rubbestad* och *Staxäng*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:126 och II:183, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder vidtoges för en utökning av kristendomsundervisningen i folkskolan i enlighet med motionernas syfte;

2) av herr *Malmberg*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **RUBBESTAD** (cp):

Herr talman! Jag har inte tänkt att ta upp någon stor debatt i denna fråga,

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

inte därför att vi anser det vara en liten fråga utan därför att vi i motionerna och i reservationen har framfört det väsentliga i denna sak.

Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Man är numera på ett helt annat sätt än förr ense om att skolans fostrande inflytande skall göra sig gällande i all dess verksamhet. Inte minst har detta kommit till uttryck i de grundläggande urkunderna för enhetskolans utformning. Jag syftar bl. a. på 1946 års skolkommissions betänkande och propositionen om enhetskolans utformning vid 1950 års riksdag.

I skilda sammanhang betonas betydelsen av skolans samarbete med hemmen i syfte att främja de ungas personlighetsutveckling även på känslolivets och viljelivets område. Skolan bör, heter det, genom sin anda och sin miljö söka fostra eleverna till hänsyn och yttre hyfsning och vänja dem vid att inta en saklig och prövande inställning till olika problem och i fråga om värderingar söka främja en självständig inställning hos de unga.

Skolöverstyrelsen har i sitt remissyttrande över motionerna erinrat om de naturliga och lämpliga tillfällen då skolans fostrande moment kan komma till uttryck. Så kan, heter det, på ett lämpligt sätt ske vid familjekunskap, vid ämnet hemkunskap, vid historieundervisningen och vid den förberedande yrkesvägledningen. På skolans schema finns också numera en s. k. klassens timme, vilken ger mycket goda möjligheter till vägledning i omedelbar anknytning till händelser och ting såväl inom som utom skolans värld. Kanske just dessa timmar, herr talman, ger de bästa tillfällen en lärare kan få i sin

strävan att söka vägleda och fostra sina elever.

Mot bakgrund av tidsutvecklingen betonas i motionerna, att ett stärkande av den kristna idealbildningen och en moralisk upprustning borde vara en angelägen uppgift inte endast för den kristna kyrkan utan också för samhällets organ. Och detta, betonas det, kan ske inte minst genom en grundläggande kristendomsundervisning i den obligatoriska skolan. För egen del delar jag med stöd av en mångårig lärarerfarenhet denna uppfattning och för mig ter sig kristendomsundervisningen som en omistlig faktor i skolans fostrande arbete.

En sådan uppfattning har också klart kommit till uttryck i 1946 års skolkommissions betänkande, ur vilket jag tillåter mig att citera några rader: »Kristendomsämnet bör mer än de flesta ämnen kunna vara instrument för den personlighetsdanning, som är skolans viktigaste uppgift. Undervisningen i detta ämne bör ge eleverna möjlighet att på grund av sakliga upplysningar och gedigen kunskap om religionens värld på grund av insikt om frågornas allvar och livsavgörande betydelse och på grund av egna erfarenheter och egen läggning bygga upp en personlig livsåskådning.»

Reservationen utmynnar i förslag om åtgärder för att man skall få en utökning av kristendomsundervisningen i folkskolan. Även om jag delar reservanternas grundinställning har jag inte kunnat ansluta mig till detta deras yrkande, och jag vill med ett par ord beröra denna del av problemet.

I sitt remissyttrande erinrar överstyrelsen om att en avvägning av de olika ämnenas och kursmomentens omfattning inom den obligatoriska skolan skett efter mycket omsorgsfulla överväganden med beaktande bl. a. av de synpunkter och riktlinjer för undervisningen som framlagts i skolkommissionens betänkande. Av egen erfarenhet vet jag hur svårt detta avvägningsproblem kan vara. Reservanternas antydning, att man med

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

litet god vilja skulle kunna få en ändring till stånd, finner jag inte relevant.

I detta sammanhang vill jag erinra om den debatt som vi i våras hade här i riksdagen kring frågan om en utökning av tiden för matematikundervisningen bl. a. på enhetsskolans högstadium. Därvid ifrågasattes om man inte kunde ta tid från något annat ämne, och man nämnde då också kristendomsundervisningen. Efter noggrann prövning fann man att detta inte vore möjligt, och man stannade vid att utöka timantalet per vecka för att nå det önskvärda resultatet.

Jag har, herr talman, med det anförda velat belysa min inställning till det föreliggande problemet. Utskottets skrivning präglas, synes det mig, av ett klart positivt ställningstagande när det gäller betydelsen och värdet av skolans fostrande gärning. Jag har icke haft anledning att inta någon annan ståndpunkt än utskottet.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Motionärerna och reservanterna i denna fråga har yrkat på en utökning av kristendomsundervisningen i våra folkskolor. Reservanterna tror att man härigenom skulle kunna få en minskning av den ungdomsbrottslighet och det alkoholmissbruk som tyvärr förekommer. Som min personliga mening får jag säga, att jag inte tror att man löser detta i och för sig stora problem på det här åsyftade sättet.

Utskottet har som andre vice talmannen sade inhämtat yttrande över motionerna från skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har avgivit ett mycket utförligt remissutlåtande som återfinnes i trycket. Jag behöver inte läsa upp vad skolöverstyrelsen har sagt. Jag vill bara påpeka, att skolöverstyrelsen har avstyrkt motionärernas förslag. Motionärerna har inte heller givit någon anvisning om varifrån man skulle ta denna extra timme för kristendomsundervisning, om man skulle ta den från hi-

storia, geografi, matematik eller från något annat ämne. Jag erinrar om att riksdagen i våras beslöt en utökning med en veckotimme för att därigenom vinna en förstärkning av matematikundervisningen. Vi var åtskilliga i både denna och medkammaren, som den gången var överens med ecklesiastikministern om att en förstärkning av matematikundervisningen var erforderlig, men vi ville inte vara med om en utökning av antalet veckotimmar. Riksdagen beslöt emellertid med mycket stor majoritet att bifalla en sådan ökning, då man ansåg att det inte var möjligt att ta bort en veckotimme från något annat ämne.

Man måste fråga sig vad motionärerna har avsett. För vilket ämne skulle man minska antalet undervisningstimmar? Eller vill man ytterligare öka antalet veckotimmar? Det senare är förenat med ganska stora merutgifter, och den utvägen rimmar för övrigt ganska illa med riksdagens beslut när det gäller att skaffa pengar till statskassan. Fastställandet av undervisningsplaner är för övrigt en administrativ fråga, som riksdagen inte har att besluta om. Därför finns enligt utskottsmajoritetens mening ingen anledning för riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t.

Jag ber därför, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog förhandlingarnas ledning.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag har lyssnat till de föregående talarna och har frågat mig, om man inte på nytt skulle få höra ett argument, som var gångbart när denna fråga tidigare diskuterats. Det var nog lite snudd på samma argumentering, även om man nu något varierat den. Inte minst har detta framkommit i skolöverstyrelsens yttrande, där man frågar från vilket ämne man skall ta denna

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

timme. Skolöverstyrelsen framhåller vidare — detta påpekades också av herr Malmberg — att man genom en mycket omsorgsfull avvägning kommit fram till nuvarande undervisningstid för kristendomsämnet.

När jag nämnde något om den argumentering, som hittills ofta använts i detta sammanhang, syftade jag på följande. Ni som önskar en ökning av timantalet skall vara försiktiga, har man sagt. Bråkar ni för mycket kan ni riskera att timantalet ytterligare minskas. Jag känner igen denna varning, som hörts alltsedan den dag man började att minska, med andra ord försämra denna undervisning.

Genom detta hot har man också lyckats skrämma många till passivitet. Man har liksom velat påskina att de, som i ovist nit spände bågen för högt, blir de ansvariga för en ytterligare beskärning av denna undervisningstid. Det är tydligt att denna falska uppfattning om ansvarsfördelningen inte längre har något fog. Man börjar alltmer få klart för sig, att ansvaret härvidlag främst bör läggas på dem som i feg passivitet har resignerat.

Nu är läget så allvarligt, att även de människor, som förr knappast hade något till övers för kristendomen och många gånger om denna förde ett ganska överlägset tal, ängsligt efterlyser åtgärder. Fråga är om inte motståndet mot kristendomsundervisningen var klarare och mindre farligt, när det bottnade mera i ateism och kanske rent av i fiendskap än nu, när man söker ersätta kristendomsundervisningen med något som bara har ett sken av kristendom. Både i enhetsskolan och i det nya gymnasiet kommer den tendensen klart till uttryck, att bibelkunskapen ersätts med allmän religions- och kyrkokunskap — man märker en tydlig önskan att göra kristendomsundervisningen till en del av den allmänna historieundervisningen.

Här gäller det att noga ge akt på vad

som sker. Jag tycker att skolöverstyrelsens yttrande ganska klart visar, hur man i en kritisk situation — det kritiska läget när det gäller uppfostringsfrågorna i skolan förnimmes säkerligen också av skolöverstyrelsens yttrande — famlande förordar olika åtgärder som i och för sig kan vara nödvändiga men som icke kan ersätta en verklig kristendomsundervisning. Genom den argumenteringen lyckas man också bibringa många den föreställningen, att en ökning av undervisningstiden inte är nödvändig.

Jag skulle vilja tillråda mina kammarkamrater att ta kontakt med dem som bedriver konfirmationsundervisning ute i vårt land. De får ofta börja med att, liksom i småskolan, söka bibringa konfirmanderna helt elementära kunskaper — det kan dock inte bli mycket under den korta tid som de har till sitt förfogande. Det är ett nästan hopplöst företag att bedriva konfirmationsundervisning under sådana förhållanden.

Ärade kammarledamöter! Många föräldrar står i dessa dagar bävande inför sina barns framtid, ty frestare och frestelser till deras ofärd hotar som kanske aldrig tillförne på vägen genom livet. Trots välstånd i många avsenden råder ofta en skrämmande, rent av ångestbetonad själslig hemlöshet, för att inte tala om att en kuslig förvildning i vissa fall tagit hem spelet. Det ökade föraktet för andras egendom, kränkningen av kvinnofriden, föraktet för äktenskapets helgd, mycket av detta får samhället betala i rena kontanter. Jag frågar mig, om ej samhället nu håller på att få betala de fönsterrutor man slog in då det i hög grad berövade ungdomen den mest karaktärsdanande undervisningen, kristendomsundervisningen, om vilken i vår första folkskolestadga år 1842 uttryckligen framhölls, att kristendomsämnet är skolans viktigaste kunskapsämne.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

I detta anförande instämde herrar *Svenungsson* och *Gansmoe*, fru *Lidman-Frostenson*, herrar *Hedin*, *Stiernstedt*, *Svensson* i Krokstorp och *Nilsson* i Bästekille, fru *Wallerius-Gunne*, herr *Setterberg* i Vilske-Kleva, fru *Sjöqvist*, herrar *Hamilton* och *Nordgren* samt fru *Boman* (samtliga h).

Herr ZETTERBERG i Stockholm (s):

Herr talman! Sommaren 1944 gjordes en gallupundersökning angående medborgarnas inställning till frågan om kristendomsundervisningens omfattning i skolan. Resultatet blev: 50 procent ansåg att undervisningen borde ha den omfattning den hade, 30 procent ville ha mera undervisning, 8 procent mindre. Det finns anledning förmoda, att en lika stark opinion för en utökning av tiden för kristendomsundervisning som den dessa siffror från 1944 visar fortfarande är för handen. Orsaken är ju bl. a. den som anges i herr Rubbestads motion, nämligen förväntningar att kristendomsundervisningen kan medverka till ett stärkande av de uppbyggande krafterna i vårt land eller, som det heter i motionen, »stärka de ungas kristna idealbildning».

Men även utifrån samma grundinställning kan man komma till skilda praktiska resultat. Jag har tagit till orda för att något utveckla varför jag icke kan biträda reservationen trots dess goda syfte. Det finns nämligen anledning ifrågasätta om motionärer och reserveranter går så alldeles visligt fram. Innet skolämne kan motiveras i fråga om sin omfattning med en hänvisning till dess allmänna betydelse. Det gäller att först bestämma vad som skall inhämtas i ämnet och att därefter fastställa antalet timmar som är erforderligt för att medhålla lärokurserna. Eljest riskerar man att bli misstänkt för att huvudsakligen vilja prestera en demonstration som ej leder till praktiska resultat. Varför talar motionärerna för övrigt om

just 50 procents ökning, varför inte 25 eller 100 procent?

I stället för att ange dylika kvantitativa tal behövde man väl nalkas detta problem från dess sakliga sida. Det gjorde även herr Staxäng delvis i sitt inlägg nyss, när han uttalade sig kritiskt om själva innehållet i undervisningen. Man behöver alltså ena sig om vad man vill uppnå med kristendomsundervisningen och hur man skall nå det resultat man önskar. Den kvalitativa frågan bör avgjort få komma först; därefter bör resonemanget om kvantiteten komma in. Och det finns verkligen skäl och starka skäl att ta under övervägande hur ämnet skall utformas.

Att det är något fel, framgår av många tecken. Nyligen visade en pejling av opinionen bland skolungdom, att kristendomsämnet kom längs ned bland ämnena i deras intresse. Gagnar man då saken, när man föreslår längre tid för ett ämne, innan man gjort vad man kunnat för att göra det mer attraktivt för ungdomen? Förfaringssättet påminner om hur det blir när en predikant har predikat en timme utan att kunna vinna sina åhörarens intresse, varför han beslutar sig för att förlänga sin predikan med ytterligare en halvtimme i hopp att därunder vinna vad han inte vunnit under den första. Chansen är ju uppenbarligen den, att han ännu mer minskar intresset för vad han hade att säga under den första timmen.

Erfarna lärare har skarpt — utifrån sin uttalade omtanke om ämnet — kritiserat dess uppläggning. Vårt lands väl främste religionspsykolog lektor Hjalmar Sundén hävdar att ämnesutformningen är olycklig. Den ger ungdomarna känslan att det här rör sig om något »dammigt musealt» i stället för något dramatiskt och levande. En annan kristendoms lärare lektor Martin Fries är på samma linje. Med anledning av en debatt kring frågan de senaste veckorna i en veckotidning har han skrivit en artikel med den programmatiska ti-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

teln: »Ja, undervisningen i kristendom måste läggas om.» Det är ett allvarligt läge, när de som företräder ämnet på detta sätt gör gällande, att det inte fungerar såsom man önskar att det skulle göra.

Den främsta önskan man vill rikta till de skolvårdande myndigheterna skulle alltså vara om en översyn av ämnets hela uppläggning inklusive läroboksfrågorna. Först sedan detta skett kan ämnet göra sig gällande och få den betydelse som det enligt både reservanter och utskottet bör ha. Låt oss sedan få en bedömning av vilken tidsvolym som erfordras.

Det finns, som redan har framhållits, i vida kretsar ett starkt intresse för att här söka sig fram till en positiv lösning på delvis nya vägar. Ett av många tecken härpå är ett experiment som företagits i Stockholm denna höst. Några av våra största industrier har tillsammans med Rotary-rörelsen anställt en präst att biträda vid yrkesutbildningen inom berörda företag. Undervisningen tar sin utgångspunkt i den faktiska situationen i arbetsliv, familje- och samhällsliv för att sedan belysa denna situation ur etisk synpunkt. Det är här fråga om ett brett upplagt försök, vars värden ännu icke kan mätas. Ett omfattande arbete av motsvarande art har under många år pågått i den engelska industrien och kan redan uppvisa goda resultat. Själva företaget visar, hur viktigt man inom ansvarstagande kretsar anser det vara att den tekniska utbildningen får ett komplement i en etisk kultur.

På en punkt borde emellertid en kvantitativ bedömning kunna ske redan nu. Det gäller ordningen, att kristendomsämnet på några punkter i skolsystemet anvisats en veckotimme. Vilket ämne som helst skadas av att endast ha en veckotimme till förfogande. Vid undervisning en timme i veckan möter läraren sina elever endast vid ytterligt sporadiska tillfällen. Det finns därför anledning att med tacksamhet erkänna,

att denna synpunkt uppenbarligen medverkat till att Kungl. Maj:t förra våren avslog en framställning från skolöverstyrelsen om nedskärning från två till en veckotimme i en klass på realskolans 4-åriga linje. Det inger mig förhoppningar om att man inte är beredd till en ytterligare nedskärning från två till en timme på något av skolans stadier. Om man vill behålla ämnet och är angelägen om att det skall ge resultat, så krävs åtminstone två timmar i varje avdelning, där undervisning i ämnet meddelas.

Herr GANSMOE (h):

Herr talman! Det vore naturligtvis tacknämligt, om vi i enlighet med motionärernas önskan kunde få längre tid för kristendomsundervisningen i folkskolan. Jag tror det är fullständigt felaktigt att, som här senast gjordes av herr Zetterberg, hänvisa till vad som är populärt eller inte. Jag för min del ser problemet så, att det här är fråga om vad som är nödvändigt och inte om vad som är populärt. Det djupaste spørsmålet är i alla fall inte frågan om antalet timmar, utan det är frågan hur man utnyttjar tiden. Det är också, som tidigare sagts här i dag, frågan om vad kurserna verkligen innehåller.

Nu har ju skolöverstyrelsen sagt, att det inte går att få någon ytterligare tid till detta, och överstyrelsen har också sagt, att det enligt dess mening inte är utan vidare klart, att skolan blir bättre skickad att fostra eleverna om kristendomen tilldelas ytterligare en lästimme.

Man blir emellertid verkligen betänksam när man märker vad läroböckerna i kristendom innehåller. Jag har haft tillfälle att under cirka ett år ta del av innehållet i de läroböcker, som användes i våra skolor, även i gymnasiets första ring. Man blir mycket förvånad, när man märker att en hel del av dessa böcker inte avser att undervisa i kristendom utan innehåller direkta felak-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

tigheter i förhållande till vad Den Heliga Skrift säger.

När man sedan gång på gång upplever, att läraren i enskilda fall lägger kursplanen åt sidan och sysslar med helt andra saker under den timme som är anslagen åt ämnet kristendom, förstår man att det måste bli, som herr Staxäng sade, mycket svårt för dem som skall ge konfirmationsundervisning att lära ungdomarna någonting av detta ämne.

Herr talman! Jag har anledning att återkomma till denna fråga i annat sammanhang. Jag vill ännu en gång understrika, att det inte är ämnets popularitet det gäller utan det är fråga om vad som i en för landet besvärlig situation är nödvändigt att göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Kristendomsundervisningen i skolan, som de föreliggande motionerna fäster uppmärksamheten på, har ju vid åtskilliga tillfällen debatterats i riksdagen. Ibland har det skett på grund av förslag om nedskärning av kristendomsämnet timantal i kursplanen. De i dag aktuella motionerna tar mera allmänt på frågan, och reservationen — i vilken jag instämmer, även om jag skulle vilja ha några av formuleringarna litet annorlunda — framför önskemålet om en något utökad tid för kristendomsundervisningen i folkskolan.

De båda oroande tendenser, som här omnämnes, nämligen ungdomsbrottsligheten och alkoholmissbruket bland ungdomen, bekymrar oss alla, och vi brottas med dessa problem i många sammanhang.

Jag skall inte överdriva och säga, att om vi bara får några fler timmar kristendom i skolan, så blir vi av med dessa problem. Nej, de måste angripas på många olika vägar. Men en stor majoritet inom vårt folk — också sådana som själva inte är bekännande kristna — är

av den meningen, att ett stärkande av den kristna idealbildningen och ett starkare hävdande av de kristna normerna skulle ha ett positivt inflytande på de unga.

Kristendomen gömmer i sig så stora värden, att samhället i sanning har all anledning att ge densamma en generös och rättvis chans vid fostrandet av ungdomen. Kristendomen lär oss, som någon uttryckt det, att leva rätt, att foga oss efter livets moraliska lagar och att tolka lagen om sådd och skörd på ett realistiskt sätt.

Naturligtvis är det inte nog med ett utökat timantal för kristendomsundervisningen. Denna måste — om den rätt skall fylla sin uppgift — grundas, såsom här påpekats, på kristendomens urkund, på bibeln. Om så inte sker kan vi kalla den med vad namn vi vill — kristendom är det inte. Av de läroböcker som används i undervisningen bör man kunna fordra, att deras framställningar, främst när det gäller de centrala sanningarna i kristendomen, överensstämmer med bibelns lära och tankar.

Vi är nog alla överens om att kristendoms-kunskapen bland vår ungdom är betydligt sämre än vad den var för några decennier sedan. Min egen erfarenhet som mångårig ungdomsledare säger detta och de, som jag talat med om detta spörsmål, bekräftar i stor utsträckning detta förhållande.

Skolöverstyrelsen säger sig acceptera den av skolkommissionen en gång företrädde grunduppfattningen om kristendomsundervisningens inflytande på eleverna, och den inser också värdet av att de i skolan får, som det heter, »insikt om vissa frågors allvar och livsavgörande betydelse, så att de kan bygga upp en personlig livsåskådning».

Styrelsens påpekande, att personlighetsdanande moment i undervisningen bör få rum också i andra skolämnen, må vara riktig. Herr Malmberg var inne på dessa tankegångar. Här kommer det dock främst an på lärarens personlig-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

het, när det gäller inflytandet på eleverna. Men kvar står enligt min mening att intet annat ämne är så lämpat som kristendomsundervisningen när det gäller fostran till det goda och rätta och när det rör den verkliga personlighetsdanningen.

Nu är det som vi alla vet så, att en skolberedning arbetar på den slutliga utformningen av vår enhetsskola. Jag skulle främst önska, att beredningen ville ta med dessa synpunkter vid utformandet av kurs- och timplaner och ge kristendomsämnet ett ökat utrymme där detta är möjligt. Inte minst tänker jag då på de mer yrkesbetonade avdelningarna och de klasser, där ämnet bara har en veckotimme. Någon minskning kan det knappast vara tal om.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter och jag kommer att rösta för reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Löfgren, Nilsson* i Lönsboda, *Gustafs-*son i Borås, *Johansson* i Öckerö och *Hamrin* (samtliga fp).

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag hade kanske kunnat nöja mig med mitt instämmande i herr Staxängs anförande, men jag kan ändå inte låta bli att säga några ord om den allvarliga fråga som det här gäller och som för mig är en hjärtesak. Jag kan inte hjälpa att jag tyckte det var en aning ledsamt, när herr Zetterberg i Stockholm här snuddade vid tanken att det skulle vara något av en demonstration när man uppträder eller ordar i en fråga som denna. Jag tror mig våga påstå, att ingen av kammarens ledamöter går upp i ett ärendet som detta utan att göra det på fullaste allvar och med ett bestämt ansvar för vad de säger. Det gäller både dem, som har en positiv syn på frågan och en önskan att den skall falla framåt i den riktning motionärerna anvisat, och dem som har en helt motsatt uppfattning.

Det är säkert inte fråga om en demonstration från någotdera hållet.

Våra barn och ungdomar har fått mycket under senare år och ändå har jag en bestämd känsla av att de har berövats inte så litet av det mest värdefulla som man kan vinna i livet, nämligen det som inneslutes i Jesus' ord »förmenen dem det icke!», alltså att få komma till honom och få kunskap om honom. Man kan inte komma till honom utan att ha kunskap om honom och det är denna som skall förmedlas under barnaåren och i skolan. De barn, som nu växer upp, utgör den andra generationen inom vårt folk som är fattig på det andliga området, och just därför är det så angeläget att noga överväga vad skolan kan ge och ger dem eller inte kan ge eller inte ger dem. Den föräldrageneration, som i dag har sina barn i skolan, saknar själv i mycket stor utsträckning kunskaper om andliga ting — det ser vi alltför ofta.

Det är mycket positivt skrivet och sagt om kristendomsundervisningen såväl från skolöverstyrelsen som från utskottets sida, och man är glad över detta. Jag skulle vilja tillägga, att det ute i landet numera finns ett mycket starkare intresse för denna fråga än vad som varit fallet på mycket länge, ett intresse som sträcker sig långt utöver områden, där vi trodde att det tidigare fanns. Rådlösheten börjar bli stor och man undrar vad man över huvud taget skall göra för att komma till rätta med ungdomsproblemen. Man börjar då leta i gamla glömda vrår och när man där hittar någonting kommer man med en rekommendation: skulle det ändå inte vara bra, om vi gick tillbaka till något av det gamla sättet att se på kristendomen och undervisa därom? Det är inte så länge sedan jag i anledning av mitt engagemang att svara på frågor från läsekretsen i en veckotidning fick en del brev, där man just gav råd och gjorde

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

påpekanden som gick i denna riktning: tillbaka till kristendomen!

Vilken betydelse skulle då kristendomen och kunskapen därom kunna ha när det gäller att komma till rätta med de problem som är särskilt berörda i motionen, ungdomsbrottsligheten och alkoholismen? Någon av utskottets ärade företrädare har här tillbakavisat tanken att det skulle finnas något som helst samband härvidlag; dessa problem måste lösas på annat sätt. Jag hyser all respekt för dem som är upptagna av ett intensivt arbete för att från andra utgångspunkter komma till rätta med problemen, men från ett ganska långt liv vet jag att människor, som i unga år lärt sig att räkna med tryggheten under Guds beskärm, i livets alla situationer har en tillgång som måste verka stödjande och även skyddande i farans stund, medan de ungdomar, som inte lärt sig detta, saknar denna tillgång.

Man må emellertid resonera hur mycket som helst om dessa saker. Kvar står att i dagens läge är det av nöden att vårt folk, både unga och äldre men framför allt barn och ungdomar, bibringas den kunskap, som i så stor utsträckning hjälper dem och utgör ett krafttillskott för dem när det gäller att brottas med livets svårigheter. Därför är allt, som kan göras för att öka denna kunskap, också värt att göra.

Låt mig få sluta med en liten historia, som jag fick mig till livs för ett par veckor sedan, när jag vårdades på länslasarettet i Luleå. Jag tycker, att den belyser den situation vi står i. Vid ett samtal med avdelningssköterskan berättade hon om ett barn som varit på avdelningen; det händer alltid så mycket roligt kring barn och deras sätt att uttrycka sig och reagera. En liten flicka frågade en kväll översköterskan, om denna ville läsa aftonbön med henne. Det gjorde hon. Det blev så trevligt, och barnet fann det tryggt. En kväll när översköterskan

gick sin slutrond och hade mycket att göra ropade barnet igen: »Tant, kom så skall vi läsa aftonbön!» — »Ja, jag kommer», svarade hon, men hon kom inte, ty hon hade andra plikter som skulle fyllas först mot de övriga sjuka. Till sist hörde hon en liten resignerad röst som sade: »Nu är det inte värt för tant att komma, för nu går Gud.» Den lilla var trött och kände hur sömnen kom, så det fanns inte mer att göra.

Jag har begrundat dessa ord rätt mycket i mitt sinne sedan dess. Vi vuxna människor har så mycket att syssla med medan barnen och de behövande ropar, att möjligheterna att komma dem till hjälp försvinner under tiden. Därför är det viktigt, att kristendomstimmen bättre tillvaratas och att lärarna ser sin uppgift på ett annat sätt. Allt bör göras som kan göras i syfte att mera intensivt fördjupa kunskaperna i dessa ting.

Herr talman! Jag kommer att rösta för reservationen.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Såväl under motions-tiden som under den tid motionerna har diskuterats i utskott och grupper har jag varit borta från riksdagsarbetet och alltså inte kunnat följa frågan i detalj. Den motivering, som jag kommer att ge för min röstning, skall bli kort.

De motioner och det utskottsutlåtande som föreligger är principiellt sett inte i alla stycken sådana till sin utformning, som jag hade velat ha dem, om jag hade fått medverka.

Att kristendomsämnets betydelse inte kan överskattas, oavsett personlig inställning till en fungerande kristen tro, torde vi vara överens om; det är tämligen klart. Kristendomsämnet har ett utomordentligt värde för karaktärsdanning och andlig utveckling i en ung människas liv, för att inte tala om att hela vår kultur liksom hänger i luften,

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

om kristendomskunskapen blir för skröplig. Ingen har klarare understrukt detta under de sista åren än dr Alf Ahlberg, exempelvis när det gäller förmågan att förstå vår svenska litteratur. Det skulle betyda en utarmning av våra barn och vår ungdom, om vi ginge för långt åt detta håll, och det är ju dessa kategorier som vi mest vill gagna. Ur denna synpunkt, herr talman, är jag angelägen om att kristendomsämnets ställning på skolschemat icke försämrats. Kan den förbättras, hälsar jag detta med tillfredsställelse, även om jag har all respekt för de synpunkter, som här framförts av herr Malmborg och herr Zetterberg i Stockholm beträffande utrymmet på schemat och att det är viktigare med innehållet än med timantalet. Den saken är klar. Men det har ändå skett en så pass stor nedskärning, att jag är orolig för att tendensen kan fortgå, och därför använder jag tillfället att deklarerat mitt instämmande i själva syftet.

Även om utformningen av motionerna och reservationen inte helt täcker den syn, som jag personligen har på denna fråga, anser jag att värdet av en sådan debatt som denna är att såväl myndigheterna som lärarkåren och målsmännen ute i landet på nytt får en påminnelse om detta ämnes betydelse. Den är också en varning för att underskatta den och att eventuellt vidta ytterligare nedskärningar. I likhet med herr Nelander ser jag gärna, att denna riksdagsdebatt får gå vidare till skolberedningen, så att hänsyn toges till själva syftemålet och till oron för att man tar bort värden, som vi icke har råd att undvara.

Herr talman! Med hänsyn mera till syftet med motionerna och utskottsutlåtandet än till själva formuleringen kommer jag att rösta för reservationen.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Att jag upptar kammarens tid ett par minuter beror närmast

på att jag tycker det är värdefullt att riksdagen får framföra en sådan här opinionsyttring.

Jag skulle vilja framhålla att detta icke är någon partifråga. Huvudparten av medborgarna tillmäter kristendomsundervisningen stor betydelse och inte så få, vågar jag säga, livsavgörande betydelse. Man vill också ha en kristendomsundervisning som håller måttet. Som konfirmationslärare kan jag vittna om vad herr Staxäng nyss sade, nämligen att de som börjat sin konfirmationsundervisning oftast har haft otillfredsställande förkunskaper, både kvantitativt och kvalitativt.

Vi i denna kammare är alltså — i stort sett — ombud för människor som har en positiv inställning till kristen fostran. Detta får vi inte glömma. Under de år jag haft förmånen tillhöra denna kammare har jag ibland gjort den reflexionen att när fru A. eller herr B. eller fröken C. i sin församling eller kommun har att ta ställning till frågor av denna art, blir resonemanget ofta mindre doktrinärt, om jag så får säga. Man har realiteterna mer inpå sig. Realiteterna är i detta fall en oroväckande andlig och moralisk vilsenhet.

Herr Zetterberg i Stockholm var i sitt anförande, vilket var rikt på synpunkter, i sak ense med reservanternas, men han ansåg också att en hel del frågor måste utredas. Det anser faktiskt reservanternas också. Sålunda finns det egentligen inte någon meningsskiljaktighet mellan herr Zetterberg och oss.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Det finns väl knappast någon kategori som är så arbetslastad som barnen är. Var och en som har barn eller barnbarn märker att de har en väldigt lång arbetsdag. Jag kan förstå att skolöverstyrelsen och även ecklesiastikministern inte ser sig någon råd

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

när det gäller att utvidga något lärområde.

Det har tidigare under debatten sagts att kristendomen icke vore ett ämne som attraherade eleverna. Jag kommer själv mycket väl ihåg att jag, då jag var liten en gång och gick i skolan, tyckte att kristendomen var tråkig. Men jag är ändå tacksam för den kunskap som jag fick då. Nu kan ju för all del många säga att det har ändå inte inverkat på Dickson, han har ju sina sidor i alla fall. Men jag kan försäkra att dessa sidor skulle varit ändå värre om jag inte fått undervisning i kristendom.

Vad som brister i vår värld är inte tekniskt kunnande eller kunskap i geografi eller om myggans matsmältningskanal eller andra sådana saker som vi lär oss i skolan, utan felet ligger till allra största delen på det planet att vi inte har lyckats lära oss hur vi skall kunna leva i fred med varandra och över huvud taget passa in oss i den underliga värld som vi lever i. Där kan kristendomen och dess principer hjälpa oss. Det är inte någon som helst tvekan om den saken. Skolan är en förberedelse till livet, som det heter, men vi är så materialistiskt inriktade att det ter sig självklart att tänka efter: Vad kan barnen behöva slå i sina skalrar för att kunna förtjäna så mycket pengar som möjligt så fort som möjligt? Där kommer kristendomen i efterhand. Man tjänar inte pengar på att lära sig kristendom, men man vinner kanske någonting annat som är bättre än pengar, nämligen en inre balans och bättre kvalifikationer för att leva livet igenom på ett riktigt sätt.

Det är mot bakgrunden av dessa reflexioner som jag skulle vilja säga, liksom många andra har sagt, att formuleringen i reservationen kunde ha varit annorlunda, ty det skulle jag ha varit gladare åt. Men jag skall likväl yrka bifall till densamma. Jag tror dock att det ligger mycket i pastor primarius' yttrande att vi nog behöver fitta

närmare på innehållet i kristendomsundervisningen. Det ligger i sakens natur att en lärare, som inte är intresserad eller kanske rent av är generad av att undervisa i det ämne han har sig förelagt, inte kan ge vad han eljest skulle kunnat ge. Det är också möjligt att läroböckerna behöver ses över. Jag vet faktiskt inte hur de numera ser ut. Men detta blir en senare fråga. Nu har den här frågan fallit, eftersom första kammaren avslagit motionen, men jag ber ändå, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Olofström (s) kort genmäle:

Herr talman! Samtliga talare som här talat för reservationen har spunnit på ett och samma tema. Därför kan jag kanske med bara några ord bemöta samtliga.

I olika ordvändningar har man sagt att läget är allvarligt; kristendomsundervisningen måste utökas. Jag vill emellertid hävda att vi, som väl är, i detta land även har en annan andlig odling än den som förekommer inom kristendomsundervisningen.

Jag skall ingalunda generalisera, men jag vill påstå att det finns ateister som är lika hederliga och ärliga som exempelvis personer med teologisk utbildning. Dessa senare personers kristna bildning ligger dock långt utöver den bildning som meddelas inom folkskolan.

Jag vill sluta med att återge vad en rektor från södra Sverige för åtskilliga år sedan sade: »En viss potentat har aldrig så mycket att göra som när en präst skall tillsättas i en församling». Påståendet är utan tvivel riktigt. Möjligen kan man göra undantag för biskopsvalen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Motionärernas motivering för en utökning av kristendomsundervisningen med en timme är, att man därigenom vill motverka ungdomsbrotts-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

lighet, alkoholism och allsköns dåligt leverne. Hade motiveringen varit den att man ville öka kristendomskunskanden så kunde jag ha förstått det. Eller hade man, själv brinnande i tron velat utökningen för att på ett så tidigt stadium som möjligt bringa evangelium till så många som möjligt under så många timmar som möjligt, då skulle jag också ha förstått det. Men påståendet att kristendomsundervisningen har ett givet samband med asocialitet, måste jag invända emot.

Det är inte första gången man använder en sådan motivering. Man talar om sin allmänna oro för den stigande brottsligheten, för alkoholismens skadeverkningar och för att ungdomen inte är på rätta vägar. Man vet att det lönar sig att spela på dessa argument och drar fram dem i sitt krav på en utökad kristendomsundervisning.

Frågan har varit uppe många gånger. Jag var med i kyrkomötet för tretton år sedan, då man hade en lång debatt i frågan. Herr Staxäng, som är reservant nu, var med även då, under det att herr Rubbestad ännu inte kvalificerat sig för att delta i kyrkomötet. Man hade då en lång diskussion, huruvida en utökning av kristendomsundervisningen bara skulle gälla gymnasiet eller även folkskolan. Denna gång har man motionerat om åtgärder för en utökad kristendomsundervisning i grundskolan och därmed för alla medborgare. Vid det nämnda kyrkomötet resonerade man också om innehållet i kristendomsundervisningen, vilket jag skall återkomma till. I debatten då frågade jag — och det gör jag även i dag — om man har något bevis för att barn, som kommer från positivt kristna hem, på något sätt blir bättre människor som människor och som elever i skolorna än andra människor — eller bättre än barn till ateister. Ingen på kyrkomötet — trots att många människor där var besjälade av samma tankar som motionärerna här — kunde komma med några

som helst bevis för detta och ville inte heller tillstå att de ansåg något sådant.

Jag fortsätter då frågan: Om man inte kan bevisa att elever från hem där man dagligen och stundligen har kristen påverkan blir bättre, hur kan man då komma med påståendet att eleverna skulle bli bättre om kristendomsundervisningen i skolan utökas med en timme? Detta kan inte vara genomtänkt.

Fråga är f. ö. om s. k. kristna människor är bättre än andra som vuxna. Jag har inte märkt detta. Om jag i denna församling här i kammaren plockar ut de »kristna» och de »icke kristna», så vågar jag påstå, att det inte finns någon som helst skillnad i den moraliska halten mellan grupperna. Hur kan då den etiska påverkan vara en hållbar motivering för att man skall ha flera timmars kristendomsundervisning och för att man över huvud taget skall få en kristen kultutövning i större utsträckning?

Vad vill man nu nå med ytterligare en undervisningstimme? Ingen har sagt vad man skall fylla denna timme med. Herr Dickson, som har en positiv inställning, har ingen aning om vilka läroböcker man nu har i folkskolan. Likväl tror han att denna extra timme skulle göra nytta. De som säger att de vill ha tillbaka den gamla katekesundervisningen har åtminstone en mening, som kan förstås. När vi för 13 år sedan diskuterade frågan på kyrkomötet sade herr Staxäng mycket verkningsfullt: »Kristendomsundervisningen i verklig bemärkelse vid våra svenska skolor fick sitt Sveaborg, när Luthers katekes ströks som obligatorisk lärobok. Kristendomsundervisningen miste då sitt fasta fäste och har faktiskt sedan drivits ut i ett ingenmansland.»

Där förstår man vad han menar. Han vill ha tillbaka katekesundervisningen. Ingen har i dag kommit med något förslag om hur man skall fylla ut extratimmen.

Jag hittade hemma en lärobok i kristendom för folkskolan. Det är »Lärobok

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

i kristendomskunskap» av Rodhe-Thunander. Det kan hända att det finns andra, men denna bok har mina barn fått sin andliga och etiska fostran ur, med det resultat som det har blivit.

Här finns olika avdelningar för de olika klasserna, och i förordet säges det att om man inte hinner med allt, skall man utesluta vissa partier som är utmärkta med en asterisk. Eftersom ingen har föreslagit att man skall ta upp katekesundervisningen på den tredje timmen och ingen har kommit med något annat förslag, sluter jag mig till att om man får gott om tid skall man läsa de med asterisk utmärkta styckena. Jag läser upp något av det som barnen i tredje klass skall få del av och med vilket motionärerna tydligen anser att vi skulle kunna rädda den andliga hälsan och minska brottsligheten bland ungdomarna: Israel avfaller från Herren. David och Jonatan. Nabots vingård. Hiskia och profeten Jesaja. Vid Babels floder. De rättfärdigas sällhet. Antiokus inför hedniska offer i Judalandet. Mattatias och hans folk sätter sig till motvärn. Judas Mackabéus besegrar fienden. Helgedomen inviges åter.

Detta är vad tredje klassen skall få sig till livs, om den hinner med det. På samma sätt kan man fortsätta med de andra klassernas läsning. Jag har själv läst igenom det här ordentligt när mina barn gick i skolan och vet att det visst inte är någon tråkig läsning, men att det skulle förhindra ungdomsbrottslighet kan jag aldrig tro.

Om man själv är kristen och anser att det är en lycka för människor att bli kristna, borde detta räcka som motiv utan att man behöver säga: Vi som har en bättre moral vill ge ungdomen en bättre moral genom kristendomen, vi vill icke att de skall bli så dåliga som de som är brottslingar och ateister.

Om man anordnar förhör på katekesen bland fångar i fängelserna, skulle man nog få samma resultat som när

man förhörde trettio människor i Jönköping och på Kungsgatan i Stockholm — resultatet av en sådan undersökning har redovisats i tidningen Se. Man skulle finna att ungdomsbrottslingarna har samma inställning till den kristna tron och att de skulle tro på en Gud i lika liten utsträckning som de andra. Vad är det som gör verkan? De har samma tro och kunskaper som genomsnittet men blir ändå brottsliga.

Herr GANSMOE (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har efterlyst bevis för att barn från kristna hem blir bättre än barn från ateisthem. Jag kan tala om att herr Dickson och jag förra året var inne till statsministern och frågade, om vi i 1956 års klientelundersökning kunde få med folk som vore specialister på att bedöma andliga frågor. Statsministern hänvisade oss till justitieministern som talade om för oss att utredningen redan var tillsatt och att det inte fanns någonting att göra åt den saken. Man villfor alltså inte denna vår önskan om att utreda just denna del av spörsmålet. Det fann jag som ett bevis för att man inte ville göra en undersökning av den arten.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi behandlade i fjol i allmänna beredningsutskottet en motion, där det krävdes just att direktiven för den vetenskapliga undersökning som skulle utröna vilka faktorer som har inflytande på dem som blir brottslingar skulle undersökas. De underrättelser utskottet fick under hand och som gjorde att det avstyrkte motionen innebar att sådana frågor skulle tas med i frågeformuläret och att man skulle ta hänsyn till önskemålen i detta avseende. Jag anser att det är av största intresse att ställa de frågorna. Hade jag vetat att regeringen hade lämnat andra besked än dem jag fick, skulle jag ha

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

tillstyrkt motionen. Jag tycker självfallet att man bör klargöra även de faktorer, vilkas inflytande jag ej tror på men som andra tror på.

Herr DICKSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När fru Nancy Eriksson nyss talade kom jag att tänka på en sak som herr Lundberg sade nere i Schweiz förra året: »En människa, som har en tro, vare sig det är kristendom eller socialism eller någonting annat, men som inte lever enligt sin tro, är det ingenting bevämt med.»

Det är en viktig punkt som fru Nancy Eriksson har satt fingret på. Är vi som kallar oss kristna bara namnkristna, som avger en läpparnas bekännelse utan att försöka leva enligt det vi försöker tro på eller säga oss vilja leva efter? Tyvärr är det nog som fru Nancy Eriksson säger, att det finns många av oss här — troligen allesamman — som inte går djupt nog. Här finns väl en del som försöker, och i den mån de lyckas tror jag att de kan skapa enorma värden. Kristna människor har fått rykte om sig att vara tråkiga, besvärliga, kritiserande och dömande. Det tyder på att man har fattat kristendomen på fel sätt. Går man verkligen på djupet såsom det från början var menat, tror jag att livet blir ett stort äventyr. Lever man mera allmänt på det sättet, kanske också mänskligheten och jorden blir vad de från början var menade att bli.

Herr GANSMOE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till fru Eriksson i Stockholm, att de andliga frågor och den utredning fru Eriksson talade om var just vad jag syftade på. Vad vi ville var att få utrönt just hur de faktorer som fru Eriksson talar om inverkar, men det blev oss förvägrat. Det tar jag till intäkt för att man på det hållet inte vill veta av någonting sådant.

Herr RIMMERFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Någonting av det värdefullaste som har sagts i den här debatten tycker jag är fru Erikssons i Stockholm påpekande att hon respekterar dem som motiverar sin önskan om undervisning i kristendom med att man vill göra barnen delaktiga av evangeliet. Det bör vi i vår tur notera och minnas, eftersom denna motivering naturligtvis måste vara den djupaste som ligger bakom förslaget.

Fru Eriksson menar sedan att det är tvivel underkastat om undervisning i kristendom leder till minskad ungdomsbrottslighet. Ja, det beror naturligtvis på om vi lyckas med vår undervisning, eller rättare sagt på huruvida vederbörande själva tar emot och låter den undervisning de får bli till livsförvandling. Vi måste se till frukterna. Det är inte allt som bär frukt, men där det blir god frukt, fru Eriksson, tror jag att man kan påvisa goda resultat.

Fru Eriksson sade att det inte finns någon statistik på det här området, och det är nog riktigt. Ingen kan bevisa, säger hon, att barn som har fått en god kristen undervisning och fostran i hem och skola undgår att bli asociala. Nej, vi har väl ingen sådan statistik i Sverige, men jag vet att man i Amerika har sysslat med de här sakerna. Bl. a. såg jag en uppgift, att man har tagit reda på hur många av ett fängelseklientel som gått i kristna söndagsskolor. Det är ju skilljemarket där borta, eftersom det som bekant inte finns någon kristendomsundervisning i de vanliga skolorna. För närvarande går 33 miljoner barn i de kristna söndagsskolorna och i de judiska sabbatsskolorna i Amerika. Man konstaterade vid fängelseundersökningen, att det var ett påfallande litet antal — jag minns inte exakta procenttalet — av alla fångarna som fått någon som helst kristendomsundervisning.

Man kan ju dra ungefär vilka slut-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

satser man vill av detta, men det pekar i alla fall i en bestämd riktning. Jag kanske i denna korta replik får tillägga att det nu under hösten har förts en intressant TV- och tidningsdebatt i New York om barn- och ungdomsbrottsligheten, vilken för närvarande är mycket svår. Staden New York tillsatte genom sin borgmästare en del kommittéer — det gör man ju alltid när man vill lösa något problem — som skulle bearbeta frågan. Redan medan jag var kvar där kunde man föreslå vissa åtgärder av socialsanerande karaktär. Samtidigt beslöt man märkligt nog att anställa och av stadens medel avlöna 100 ungdomsarbetare från de religiösa samfundet. Det måste väl tyda på att man har någon tro på att deras verksamhet betyder någonting.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Herr Gansmoe använde ett uttryck som kanske var litet olyckligt valt. Han påstod att man »på det hållet» inte ville gå med på någon undersökning — »på det hållet» var tydligen regeringen. Tror verkligen herr Gansmoe att vi är rädda för en vetenskaplig undersökning? Jag vill påpeka att en sådan kommer att företas i ett mycket större sammanhang, nämligen i samband med frågan om förhållandet mellan stat och kyrka.

Den utredning som arbetar med de här tingen har nyligen hos mig — alltså inte hos justitieministern — begärt att få göra en utredning om kristendomens betydelse i samhället. Nu har riksdagen begärt en sådan utredning, och jag har i mina direktiv för utredningen erinrat om denna riksdagens begäran. Det är en mycket svår uppgift. Den är kostnadsberäknad till 90 000 kronor, men det beloppet får man väl inte hesitera för i det här sammanhanget. Det är svårt att genomföra en undersökning med framgång, men jag kan försäkra herr Gansmoe, att jag skall ge

utredningen en chans att göra en sådan undersökning. Jag vore tacksam om herr Gansmoe i nästa inlägg modifierade sitt påstående om vad regeringen har för uppfattning om diverse undersökningar.

Det är alldeles självfallet att utgångspunkten för den här diskussionen bör vara skolans och undervisningens problem och ingenting annat. I den arbetande skolutredningen, som jag har både nöjet och äran att vara ordförande i, kommer vi nu att tillsätta en särskild delegation av experter som skall arbeta med kursinnehållet, alltså en läroplansrevision. Vi har givit ett direktiv för den utredningen, men det är benhårt: veckotimtalet får vara maximalt 35 timmar i vissa fall, lägre på andra stadier — det är nödvändigt att gå så till väga för att skydda ungdomen. Det blir sedan utredningens uppgift att inom den ramen försöka göra en vettig och ändamålsenlig avvägning mellan färdighetsämnen — modersmål, matematik och språk — och orienteringsämnen av olika slag: kristendom, historia, samhällslära, naturkunnsighet och mycket annat. Men vi har också övningsämnen, och vi har praktiska ämnen. Det är alldeles självfallet att kristendomsämnet är ett mycket viktigt ämne just när det gäller orienteringen i fråga om livsåskådningar. Över huvud taget är det svårt att tänka sig — och det har sagts från olika håll — en skola som inte meddelar undervisning om kristendom. Men detta är ett helt annat problem än att låta en debatt om timantal i folkskolan bli en debatt om bekännare eller inte bekännare.

Herr **GANSMOE** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket tacksam för det uttalande som statsrådet gjort att det numera kommer att finnas garantier för att de synpunkter som jag fört fram verkligen kommer att beaktas. Det som smärtade mig så djupt, när kammarherre Dickson och jag begärde före-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

träde hos statsministern i denna fråga, var nämligen att han då endast sade: »Herrarna har tre och en halv minut på sig.» När jag i största hast hade hasplat ur mig vad jag ville säga och var färdig, sade han: »Herrarna har en halv minut på sig. Var det någonting mer?» När man upplever något sådant, tycker man det är mycket tråkigt, i synnerhet som det gäller så allvarliga frågor som dem 1956 års klientelundersökning har att behandla och där det var av vikt att tillsätta personer som verkligen förstår sig på teologiska frågor. Det är därför med stor förväntan jag nu ser fram emot att vi i sådana sammanhang får med personer, som verkligen kan bedöma teologiska spörsmål.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! På en punkt måste jag nog göra herr Gansmoe besviken. De forskare, som skall göra denna undersökning om kristendomens betydelse i samhällslivet, kommer förmodligen inte att utväljas ur synpunkten om de är kristna eller inte.

Herr **ARVIDSON** (s):

Herr talman! Under 1950-talet har motioner om utökning av timantalet för ämnet kristendom återkommit med regelbundna mellanrum, och i varje sådan motion kan man återfinna ett alldeles bestämt citat — ett citat ur skolkommissionens principbetänkande 1948. Detta citat återfinns också i den motion som vi i dag behandlar, och det har till yttermera visso lästs upp av herr Malmborg tidigare under debatten.

Det har en smula förvånat mig att detta citat återkommer varje gång, och jag undrar om inte dessa rader ur skolkommissionens betänkande egentligen blivit missförstådda från början. När det är fråga om att tolka innebörden i en lag, brukar man undersöka lagstifta-

rens mening, gå till tidigare handlingar. I denna fråga kan jag kanske få ha en mening, eftersom jag — det vill jag säga, kanske till herr Rubbestads förvåning — utformat de raderna. Jag bör alltså ha en liten aning om vad meningen var med dem.

I detta citat står att ämnet kristendoms-kunskap skall ge kunskap om religionens värld. Det står där vidare talat om att eleverna skall ställas inför frågornas allvar och livsavgörande betydelse. Vilka frågor det rör sig om framgår av texten. Det är livsåskådningsfrågorna över huvud taget. På grundval av den kunskap man på detta sätt vinner jämte egna personliga erfarenheter och egen läggning skall eleverna beredas möjlighet att skapa sig en personlig livsåskådning.

Dessa ord kan alltså inte på något sätt, som det görs i motionen, tas till intäkt för ett stärkande av den kristna idealbildningen eller, som herr Nelander uttryckte det, hävdandet av kristna normer.

Vi fick här i landet 1951 en utvidgad religionsfrihet. Den var förvisso ofullständig, men för skolans del är den fullt klar. Av nu gällande bestämmelser framgår att man inte får ställa det kravet på en lärare i kristendoms-kunskap att han skall tillhöra någon bestämd konfession eller ha någon bestämd åskådning. En katolik kan vara lärare i kristendom vid våra skolor, en mosaik trosbekännare kan det också, en ateist kan det utan vidare. När den nya lagstiftningen kom till, försvann även en gammal bestämmelse som sade, att när en skolstyrelse behandlar ämnet kristendoms-kunskap, måste de ledamöter avlägsna sig, som inte tillhör statskyrkan. Allt detta är borta. Bestämmelserna har på detta sätt klart markerat, att skolan skall inta en neutral hållning i livsåskådningsfrågorna, d. v. s. inte ta ställning för den ena parten, då två livsåskådningar brottas med varandra.

Detta är helt i överensstämmelse med

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

vår demokratiska grundinställning. Ingen auktoritet, således inte heller skolan eller dess företrädare, får ovanifrån påtrycka människorna någon uppfattning. Även barnen är skyddade mot detta. Skolan skall i dessa avseenden göra två ting. För det första skall den meddela kunskaper — och, gärna det, gedigna kunskaper — om livsåskådningarna, och för det andra ge eleverna en allvarlig inställning till dessa frågor, som hör till livets djupaste. Till detta skall alla ämnen samverka. Intet av skolans ämnen kommer undan skolans fostrande uppgift. Personlighetsfostran är skolans centrala uppgift. Den hör inte bara kristendomsundervisningen utan alla ämnen till. Jag kan följaktligen inte finna att timantalet för ämnet kristendoms-kunskap är på något sätt avgörande för hur vi lyckas med denna personlighetsfostran.

Men låt mig i detta sammanhang göra en ärlig bekännelse. Enligt motionärernas uppfattning pågår det för närvarande en avkristning i vårt land. Det är alltså motionärernas ord, inte mina. Jag tror att motionärerna har rätt. Det pågår en sådan process. Man frågar sig bara, om den beror på det låga timantalet i ämnet kristendoms-kunskap. Har inte de kristna själva anledning att se djupare på denna fråga? Är det inte helt enkelt så att kristendomen som åskådning har förlorat sitt grepp om människorna, och kan detta i så fall inte bero på kristendomen själv?

Det är ju så att den kristna mytologien, som ändå är kärnpunkten i all kristen förkunnelse, inte längre stämmer med vad vi eljest vet om tillvaron — och ligger inte just häri orsaken till att kristendomen har förlorat sitt grepp om människorna? Detta måste sägas. Och det måste tilläggas att varje åskådning har att först och främst lita till sin egen kraft. Går den kraften förlorad, så vinner man ingenting med att kräva yttre åtgärder av typen utökning av timantalet i kristendoms-kunskap.

Herr NELANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Denna debatt har utvidgats ganska väsentligt, och vi har kommit in på den kristna tron och på kristen bekännelse över huvud taget. Herr Arvidson och jag ser naturligtvis litet olika på detta skolspörsmål. Jag poängterade vikten av att den kristna idealbildningen framhålles och att de kristna normerna hävdas i kristendomsundervisningen, och det tycker jag är i sin ordning. Ty har vi en kristendomsundervisning, så måste vi också i den samma hävda de normer, som har sin fasta grund i kristendomens urkund, i bibeln.

Sedan sade herr Arvidson att varje åskådning främst skall lita till sin inneboende kraft och att läget för närvarande beror på att kristendomen förlorat sitt grepp om människorna. Ja, det kan sägas åtminstone när det gäller vårt land. Jag har emellertid fått en annan uppfattning under vistelsen i andra länder, där människorna prövats hårt i olika avseenden. Jag vet att kyrkorna där fylles av sökande och längtande människor, som har behov av kristen tro och kristen åskådning på ett helt annat sätt än vi.

Naturligtvis menar vi inte att man skulle kunna göra barnen och de unga till kristna bekännare genom kristendomsundervisningen. Det är inte rätta vägen. Men vi menar att skolans kristendomsundervisning är mycket värdefull i sig själv, när det gäller att skapa fasta normer för en rätt levnad och en riktig livsåskådning. Jag tror också, att om denna linje dreves hårdare, så skulle vi få se resultatet härav just i den mänskliga samlevnaden.

Herr ZETTERBERG i Stockholm (s):

Herr talman! När man lyssnar till den debatt som förs i kammaren i dag, får man en känsla av att det verkligen från alla håll kräves en högre grad av tolerans och takt för att ämnet kristendoms-kunskap skall få sin rätta plats

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

och sin rätta utformning i skolan. Barnen kommer från hem med mycket skiftande bakgrund, och skolan är inte platsen för propaganda av något slag. Det som har med skolans allmänt fostrande uppgifter att göra får därför — vilket också framhållits av skolöverstyrelsen — bli sådana allmänna regler som hör till skolgemenskapen.

Det som faller inom kristendomsämnet måste i huvudsak bli kunskapsmeddelelse. Den saken tror jag att vi på den, om jag så får säga kristna sidan, får vara beredda att ständigt beakta. Men kristendomskaperna som meddelas är motiverade av att bibeln och kristendomens historia är så väsentliga ting för hela den kulturmiljö i vilken vi lever att ämnet kräver ordentligt utrymme i skolan. Ty skolan får inte vara och inte bli bara en skola i färdigheter. Den måste också ge kunskaper av annat slag.

Det andra som man kan begära av kristendomsämnet och som också uppenbarligen är fixerat är detta att de kunskaper som meddelas skall bilda underlag till en personligt tillägnad livsåskådning. Vi skall inte tro att vi ens om vi hade möjligheter till det skulle kunna ge färdiga paket med övertygelser till dagens ungdom, i varje fall icke (allra minst) den vuxnare ungdomen. Däremot kan vi ge dem ett kunskapsmaterial som de personligen får ta ställning till. Det är en uppgift som kan och bör lösas.

Jag vill anmäla en viss sympati för dem av talarna i dag som har påyrkat en pregnant undervisning om vad kristendomen verkligen är. Man får inte i själva kristendomsämnet flytta in något slags grå moralism och göra det hela till ett oförargligt hopbak av åskådningar som varje människa i grund och botten skall vara beredd att kunna acceptera, oberoende av vilken livsåskådning hon än har. En dylik uttunning av ämnet, där man tar bort det klara och karaktäristiska och varför inte säga ut-

manande, som ligger i det bibliska budskapet, en sådan undervisning har faktiskt gått vid sidan av sin uppgift.

Sedan inträder ett nytt moment, där ungdomen själv får acceptera eller underlåta att acceptera det som den har mött i det stoff varav kan byggas en livsåskådning. Där menar jag att också resonemanget om samhällsnyttan av kristendomen bör utsättas för en liten fundering. Vi skall aldrig glömma att vår frälsare själv blev dömd av samhällliga domstolar. Att göra kristendomen till något som i alla livets lägen samballet har nytta av smakar pragmatism. I historien har det många gånger varit så att kristendomen har tett sig som något ytterligt obehagligt ur statsresonens synpunkt. Att det läget kan återkomma betvivlar jag icke. Därför skall man nog vara mycket försiktig med att rundhänt utlova att samballet i alla sammanhang skall anse sig ha så stor nytta av en religiös fostran.

Sedan kommer jag emellertid till en sak som flera talare varit inne på i dag. När det gäller en viss allmän hygglighet i det yttre beteendet anses det allmänt att kristendomen är bra. Men frågeställningen är komplicerad. Kan vi säga att — vilket jag tror — pingstförsamlingen i Stockholm utan vidare kan uppvisas ha en mycket lägre grad av alkoholister och kriminella än populationen i allmänhet, kan man därav dra den slutsatsen att Pingströrelsen är mer »samhällsnyttig» än Frälsningsarmén? Men det skulle vara barockt att hävda att Frälsningsarmén är en mindre samhällsnyttig institution, emedan antalet alkoholister som kommer till botbänken gång på gång är mycket stort. Med de räknemetoder som sociologer brukar använda skulle man kunna göra gällande att Frälsningsarmén är av diskutabelt värde för samhället. Vi vet ju att det förhåller sig på rakt motsatt sätt. Man kan bolla med ett statistiskt material. Och man kan bolla med det, fyller det inte den funktionen, att det

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

kan ge sådana siffror som alla parter kan erkänna.

Det har gjorts flera undersökningar rörande ungdomsvårdsskoleklientelet. Man har därvid funnit att ungdomsvårdsskoleelever i mindre utsträckning än andra ungdomar är konfirmerade eller gått i bibelskola. Men visar det verkligen konfirmationens nytta? Vi som med entusiasm har bedrivit konfirmationsundervisning och tror på dess värde menar ju ändå inte, att man vårdslöst kan använda dylika uppgifter. Förklaringen till att så många av dem som kommer i kontakt med ungdomsvårdsskolor i så ringa utsträckning är konfirmerade är säkerligen också den att deras familjer flyttat i större omfattning och att de varit mindre inpassade i sin omgivning än de hem vars ungdomar inte råkat in på de vägar som leder till dessa vårdformer.

Med detta, herr talman, har jag velat utfärda en liten varning både ur principiella och ur resultatmässiga synpunkter för att alltför mycket betona nyttovärdet för samhället av den religiösa fostran, vare sig den sker i skola eller i andra former. Än mer gäller varningen övertron på procentserier.

Innan jag lämnar denna plats vill jag också ta upp det resonemang om demonstration som fru Boman förde. Jag hade sagt att det var en demonstration när man väckte denna motion som krävde en ökning med 50 procent av timantalet. Jag menade att det inte ens kunde ha föresvävat motionärerna som en möjlighet att riksdagen utan vidare skulle bifalla en sådan framställning. Att utan prövning av hela timantalsfrågan, utan prövning av relationerna mellan ämnena och utan att det har visats hur man skulle bruka tiden utan bara blint gå till ett beslut om att räkna upp timantalet för ett ämne med 50 procent, det menade jag att motionärerna väl har insett ligga helt utanför det sannolika. Det var en demonstration i en form som man ibland kan ha

nytta av. Jag tillhör dem som inte föraktar att gå i demonstrationståg som en opinionsyttring för att understryka en saks värde. Men någon tanke på att nå reella resultat förmodar jag att motionärerna inte haft.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag tillhör inte dem som tror att vårt land håller på att avkristnas. Det finns flera ting som talar för att det i stället går åt andra hållet.

Jag har närmast begärt ordet för att det i denna debatt liksom i så många andra debatter när detta ämne diskuteras har framhållits, att kristendomsämnet förminskas och försämrats, som herr Staxäng uttryckte saken. När jag tittat i dokumenten, har jag inte kunnat finna annat än att timantalet varit två i veckan sedan 1919. Det har alltså gått 40 år utan att det skett någon förminskning i folkskolans undervisning. Man skulle t. o. m. kunna säga att det blivit en ökning, eftersom antalet skolar har ökat från sex till enhetsskolans nio.

I undervisningsplanens anvisning om vad ämnet skall innehålla finner man följande formuleringar, som jag skulle vilja läsa in i kammarens protokoll, ty jag tycker att det är ganska viktigt i den här debatten: »Undervisningen i kristendomskunskap har till uppgift att ge eleverna kunskap om de bibliska skrifternas huvudsakliga innehåll, om kristen tro och etik, om huvuddragen av kristendomens historia och samskapsformer samt om viktiga icke kristna religioner. Den skall också ge inblick i nutidens religiösa och etiska grundfrågor. Undervisningen bör ske på sådant sätt, att eleverna uppfattar frågeställningens allvar och betydelse och så att den främjar deras personliga utveckling.»

Något längre fram i undervisningsplanen heter det: »Bibelstudiet bör stå i centrum för undervisningen. För att bibelns innehåll skall bli tillgängligt för eleverna, torde det vara nödvändigt att

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

på lägre stadium använda ett betydligt enklare språk än bibelöversättningens. Eleverna bör dock, så snart detta lämpligen kan ske, göra omedelbar bekant-skap med bibeln.»

Jag måste för min del fråga: Vad är det som är fel? Är det riksdagens och regeringens ställningstagande till frågan om antal timmar eller är det undervisningsplanen som förorsakat att det nu är så illa ställt ute i landet som man säger? Jag tror att man får söka svaret på den frågan — om den nu är riktigt ställd — på annat håll.

Jag kommer inte att rösta för reservationen. Det är orealistiskt att begära en utökning utan att veta vad man ytterligare vill ha in i ämnet. När den frågan klarats ut, bör frågan om hur många timmar det skall vara tas upp till diskussion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande tog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag har en känsla av att både herr talmannen och kammarens ledamöter anser att denna fråga nu är nog diskuterad, och jag skall inte ta lång tid i anspråk.

Det var både en intressant och synnerligen nyttig tolkning av skolkommissionens betänkande, som vi fick av herr Arvidson. Jag och många med mig har trott att kommissionens uttalande på s. 38: »Kristendomsämnet bör mer än de flesta ämnen kunna vara ett instrument för den personlighetsdanning, som är skolans viktigaste uppgift», var en sådan där kategorisk förklaring och värdering av detta ämne. Man är angelägen att eleverna skall få sakliga upplysningar och gedigna kunskaper i religionens värld. Då har vi fattat det som en klart positiv värdering av det ämne det här är fråga om, och jag vill

gärna hålla fast vid att detta är meningen. För att man skall kunna ge en sådan saklig och gedigen undervisning är det emellertid nödvändigt att ämnet ges tillräckligt livsrum och timantal.

I den debatt som sedan 1905 har förts om ämnenas trängsel på skolschemat har det ofta varit så att kristendomsämnet fått stryka på foten. Ett ämne har trängt sig fram med större eller mindre kraft, och då har man undersökt vad det kunnat finnas för möjligheter att ge det en större plats på schemat. Jag vill inte bestrida att det kan ha varit nödvändigt.

Jag tror att det är viktigt att vi ser denna debatt som ett positivt försvar för ämnet. Jag erinrar mig att vi en gång diskuterade kristendomsämnets plats i det nya realgymnasiets näst högsta ring. Meningen var visst att det skulle strykas från schemat, men då intog den dåvarande ecklesiastikministern en positiv hållning till ämnet, och det blev kvar. Jag tycker att man kan ge även ecklesiastikminister Edenman den lilla blomman, att han visat ett påtagligt intresse för ämnet som sådant i ett nyligen aktuellt fall.

Stryks tiden för kristendomsundervisningen ned under varje rimligt minimum och blir kristendomsunkapen ett entimmesämne, tär man mycket hårt på dess livsrum. Vill det sig illa kan det bli tre veckor mellan varje lektion, om man räknar med idrottslov och andra lov, och under sådana förhållanden får ju eleverna inte gärna den uppfattningen, att kristendomsämnet är ett viktigt ämne, utan de får snarare intrycket att ämnet kan behandlas på ett annat sätt än andra.

Det skulle föra alldeles för långt att gå in på den problematik som fru Nancy Eriksson drog fram. Jag tycker den är mycket intressant, men det är som sagt inte möjligt att diskutera de frågorna i detta sammanhang. Jag vill dock säga till fru Nancy Eriksson, att jag känner både mig själv och så pass

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

många kristna syndare och så många ädla hedningar, att jag inte har någon anledning att sätta mig på några höga hästar. Men jag har den bestämda uppfattningen att en sann och levande kristendom, upplevd och utlevd i människolivet, är även från samhällets synpunkt ett av de största positiva värdena.

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Efter denna långa debatt finner jag det angeläget att framföra mitt varma tack för alla de positiva uttalanden som gjorts från skilda håll. De visar, att det finns ett levande intresse för just de ting som är berörda i motionerna.

Viss kritik har anförts mot utformningen av motionen, och utformningen borde kanske ha varit en annan. Men det väsentliga framgår dock: vi anser att kristendomsämnet är så betydelsefullt, att en ökad tid för undervisningen i detsamma behövs.

Det är ju utomordentligt önskvärt — och det borde också vara naturligt — att moralen hos vårt uppväxande släkte blir bättre, och vi har den uppfattningen att kristendomsundervisningen i detta hänseende har mycket stor betydelse, större än alla de andra ämnena i skolan. Detta är också omvittnat, inte minst av skolöverstyrelsen i dess yttrande, och det har understrukits från olika håll under debatten. Under många år har framförts kritik mot denna ungdomssyndighet, om jag så får säga, som tar sig uttryck på mångahanda sätt, inte minst i fylleri. Vad vi vill framhålla är att det behövs en moralisk upprustning, så att ungdomarna kommer in på bättre vägar, och detta tror jag sker bäst genom en viss ökning av tiden för kristendomsundervisningen.

Vi har inte skrivit i vår motion, att vi vill ha en ökning med en kvarts timme, som det sades här. Vi har inte nämnt någon tid, utan vi har bara framhållit att vi vill ha en viss utökning

med hänsyn till nödvändigheten av att hos ungdomen inpränta värdet av den kristna förkunnelsen. Jag tror att insikten om det värdefulla i kristendomsundervisningen spelat mycket stor roll i debatten både här i kammaren och i första kammaren. Vi skall hoppas att även första statsmakten, alltså regeringen, tar hänsyn härtill, när frågan blir aktuell. Utredningar har ju tillsatts för att undersöka möjligheterna att få till stånd en förbättring när det gäller de många laster som är utmärkande för ungdomen i dagens situation. Jag tror inte att något undervisningsämne har ett så stort värde som just en ökad kristendomsundervisning, och jag hoppas att den kristna förkunnelsen så småningom skall genomsyra hela det svenska folket.

Herr talman! Jag slutar med att än en gång uttala mitt tack för de många positiva uttalanden som gjorts här i dag.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Mina erfarenheter från folkhögskolan har givit mig ett starkt intryck av att människornas intressen stundom är alltför materiellt inriktade, och kanske är det så, att ett ofta ensidigt betonande av de ekonomiska problemen utgör vår tids största kulturella dilemma.

Men min erfarenhet har också visat mig, att ungdomarna alls inte saknar kunskap om den bibliska historiens berättelser och om den kristna livssynen, när de bedömer individuella och kollektiva frågeställningar. Däremot är de, herr talman, praktiskt taget okunniga om Sokrates och Spinoza, och de känner inte till att den evangelisk-lutherska kristendomen, som vårt folk officiellt ansluter sig till, omfattas av cirka 8 procent av jordens befolkning. Det är min personliga övertygelse, att människorna i skolan alltför ensidigt fostras i kristen livssyn och alltför litet orienteras om de andra vägar som

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

obestriddligen finns för att vinna lycka och harmoni i tillvaron.

Från dessa utgångspunkter kan jag inte ansluta mig till kraven på en ökning av antalet undervisningstimmar i kristendomen. Det är utomordentligt viktigt att vår skola utformas så, att människorna i det allmer tekniskt komplicerade samhället får förbättrade kontakter med livets andliga värden. Men dessa möter oss på de mest skilda fält — inom filosofien, litteraturen, konsten och musiken. Ett ensidigt betonde av kristendomen och kristendomsundervisningen kan inte vara till fördel för de kulturella strävandena.

Fru LIDMAN-FROSTENSON (h):

Herr talman! Det var några ord av utskottets ärade talesman som jag ville replikera. Herr Karlsson i Olofström sammanfattade reservanternas och motionärernas uppfattning kort och gott så: Läget är allvarligt, alltså måste kristendomsundervisningen utökas. Sedan ifrågasatte herr Karlsson om en person med till och med hög teologisk utbildning verkligen är bättre än någon med ateistisk livssyn. Han berörde till sist den låga moral som kan komma till uttryck vid prästval och biskopval.

Såvitt jag kan förstå är det här inte fråga om att mäta kvaliteterna hos människor med olika uppfattning i religiösa frågor. Vi vet att det finns från olika utgångspunkter utomordentliga människor inom alla kategorier. Detta är vi överens om. Men här gäller det att ge vårt folk en grundval, som ger oss chansen att föra fram moraliska målsättningar i vårt samhälle och att bygga upp en så allmän samling som möjligt kring vissa grundregler: i fråga om respekten för människoliv, respekten för nästans egendom och uppfattningen om vårt direkta ansvar för nästan över huvud taget.

Vi måste väl komma överens om att kristendomen alltjämt är grundvalen för denna målsättning i vårt väster-

ländska tänkande och i normbildningen i västerlandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru WALLERIUŠ-GUNNE (h):

Herr talman! Det är inte min avsikt att gå in på problemet om kristendom och samhällsnytta, men jag kan inte låta bli att återkomma till den del av debatten som utspann sig närmast med anledning av fru Erikssons i Stockholm anförande.

Jag skall då först bara påminna om de två artiklar som riksåklagaren nyligen publicerat i Dagens Nyheter. I slutet av den senare av dessa artiklar kommer författaren in på de möjligheter som samhället kan ha att skydda sig mot brott. Bland dem nämnes även etisk fostran av ungdomen.

Det är beklagligt att vi här i landet saknar en ordentlig kriminalstatistik, och det är sannernligen inte första gången man erinrar därom i en debatt här i riksdagen. Alldeles utan indikationer på sambandet mellan tro och etisk livsstil är vi emellertid inte.

Jag har nyligen tagit del av en grundläggande bok i ämnet kriminologi, skriven av den danske kriminologen Hurwitz. Där har jag med största intresse forskat efter sambandet mellan människors uppfattning och miljö å ena sidan och deras förhållande till samhället å den andra. Författaren utnyttjar för sitt resonemang den statistik som är känd. Jag måste dock erkänna att några otvetydiga slutsatser, som man har rätt att med full övertygelse hävda, kan man inte dra av denna statistik. Men författaren anser sig efter sina analyser kunna våga göra ungefär följande påståenden:

Man har konstaterat att en religiös inställning, vilken som helst, i och för sig icke skyddar mot brott. Man har tvärtom konstaterat — någon av talarna berörde också detta förhållande här i debatten — att även de mest utpräglade

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

brottslingar kan visa en varm religiositet och hysa ett starkt religiöst behov. Vad man i varje fall med säkerhet vågar hävda är att där en religiös inställning formas till en levande tro växer det fram en etisk inställning, som skyddar mot brott.

Jag tror att detta är något som stämmer väl överens med de tankegångar, som skymtar fram i utskottsreservationen, och jag ber att få yrka bifall till den.

Innan jag lämnar talarstolen skall jag emellertid be att ytterligare få ta upp ett problem, som också något har diskuterats här, nämligen frågan hurvida vårt land är avkristnat eller inte.

Det religiösa behovet och det religiösa intresset i vårt land har inte på länge varit så starkt som det är för närvarande. Å andra sidan måste det konstateras att kristendomskunskapen är stadd i avtagande. Man finner ju att prästerna mer och mer måste förenkla och förkorta de konfirmationskurser de vanligen sammanställer. Man får en verklig tankeställare när man jämför en sådan kurs från låt oss säga mitten av 1920-talet med en kurs enligt vilken en präst i våra dagar skall meddela de nödiga grunderna att bygga en kristen livsuppfattning på.

Herr talmannen hade nu återtagit förhandlingarnas ledning.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Har ungdomsbrottsligheten något att göra med kristen tro och hävdande av kristna normer, med kristendomsundervisning? Fru Nancy Eriksson i Stockholm menade, att det inte gick att få fram några säkra bevis för det.

Utöver vad fru Wallerius-Gunne nyss sagt vill jag peka på ytterligare en faktor som inte är berörd här förut. Det råder ett klart samband mellan ungdomsbrottsligheten och hemmens hållfasthet. Flertalet ungdomsbrottslingar

kommer från splittrade hem. Det borde vara ett samhällsintresse av största rang att genom olika åtgärder påverka hemmens hållbarhet. Det torde vara alldeles uppenbart att kristendomens syn på äktenskapet som ett av Gud skapat livsvaraktigt förbund leder till hållfasta äktenskap i allra största utsträckning och därmed innebär en i högsta grad positiv faktor i kampen mot ungdomsbrottsligheten.

I skolöverstyrelsens yttrande som i det avseendet citerats av utskottet angives, att avvägningen mellan de olika ämnenas omfång skedde 1954 efter mycket omsorgsfullt övervägande. Det är visserligen bara fem år sedan, men det har väl ändå hänt åtskilligt sedan dess. Ungdomsbrottsligheten har under tiden blivit ett markant samhällsproblem. Är det då inte värt att satsa på kristendomen och kristendomsundervisningen som något som på litet längre sikt i hög grad kan påverka ungdomsbrottsligheten i positiv riktning. Finns det då inte anledning att ompröva den avvägning mellan de olika ämnena som man gjort 1954?

Det förvånar mig att herr Zetterberg betvivlar att kristendomen i alla lägen får en positiv betydelse för samhällsutvecklingen. Hela vår kultur bygger ändå på kristen grund, på kristna moraliska värderingar. Ungdomsbrottsligheten och andra oarter i dagens samhälle beror enligt min och jag vågar påstå flertalets mening inom svenska folket på avkristningen. Det bör därför vara ett samhällsintresse av största vikt att stödja kristen karaktärsdanning.

Då reservationen enligt min mening är en väg som kan leda till ett sådant positivt resultat vill jag tveklöst rösta för reservationen.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Jag kan inskränka mig till att meddela att jag i allt väsentligt instäm-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

mer i det anförande som här i början av debatten hölls av herr Malmberg, i vilket han yrkade bifall till utskottets hemställan.

När jag går att rösta för utskottets yrkande, så är det klart motiverat med att jag ansluter mig till vad utskottets skrivit, icke till vad de olika talare yttrat, som här yrkat bifall till utskottets förslag.

Utskottet uttalar sig enligt min mening i positiv riktning. Det understryker vikten av ungdomens fostran och framhåller att undervisningen i kristendoms-kunskap är av särskild betydelse i detta sammanhang.

Herr ZETTERBERG i Stockholm (s):

Herr talman! Det är bara ett par småting som behöver klaras ut. Sedan är vi väl framme vid slutet av denna långa debatt.

Man har här bollat med ett par olika begrepp, kanske litet vårdslöst. Det första är: varför bör ungdomarna ha kristen kunskap? Jag menar att det inte bara sammanhänger med samhällsuppträdande och de eventuellt goda följderna vi kan förvänta oss därav. Det har ett intresse därutöver vilket jag tycker att fru Nancy Eriksson och herr Svenungsson på ett utmärkt sätt antydde i sina anföranden.

Sedan kommer vi till frågan: har denna undervisning den verkan som vi hoppas?

Eftersom vi nu befinner oss i ett läge med besvärliga problem på ungdomskriminalitetens och alkoholismens område, skall vi väl begagna denna hjälpkraft? Ja, det är också min övertygelse att levande kristen tro här utgör en hjälp, det har jag sett otaliga exempel på. Men vad jag hävdar är, att det är mycket svårt att med sociologisk metod bevisa det, så att även herr Alemyr kan hålla med oss. Därom har jag blivit övertygad, då jag har haft tillfälle att i varje fall någorlunda översiktligt få ett begrepp om några av de undersök-

ningar, som man gjort på detta område. En rad amerikanska sociologer — även tyska, franska och engelska — har arbetat med problemet, om en kristen livsinställning resulterar i ett gott samhällsuppförande.

Först gäller det att bestämma vad som ligger i begreppet ett hyggligt samhällsuppträdande. Man får bestämma sig för ett antal faktorer. Låt oss hålla oss till de två, som är nämnda i denna debatt: alkoholism och kriminalitet. Detta är ur samhällets synpunkt icke önskvärda företeelser. Därför kan man säga, att om det verkligen kunde bevisas att det fanns en direkt relation på detta område, skulle mycket vara vunnet. Vad jag anmärkt är, att vi icke i dag har en bevisning på det området. Det kan hända att den utredning, som statsrådet Edenman här har utlovat och som skulle ingå som en del av arbetet i utredningen om kyrka och stat, här kan ge ytterligare belysning. Men vi måste vara helt på det klara med, att om resultaten icke betraktas som objektiva av herrar Alemyr och Arvidson, har vi ingenting vunnit. Då kvarstår våra påståenden, och vi har inte med siffror kunnat rubba uppfattningen hos dem som har annan mening.

Så tror jag att man också skall vara medveten om att skolan inte i och för sig genom att den undervisar så och så många timmar ger en kristen etisk hållning. Man kan inte utan vidare vara säker på det. Psykologerna säger oss, att det på detta område betyder mycket mer vilken inställning läraren personligen har än vad han meddelar i sin undervisning av faktiska uppgifter. Jag tror vi kan medge att det förhåller sig på det sättet. Då är jag framme vid den slutsatsen, att den kanske viktigaste punkten, där den kristna opinionen i dag borde sätta in sina krafter, är den kristna seminariströrelsen. Vinner vi på kristen sida de blivande och nuvarande lärarna, så att de kommer att ha en på kristen tro vilande personlig övertygel-

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

se, då kommer det, oberoende av om kristendomsundervisningen omfattar 2 eller 2½ timmar i veckan, att ske en positiv påverkan.

Med det sagda, herr talman, vill jag bara ytterligare understryka att de som i likhet med mig icke röstar med reservanterna, därmed naturligtvis icke har velat ge uttryck för någon kallsinnighet gentemot kristendomsämnet, utan många av oss har ett varmt intresse för för att det skall bibehållas och stärkas i den svenska skolan. Vi hoppas att när vi längre fram kanske får anledning att diskutera utformningen av ämnet i annat sammanhang, skall vi också kunna ta upp frågan om timantalet.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Statsrådet Edenman som tyvärr nu inte är i kammaren sade, att han naturligtvis när det gällde att utse forskare inte frågade efter om de var kristna eller inte. Men det är ju självfallet att om man skall göra en undersökning om värderingar i ett kontroversiellt ämne är det av värde att också ta med de kristna. Det kan bli en mera allsidig undersökning, om man icke endast utser vetenskapsmän som är ateister.

Herr Alemyr förde ett mycket underligt resonemang för att gälla en livsåskådningsfråga. Han sade att endast 8 procent av världens befolkning omfattar kristendomen. Han menade därför att vi måste ta hänsyn också till alla andras etik. Kan herr Alemyr anföra någon etik till stöd för sitt resonemang? Han hänvisade till den klassiska filosofien. Jag vill rekommendera herr Alemyr att läsa det nya tyska socialdemokratiska partiprogrammet. Där hänvisar man till den kristna etiken och den klassiska filosofien. Tror herr Alemyr att man någonsin har kunnat bygga upp en kultur som vi gillar utan den etik som ligger bakom bergspredikan. Menar han den grekiska, där en stor del av medborgarna var slavar? Var

finns den kultur, som vi alla kan trivas i, där man kunnat undvara den kristna etiken?

När fru Nancy Eriksson skulle angripa kristendomen tog hon inte fram det centrala. Jag hade trott att hon skulle ha pekat på att kristendomen är en lönemoral, som Arthur Engberg talade om eller att hon skulle ha sagt att den kristna etiken är felaktig. Men det är ändå så, ärade kammarledamöter, att hela den västerländska kulturen, toleransen och den idé som bar upp socialdemokratien, bygger på värderingar, som kommit från den kristna etiken, även om möjligen Marx tog avstånd från denna etik.

Jag vet mycket väl att det kan finnas en kristen filosofi, som kan leda till intolerans, men jag är inte anhängare av en sådan kristen etik. Jag tror att denna intolerans är en förvrängning av det bärande i det kristna kärleksbudskapet, ty det bärande i det kristna kärleksbudskapet och den kristna etiken är ett kärleksbud som väl kan förenas med en demokratisk livsåskådning. Tar vi bort den etiken, hamnar vi i en statsdiktatur, som vi utanför den kristna idévärlden verkligen har sådana fruktansvärda exempel på, att vi bör tveka innan vi på detta sätt slungar ett anatema över det som burit upp framåtskridandet och är väsentligt för den civilisation som västerlandet grundat.

Herr **ALEMYR** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller som om herr Braconier inte var inne i kammaren när jag höll mitt mycket korta anförande. Hade han varit det, hade han observerat att jag aldrig någonsin gav uttryck för den meningen, att man skulle bygga en kultur utan kristendomen. Jag har kritiserat det ensidiga betonandet av kristendomen. Man vill från kristen sida göra gällande, att det endast är kristna värderingar som kan ligga till grund för en godtagbar kulturell och etisk standard hos vårt folk.

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

Det finns mycket värdefullt i kristendomen som vi måste bära vidare, men det måste kompletteras, som jag antydde i mitt första anförande, med de erfarenheter vi har från antiken och filosofien och med de värden vi kan finna i litteraturen, musiken, konsten o. s. v. Jag tror att ett verkligt lyckligt folk i en tid, då tillvaron är alltmer tekniskt och materiellt komplicerad, måste bygga sitt andliga liv på ett konglomerat av alla de erfarenheter, som mänskligheten har vunnit ur olika åskådningar och religioner genom tiderna.

Herr **BRACONIER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det sista inlägget av herr Alemyr har jag ingenting att invända emot. Men i sitt första inlägg sade herr Alemyr, att kristendomen är utan betydelse för de kulturella strävandena. Finns det över huvud taget någon kultur, som vi anser värd att respektera, där inte den kristna etiken har varit den normgivande? Jag ställde den frågan till herr Alemyr, men jag fick inte något svar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Det är en mycket egenomlig uppfattning herr Braconier har om vetenskap och vetenskapliga undersökningar, eller också — för att tala med herr Alemyr — var herr Braconier kanske inte inne under det avsnitt av debatten, då jag yttrade mig. Tyvärr måste jag därför upprepa vad jag sade.

Om en statlig utredning begär att få göra en undersökning om kristendomens betydelse för samhällslivet för att därpå bl. a. kunna basera vissa ståndpunkter angående det större problemet — självfallet organisatoriskt sett — om stat och kyrka, kommer jag att gå med på denna framställning — yttrade jag — även om undersökningen är dyrbar och även om många med mig är mycket tveksamma om hur den skall läggas

upp. Det är ett ytterligt besvärligt vetenskapligt problem.

Sedan stiger herr Braconier och herr Gansmoe upp och talar om en helt annan sak. De kräver — enligt vad jag kan förstå — någon form av kristen representation inte bara i kommittéer i största allmänhet utan även när det gäller vetenskapliga undersökningar.

De personer som skall göra en undersökning om kristendomens betydelse kan inte enligt min mening — om jag får något inflytande över det hela — utväljas på grundval av om de personligen är kristna eller inte. Frågan gäller i stället om de verkligen har de vetenskapliga kvalifikationerna för att kunna genomföra undersökningen. Vi kommer självfallet inte heller att fordra, att de skall vara ateister. Man får lov, herr Braconier, att försöka skilja mellan det ena och det andra.

Herr **ALEMYR** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara be att få läsa upp ur mitt manuskript den sista meningen i mitt anförande för herr Braconiers kännedom. Jag sade: »Ett ensidigt betonande av kristendomen och kristendomsundervisningen kan icke vara till fördel för de kulturella strävandena.»

Herr **GANSMOE** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara fråga herr statsrådet, om det är alldeles orimligt för honom att tänka sig, att en kristen även skulle kunna vara vetenskapsman.

Herr **BRACONIER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte, att statsrådet Edenman behöver hysa någon oro beträffande mitt intresse för den vetenskapliga forskningen. Jag har i all ringhet sysslat ganska mycket med sådan och även försökt studera åtskilliga verk inom olika vetenskapliga grenar.

Vad jag sade var att när det gäller

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

värderingar är önskvärt att man får med både ateistiska och kristna forskare, eftersom problemen är så stora, att meningarna behöver brytas. Det är väl inte ovetenskapligt, herr statsråd? Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tror väl inte, att någon forskare kan undvika värderingar i dessa frågor? Finns det någon vetenskapsman inom filosofien som har påstått, att vetenskapsmännen är värderingsfria då det gäller en sociologisk undersökning som skall syssla med moral? Jag sade, att det är viktigt att alla intressen blir representerade. Vill chefen för ecklesiastikdepartementet påstå, att det är en ovetenskaplig framställning, får det stå för hans uppfattning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Eftersom jag har haft många debatter med herr Braconier om vetenskap och kanske kommer att ha flera, vill jag fortsätta denna diskussion.

Menar herr Braconier — nu är det viktigt att svara precis på vad jag frågar — att de som skall leda denna undersökning och få ansvaret för den — närmast den kommitté som skall utreda förhållandet mellan stat och kyrka — skall välja ut vetenskapsmän efter principen: »Först måste vi ha en kristen sociologisk forskare, som med utgångspunkt från kristna värderingar vågar sig på att undersöka detta problem. Sedan skall vi leta upp en ateistisk sociologisk forskare, som med utgångspunkt från sina synpunkter undersöker samma problem.» Förmodligen bör man också ha en tredje schattering representerad, t. ex. en inför frågan likgiltig och indifferent sociologisk forskare. Detta är fullkomligt rosenrasande!

Vad jag menar är att när man väljer folk för att göra en sociologisk undersökning sitter ingen i detta land och prövar deras samveten i frågan om de är kristna eller icke.

Herr **BRACONIER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet behöver inte pröva några samveten. Han behöver bara fråga forskarna om deras inställning, ty våra sociologer kan säkert svara på denna fråga. Det är väl inte heller så farligt att framställa en sådan fråga när det gäller en undersökning av detta säregna slag. Man frågar ofta representanter för en forskningsgren vilka skolor de företräder. Om sociologerna nu säger att de representerar kristendomens strävanden eller icke, så vet herr Edenman detta.

Med hänsyn till meningsbrytningarna i denna kammare och önskvärdheten av att undersökningens resultat skall få så stor anslutning som möjligt är det rimligt att man försöker i arbetet få med forskare med olika synsätt. I många andra länder är detta vanligt i fråga om sociologiska undersökningar, utan att därför någon gör gällande att undersökningen skulle vara ovetenskaplig, och här gäller det en sociologisk undersökning.

Herr **WACHTMEISTER** (h):

Herr talman! När jag begärde ordet hade inte ecklesiastikministern framhållit vad han gjorde i avslutningen av sin förra replik, där han påpekade det som enligt min mening är det väsentliga i hela denna sak, nämligen personligheten hos dem som skall meddela kristendomsundervisning. Det är väl ingen som ett ögonblick betvivlar att herr Alemyr eller herr Stellan Arvidson skulle, om de undervisade i kristendom, kunna ge sina elever en utomordentligt fängslande undervisning med anknytning till exempelvis Sokrates eller Spinoza, som herr Alemyr här nämnde. Men jag tror inte att de kan lämna den rätta undervisningen om kristendomens innersta väsen, eftersom de därvidlag har en annan inställning än en del av oss andra.

Å andra sidan finns det sådana som är särskilt utbildade för att undervisa

Utökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna

i kristendom men som inte heller kan ge en undervisning i detta speciella ämne på ett sätt som fångar barnens intresse utan som kanske tvärtom verkar avskräckande på dem. Det finns också medlemmar av prästerskapet som i våra kyrkor inte kan komma med en förkunelse som förmår fånga människorna.

Om vi får de rätta lärarna, räcker det nuvarande antalet kristendomstimmar i skolan. Undervisningen kan mycket väl läggas på ett sådant sätt, att det inte bara blir fråga om, såsom herr Zetterberg sade, ett rent kunskapsinhämtande, utan så att man även får med litet av de etiska momenten, t. ex. hur en kristen livsföring bör gestaltas. Även om timantalet utökades med tre, fyra eller fem timmar, tror jag inte att vi skulle komma någon vart, därest vi har de felaktiga lärarna. Får vi bara de rätta lärarna, får nog tillräcklig undervisning rum inom nuvarande ram.

Jag anser alltså inte att vi skulle vara betjänta med någon utökning av timantalet, eftersom vi inte har några garantier för att vi får de rätta lärarna, och av denna anledning kommer jag att rösta för utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Vid utskottets behandling av denna motion var det säkert inte någon som räknade med den tillspetsade debatt som här förekommit och där man, att döma av en del yttranden, nästan vill göra gällande att den som röstar för utskottets förslag skulle ha en negativ inställning till kristendomens betydelse och värde. Av denna anledning vill jag än en gång understryka vad utskottet säger om att »för de ungas inställning till religiösa och etiska frågor är undervisningen i kristendoms-kunskap av särskild betydelse, framför allt samtalen om livsåskådningsfrågor».

Jag vill instämma med den siste talar- den däri, att mycket självfallet ankommer på lärarens vilja och förmåga att

meddela undervisning i kristendom. Om man sår blandsäd, herr Alemyr, kan man inte gärna begära att få skörda vete.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 163, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 60 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av väckt motion angående doktorandstipendier vid de tekniska högskolorna m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckta motioner angående rekryteringen av polispersonal i Stockholm.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och fru *Gärde Widemar* (I: 270) och den andra inom andra kammaren av herr *Kollberg* (II: 334), hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inför den svårartade krissituationen på kriminalpolitikens område efter förhandlingar med berörda polisorganisationer utfärda sådana särskilda lönebestämmelser för polispersonalen i Stockholm att rekryteringsbehovet snabbt kunde fyllas.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 270 och II: 334 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup* och *Wedén* samt fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 270 och II: 334, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde;

2) av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **LARSSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! Att den tilltagande oordningen i storstäderna, och då främst i Stockholm, håller på att bli ett riksproblem av ett icke obetydligt mått är vid det här laget väl känt både genom pressen och genom de initiativ som i olika avseenden tagits. Vad den tilltagande kriminaliteten beror på, därom tvistar de lärde. Därför får de insatser som görs eller föreslås i förebyggande syfte icke betraktas som annat än försöksverksamhet. Kanske beror exem-

pelvis den tilltagande brottsligheten bland ungdom på hemmens minskade betydelse som hållpunkt och samlingsplats för familjen eller på att föräldraauktoriteten minskats och därmed också avståndet mellan generationerna. Kanske beror denna brottslighet på trångboddhet, på den ökade förekomsten av motorfordon, på leda vid ett välordnat samhälle eller på något annat. Det troligaste är kanske att alla dessa företeelser i förening har en stigande ungdomsbrottslighet som följd. Kanske är den tilltagande kriminaliteten och aggressiviteten hos ungdomen en icke önskvärd biprodukt av den snabba utvecklingen i samhället — en samhällets växtverk. Då är det inte så konstigt att den värken koncentreras till de platser där människoanhopningarna är störst, alltså till storstäderna, som därigenom också kommer i den mindre trevliga situationen att bilda mönster för utvecklingen på detta område. Går utvecklingen i negativ riktning vid bekämpandet av brottsligheten är det fara värt att storstaden förvandlas till en pestböld på samhällskroppen.

De brottsförebyggande åtgärderna har fått stort utrymme i den allmänna debatten, där man framhållit trångboddheten och den därav följande nödtvungen sysslolösheten på fritiden som en negativ faktor av stor betydelse. Därför har fritidsverksamheten med dess behov av ungdomsgårdar och hobbylokaler kommit i förgrunden. Den senaste given är ju raggarlokalerna i stadens omgivningar. Då man ju hellre bör stämma i bäcken än i ån är det naturligtvis den brottsförebyggande verksamheten som är den viktigaste. Kan vi få ett mindre antal straffanstalter genom ett ökat antal ungdomsgårdar finns det naturligtvis all anledning att satsa på denna fördelning av de tillgängliga resurserna.

Riktigt så enkelt är det naturligtvis inte. Det har emellertid ganska mycket förvånat mig att man tydligen inte i någon större utsträckning betraktar

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

polisens arbete som brottsförebyggande. Där tycks den allmänna uppfattningen vara den, att polisens arbete först inträder när förseelsen är gjord och att detta arbete består i att uppsåra och gripa brottslingen. Hos allmänheten tycks uppfattningen om polisen fortfarande vara den, att han är en samhällets hämnare som framträder i skräckgestalt, ett samhällets medel att nedslå de enskilda individerna och hålla dem i schack.

Det är kanske inte helt orimligt att här söka en förklaring till allmänhetens avoga inställning till polisens arbete, till att folkmassan vid ett slagsmål mellan busar och polis hellre tar busarnas än polisens parti. Tyvärr finner vi alltför ofta exempel på det handlingssättet. Samma människor som i det enskilda fallet tar ligisternas parti mot polisen är sedan redo att genom tidningarna och på annat sätt klaga över tillståndet på Stockholms gator.

Detta är emellertid endast en sida av saken. Folkmassans reaktioner och värderingar har väl alltid varit svåra att förstå. Värre är att de ansvariga organen i samhället enligt min mening inte i tillräcklig grad tycks förstå betydelsen av polisens förebyggande arbete.

För närvarande har vi en poliskår i Stockholm som inte är större än den var för 10 år sedan trots att folkmängden under samma tid ökat med omkring 90 000 personer och trots att antalet bilar varje år ökar med 15 000 å 20 000. Vi har för närvarande mellan 150 och 175 vakanser inom polisen här i Stockholm. Det är en siffra som egentligen inte säger någonting, därför att personalbehovet är mycket större. Man har helt enkelt inte kunnat inrätta de behövliga tjänsterna på grund av att det inte funnits personal att tillgå. Man har ansett det vara meningslöst. Då statspolisintendenten nu framlagt förslag om en väsentligt utökad organisation för statspolisens vidkommande har han också framhållit det oralistiska i att

föreslå nya tjänster i Stockholm, när man inte kan få de tjänster som redan finns besatta.

Det har skymtat ganska skräckinjagande siffror på hur liten upplärningsprocenten av alla brott är. Det har talats om 15 procent. Ännu värre är väl, att en så låg procent gör att brottskurvan stiger i motsatt relation därtill. En sjunkande procentsiffra för de upplärade brotten medför en ökad brottslighet. För att möta den genom polisens otillräcklighet stigande brottsligheten behövs följaktligen ytterligare polisverksamhet, men det finns ingen personal att tillgå. Mot bakgrunden av dessa uppgifter ter det sig sannerligen inte underligt att livet i Stockholm och på dess gator rönt en föga smickrande uppmärksamhet i hela vårt land och, vad värre är, också i utlandet. Det kan snarare vara berättigat att fråga hur man kan upprätthålla ordningen i den utsträckning som faktiskt sker. För närvarande är detta möjligt genom att man tillgripit övertidstjänstgöring i ofantligt stor utsträckning. Det värsta exempel härpå jag hört talas om, var en polisman som under en månad hade 30 dagars övertid. Han hade alltså upprätthållit två tjänster. Detta förefaller orimligt och är naturligtvis inte möjligt annat än i rena undantagsfall. Två å tre extra åttatimmarspass per vecka är emellertid vanligt för de patrullerande konstaplarna. Det är naturligtvis inte till fördel vare sig för allmänheten eller polismännen själva att situationen är sådan att övertid måste tillgripas i större omfattning, men det har den fördelen med sig att en polisuniform åtminstone någon gång blir synlig i statsdelar som eljest skulle bli helt utan bevakning i annan form än att en radiobil någon gång kör igenom.

Under vissa perioder räcker det emellertid inte med övertid heller utan man har fått låna poliskonstaplar från landsortsdistrikten. Inom andra yrken anses det i regel som en förmån att bli erbjuden en tjänst i Stockholm, men de hitlä-

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

nade poliskonstaplarna har inte i nämnvärd utsträckning velat bli kvar här. De har inte velat ta de erbjudna tjänsterna. Risken att få sin hälsa nedsatt genom alltför mycket övertidsarbete och genom ligisternas knytnävar har tydligen varit för stor.

Slutligen har viss försöksverksamhet också skett med kvinnliga poliser. Även om det naturligtvis finns områden, där den kvinnliga polispersonalen är till stor nytta, ja kanske rent av oumbärlig, kan denna personal inte urskiljningslöst användas till allt slags polisarbete.

Såsom jag ser det finns det nu två vägar att gå för att få förbättrade förhållanden. Dels kan man rationalisera polisverksamheten så att personalbehovet kan hållas nere, och dels kan man vidtaga åtgärder för att stimulera personalrekryteringen. Det föreligger naturligtvis här inget antingen eller utan båda åtgärderna är lika nödvändiga. Beträffande rationaliseringen innehåller reservationen till det föreliggande utskottsutlåtandet ett påpekande av den utredning angående polisbötessystemet som beslutades av föregående riksdag. Parkeringsförseelserna som dagligen ökar i antal måste helt enkelt handläggas på ett mera rationellt sätt. Möjligen kan också de kvinnliga trafikvakterna anlitas i större utsträckning än som hittills har skett. Men tydligt är att alltför mycket pappersexercis fortfarande tynger polisens arbete. Utskottet hänvisar här till vad man har sagt beträffande en motion som avlämnades förra året, då man bara hänvisade till den sittande polisverksamhetsutredningen. Likadant gör man nu också. Huruvida den där anvisningen att man förra året tog den ställningen är avsedd att styrka utskottets motivering vet jag inte. Jag skulle snarare anse det innebära en försvagning att man år efter år tvingas hänvisa till en sittande utredning, under det att situationen i Stockholm blir värre för varje dag.

Polisverksamhetsutredningen har nog

en hel del synpunkter att komma med när den blir färdig med sitt arbete. Men personalfrågorna för polisen här i Stockholm måste lösas så snart som möjligt. Vilket resultat denna utredning än kan komma till, lär man knappast kunna komma ifrån det förhållandet att det behövs en väsentlig utökning av polispersonalen i Stockholm.

Det är tydligt att polisyrket i Stockholm inte är lockande med hänsyn till de risker det för med sig. Förhållandena är i stort sett likartade i Göteborg. Vill man skaffa personal till ett arbete eller en tjänst måste man kunna erbjuda förmåner som uppväger nackdelarna. Detta sker väl vanligtvis genom att man antingen erbjuder tid eller pengar. Stockholm och Göteborg kan inte erbjuda någondera delen. Som jag nyss framhållit är tvärtom utökad tjänstgöringstid det vanliga, och så måste det förbli under ganska lång tid framåt, även om personalrekryteringen skulle ta fart. Pengar kan man inte heller lova, ty i det fallet är man hindrad av det statliga avlöningsreglemente som infördes 1954 och som jag då talade emot här i riksdagen på grund av att det inte gjorde någon skillnad mellan storstadspolis och annan polis.

Nu säger utskottet att det inte vill binda regeringen genom att ge anvisningar om att lönefrågorna skall tas med vid förhandlingar med vederbörande personalorganisation. Jag tycker det är en ganska underlig motivering. Det är vi här i riksdagen som har beslutat om detta lönereglemente, och det tillkommer oss att se till att man kan genomföra de förändringar som är behövliga för att vi skall få till stånd bättre förhållanden i storstäderna.

Det är klart att det är förenat med stora svårigheter att differentiera ett statligt lönereglemente, men det kan inte hjälpas — det måste ske på något sätt. Man kan inte gömma huvudet och säga att lönerna inte hör ihop med personalrekryteringen, utan man måste ta

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

upp även det problemet när det gäller tjänster som är så viktiga för samhällets funktion som polistjänsterna.

Det är väsentligt att undanröja de hinder som finns för personalrekryteringen, och om man undersöker förutsättningarna för en god rekrytering till stockholmspolisén, kan man inte komma förbi lönefrågorna. Reservanterna vill endast att man skall ta upp frågan om anställningsförhållandena med personalorganisationerna och under hand föra in också löneproblemet. Jag tycker inte det kan vara särskilt farligt för riksdagen att anta den skrivning som reservanterna här föreslår.

Nu kan man naturligtvis fråga, vart det skall ta vägen om vi börjar ortsdifferentiera och ändra statliga lönebestämmelser med hänsyn till tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Ja, herr talman, jag tror vi måste räkna med att bättre anpassa oss efter marknadsmässiga förhållanden i lönehänseende även när det gäller statliga bestämmelser och ta konsekvenserna av det. De möjligheter som numera finns att förhandlingsvägen göra upp med personalorganisationerna tror jag innebär ett värdefullt skydd för samhället mot ett obehörigt utnyttjande av en nödsituation. Polislönereglementet bör utformas så, att det ger utrymme för en särskild lönesättning för storstadspolisén, ty det är ju storstäderna med sin folkanhopning som utgör den största faran för en kriminalitet, som från dem kan sprida sig ut över landet.

Till slut kan jag inte underlåta att säga, herr talman, att det inte är någon dålig användning av pengarna att satsa dem på en effektiv storstadspolis, om man därmed kan minska behovet av straffanstalter.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Avgörandet i riksdagen av vissa storstadsfrågor kräver onekli-

gen en viss solidaritet av representanterna för andra delar av Sverige, liksom det krävs solidaritet av oss storstadsrepresentanter när det gäller landsortens problem.

Frågan om stockholmspolisens arbetsförhållanden har sedan många år intresserat mig i egenskap av socialarbetare. Jag kan därför till alla delar vitsorda riktigheten av de synpunkter som herr Martin Larsson nyss har anlagt på den här frågan. Han och jag motionerade tillsammans för ett par år sedan för att aktualisera vissa utbildningsmöjligheter samt löne- och tjänstgöringsförhållanden för stockholmspolisén med samma syfte som denna motion har. Jag vidhåller att åt en så hårt pressad och så nödvändig grupp av samhällsarbetare som poliskåren bör ges arbetsvillkor som underlättar rekryteringen och främjar arbetsglädje och trivsel i tjänsteutövningen. Detta är grundförutsättningen, och det gäller hela poliskåren.

Därnäst kommer frågan om stockholmspolisens förhållanden. Motionerna av herr Per-Olof Hanson och fru Gärde Widemar och av herr Kollberg syftar som bekant till att få särskilda och mera gynnsamma lönevillkor för polispersonalen i Stockholm. Jag har tidigare givit uttryck för den meningen, att en särställning för Stockholm är motiverad. Möjligen kan jag tänka mig att ungefär samma motivering skulle kunna anföras för Göteborgs del, men alltså har dock Stockholm i högre grad än någon annan stad i Sverige karaktären av storstad med allt vad det betyder på gott och ont. Ungdomsproblemens omfattning här i vår huvudstad samt graden av kriminalitet i övrigt i en miljonstad motiverar en särställning för den personal som där skall upprätthålla ordningen.

Det är inte riksdagen som fastställer lönereglemente för polisén i Stockholm. Vad motionärerna och reservanterna syftar till är rätt och slätt, såsom herr Larsson i Stockholm nyss påpekade, att

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att efter förhandling med vederbörande personalorganisationer utfärda särskilda lönebestämmelser för polispersonalen i Stockholm. Jag är förvånad över att utskottet inte har velat biträda en så rimlig begäran.

Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Ingen kan väl påstå att vår behandling av olika ärenden i denna kammare är enformig. När vi behandlar det ena ärendet håller vi oss uppe i himlarymderna, och när vi behandlar nästa kryper vi ned bland brottslingarna på denna syndiga jord. Det är alltså rätt stor variation. Det ärende som vi nu har att behandla tillhör den andra typen, och jag skall med några ord motivera varför utskottet har kommit till den ståndpunkt som anges i utlåtandet.

Vi är i stort sett överens om att rekryteringen till polisväsendet i Stockholm har varit besvärlig och att den fortfarande torde vara besvärlig, men det har ändå skett en betydande förändring på detta område, och förslagen från de utredningar som nu arbetar här har redan visat sig medföra betydande förbättringar.

Jag vill till att börja med säga att reservationen, som i stort sett bygger på en motion som är avlämnad i både första och andra kammaren, delvis grundar sig på felaktiga premisser. Man börjar med att säga att det polislöne-reglemente som antogs 1954 blivit starkt kritiserat av flera remissinstanser. Det är sant, men motionärerna nämner ingenting om att detta polislöne-reglemente vid ett par tre tillfällen har varit föremål för ganska genomgripande förändringar i samband med de förhandlingar som har förts.

När de som har uppträtt här före mig sade att det var underligt att utskottet inte ville vara med om en skri-

velse till Kungl. Maj:t med rekommendation om att de här åtgärderna tas upp vid förhandlingar, vill jag ställa frågan, vad man tror att det förhandlas om i överläggningarna med personalorganisationerna, om inte just alla dessa problem som vi här håller på att diskutera.

Det sägs vidare i motionen, om jag fortfarande får hålla mig till den, att det torde för övrigt knappast råda något tvivel om att förmånligare lönesättning och bättre avanceringsmöjligheter kommer att förbättra polisens rekryteringsmöjligheter och att vissa åtgärder härvidlag framför allt för att få en särskild lönesättning för stockholmspolisens bör kunna vidtagas utan att man avvaktar de utredningar som pågår.

Innan jag går över till att tala om lönesättningen för stockholmspolisens vill jag bara nämna, att uppgiften i motionen om att det finns 225 obesatta tjänster i Stockholm inte är med sanningen överensstämmande. Jag skall inte gå in på närmare detaljer, men antalet obesatta tjänster i Stockholm har minskat från 272 till 109 den 24/10 1959. På den tid som stått till buds är det en betydande förbättring, men trots allt är det inte gjort i en handvändning att nyanställa och utbilda personal.

Jag ser att civilministern sitter här i kammaren, och jag utgår ifrån att han kommer att framlägga ytterligare detaljer. Jag skall därför inskränka mig till att meddela att det redan finns en storstadslön för poliserna, inte så att det finns ett speciellt löne-reglemente med särskilda lönegrader och löneklasser för storstadspolisens, men befodringsmöjligheterna är andra i storstäderna än i övriga delar av landet. Jag kan som exempel nämna att i Stockholm, Göteborg och Malmö 75 procent av de obefordrade polismännen har förste polis-mans tjänsteställning, medan motsvarande andel i de medelstora städerna är 50 procent och i orter med under 50 000 invånare 33 procent. Detta innebär också en gradering av löneförhållandena

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

för poliserna mellan landsorten, de medelstora städerna och storstäderna.

Speciellt skulle jag här vilja varna för att man gör en skillnad mellan stockholmspolisen och göteborgspolisen. Jag vill erinra kammarens ledamöter om den dumhet som begicks då man förra gången skilde stockholmspolisen och göteborgspolisen åt; det gav upphov till den stora spricka som ledde till sprängningen av poliskåren. Skulle man nu återigen införa samma system med en speciell stockholmslön, skulle man säkerligen göra poliskåren den största otjänst, och det kunde vi knappast ha något intresse av.

Som jag tidigare sade har polisreglementet ändrats. Därmed inte sagt att allt är fullkomligt. I fråga om befordringstjänsterna innebar den senaste ändringen, att en förste polisassistent nu kan ha sju underställda mot tidigare nio. Det är bättre befordringsmöjligheter för poliskåren. Det skulle strida emot hela vårt arbetssätt, om vi här skulle ge strikta direktiv för dem som skall förhandla med polisorganisationen om lönevillkoren. Skall en överenskommelse träffas med personalorganisationerna om var gränsen skall gå mellan storstadspolisen och den övriga polisen i landet — det finns redan tre gränser — bör detta med förtroende överlåtas åt förhandlarna.

Jag vill inte klandra vare sig motionärerna eller reservanterna, men eftersom de i sina inlägg flera gånger sagt orden »vi tror» vill jag endast konstatera, att tron börjar där vetandet slutar. Hade de haft bättre kännedom om de verkliga förhållandena ang. polisen, hade de inte behövt tro så mycket. Då hade motionerandet varit överflödigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Petterson i Degerfors bekantgjorde i sitt anförande en

hel del av sitt utan tvivel stora vetande beträffande polisen, och det kan givetvis vara till nytta för diskussionen. Vad motionerna syftar till är emellertid att sådana åtgärder skall vidtagas, att man kan få till stånd rimliga förhållanden i Stockholm. Det är tydligt, herr Petterson i Degerfors, att trots de förbättringar som vidtogs 1956, förhållandena inte är tillräckligt bra för att möjliggöra fullgod rekrytering i Stockholm. Detta faktum hjälps inte upp av att vi diskuterar siffror och talar visa ord. Vi har inte den polispersonal vi behöver i Stockholm, och det är därför nödvändigt att vidta åtgärder för att underlätta polisrekryteringen. Reservanterna anser att även lönesynpunkten därvid bör komma med i bilden och att riksdagen skall meddela detta i skrivelse till Kungl. Maj:t.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i diskussionen om alla de faktorer, som kan ha samverkat till läget inom poliskåren i Stockholm. Men då en del talare i dag med ganska stor bestämmdhet har velat göra gällande, att det väsentligen är en lönefråga, om man skall kunna lösa de problem man har att brottas med i storstäderna, måste jag för min del säga, att det redan har gjorts betydande insatser på det avsnittet. Den tendens, som man nu möter i utvecklingen på detta område, talar sitt tydliga språk om att man är på väg mot bättre förhållanden. Vakansutvecklingen vid stockholmspolisen under de senaste åren visar en tydlig markering till det bättre. Den 1/12 1957 var vakanssiffran vid stadens poliskår 272. Den 1/2 1958 hade den sjunkit till 228. För statspolisens vidkommande var den då 46. Den 1/2 1959 var antalet vakanser vid stockholmspolisen 138, vid statspolisen 37. Den 1/5 samma år var vakanserna nere i 121 för stockholmspolisen och 22 för

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

statspolisen. Den 24/10 i år hade siffrorna förbättrats till 109 vid stockholmspolisen och 21 vid statspolisen. Dessa siffror tyder alltså på att vi nu är på väg mot bättre förhållanden.

Man har försökt göra gällande att lönefrågan skulle befinna sig i ett sådant läge för stockholmspolisen att den verkar avskräckande på dem som eventuellt funderar på att utbilda sig till poliser. Jag tycker inte att man har något större fog för ett dylikt påstående. På löneområdet har nämligen under de senaste åren ganska mycket hänt inom stockholmspolisen. Även här kan jag göra en jämförelse, som talar sitt tydliga språk. Stockholmslönen var 1955 7 021 kronor under det första året, inklusive tillägg men bortsett från övertidsersättningar. Vidare är att märka att under de fem månaderna vid polis-skolan utgick ett arvode på 10 kronor per dag. Andra året var lönen 10 305 kronor, och tredje och fjärde året steg den till 11 094 kronor. Under femte till sjunde året var den 11 830 kronor och efter åtta års tjänst 12 246 kronor. Detta var alltså lönerna för stockholmspolisen 1955. Jag utelämnar i detta sammanhang befordringstjänsterna.

Om vi nu jämför dessa löner med 1958 års löner, så har för det första den förändringen skett, att full lön utgår för tiden vid polis-skolan. Den som trädde i tjänst nämnda år, fick en begynnelse-lön på 11 076 kronor mot 7 021 kronor år 1955. Vidare fick han andra och tredje tjänstgöringsåret 14 364 kronor, fjärde året 15 024 kronor, femte till sjunde året 15 708 kronor och efter åtta års tjänst 17 184 kronor. Motsvarande slutlön 1959 är 17 484 kronor, alltså efter åtta års tjänst vid polisen.

Jag tycker för min del inte att man då kan tala om ett nödläge, som motiverar speciella uttalanden från riksdagens sida.

Nu har man i denna debatt försökt att föra in något som kallas för stockholmslönen. De som för sådant tal kan-

ske är ursäktade med att de har glömt att den nya löneplanen är uppbyggd efter marknadslöneprincipen — så långt detta låter sig göra i en löneplan — där vi sålunda ökat spännvidden från 12 till 16 procent i botten på löneplanen för att tillgodose kraven i storstäderna Stockholm och Göteborg. Den saken skall givetvis också beaktas.

Sedan har man i den enkla förkun-nelsen, till och med i en framstående stockholmstidning, sökt bibringa all-mänheten den föreställningen, att det inte föreligger några skillnader mellan lönerna i Stockholm och jag tror det var Markaryd i södra Sverige. Det är förstaeligt om människor frågar sig, hur detta kan vara möjligt. Faktiska förhål-landet är också att om man gör en jäm-förelse mellan begynnelselönen i orts-grupp 2 och begynnelselönen i Stock-holm, så var lönen 1958 i första fallet 9 312 och i huvudstaden 11 076 kronor. Och om vi ser på lönen efter åtta års tjänst, så är den nu i Stockholm 17 484 kronor exklusive övertidsersättning men inklusive det särskilda tillägg som till-kommit för storstäderna, mot 12 780 kronor i ortsgupp 2. Det innebär en skillnad på 4 704 kronor mellan dem som samtidigt anställdes vid polisen på 5- resp. 2-ort. Nog är väl den skillna-den i lön värd att notera.

Jag menar sålunda att de som ärligen vill medverka till en bättre ordning i Stockholm i första hand bör skaffa sig ordentliga kunskaper om faktiska för-hållanden, innan de i ovist nit går till storms mot missförhållanden som inte föreligger.

Herr Larsson i Stockholm sade att ett av de främsta skälen till att man inte kan täcka vakanserna i Stockholm är, att yrket där inte är lockande. Med det ville han väl ha sagt att det fram-för allt var lönefrågan som spelade in. Men om man ser på de inträdesansök-ningar som inkommit till stockholms-polisen under senare år, skall man fin-na att yrket verkligen är lockande. De

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

siffrorna ger inte något som helst be-lägg för det uttalande, som herr Lars-son i Stockholm gjorde. För åren 1957, 1958 och 1959 var antalet sökande föl-jande: 336 manliga och 147 kvinnliga sökande år 1957, alltså summa 483. Av dessa anställdes 108 manliga och 24 kvinnliga, summa 132. Motsvarande siffror för 1958 var 473 manliga och 35 kvinnliga sökande, summa 508. Av des-sa antogs 116 manliga och 19 kvinnliga, summa 135 sökande. År 1959 anmälde sig 422 manliga men ingen kvinnlig sö-kande. Av dessa antogs 144.

Jag skall inte alls försöka att här ge ett värdeomdöme om den stora kassa-tionsprocenten, men nog förefaller den vara anmärkningsvärt hög i jämförelse med kassationsprocenten på andra om-råden, där det föreligger brist på arbets-kraft. Det har visserligen funnits vissa spärrar. Man har exempelvis haft det gamla kravet på att en polisman skall vara 176 cm lång. Jag vet inte om det är så särskilt många som fallit för det kravet. Enligt tillgänglig statistik är 176 cm den manliga genomsnittslängden. En följd av att man ställt upp detta krav på en polisman har därför blivit, att man mönstrat ut hälften av de manliga sökande, ty de har inte fyllt centime-termättet. Det lär visst under senaste tid ha blivit en sänkning med 1 cm till 175 cm. Jag skall inte försöka mig på en bedömning av frågan huruvida 175 eller 176 cm:s längd är det som bör kva-lificera en person att vara polisman. Jag har själv levt i den föreställningen, att även den som är 172 cm kanske vad beträffar såväl de intellektuella som de fysiska förutsättningarna skulle kunna bli en god poliskonstapel.

Ärade kammarledamöter! Jag har med dessa siffror sökt i någon mån ge rik-tiga proportioner på polisfrågan i Stockholm.

Herr LARSSON i Stockholm (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det är

riktigt att i dagens läge på ett smått raljerande sätt återge de bestämmelser man anser sig böra ha vid anställande av polismän i Stockholm. Det är klart att man, som civilministern gjorde, kan räkna med centimeterna och undra, om den ena centimetern är mera värd än den andra. Men det är väl inte det som är det väsentliga. Någonstans måste ju gränsen dras. Man har ju för övrigt sänkt kravet med en centimeter. Det väsentliga är att man får personer som både kroppsligt och andligt inger re-spekt under sin patrulltjänstgöring på staden. Det har visat sig att respekten för polisen blir mindre och mindre i Stockholm. Följaktligen kan man inte sänka kvaliteten på de personer man anställer för polistjänst, utan man bör höja kraven. Det är kanske detta som är anledningen till att kassationspro-centen är så stor som den är.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag har väl inte på nå-got sätt förordat en sänkning av kvali-tén på polismännen i Stockholm, utan jag har med mitt anförande endast ve-lat peka på en detalj, där jag personli-gen är tveksam, nämligen frågan huru-vida centimetermättet är det väsentliga eller ej. Även om en person skulle råka vara någon centimeter kortare än det angivna mättet, är det väl inte uteslu-tet att vederbörande kan bli en fullgod polis. När man försöker bygga upp po-lisorganisationen, är det väl allas öns-kan, att rekryteringen sker med för uppgiften bästa tänkbara personer.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Respekten för lag och rätt beror i mycket stor utsträckning på samhällets förmåga att upprätthålla den. En av de nödvändiga förutsätt-ningarna är att polisen har så stora re-surser, att de som bryter mot lagen nås av samhällets åtgärder, och det utan dröjsmål. Om det blir känt, att t. ex.

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

bara en stöld på tio klaras upp, har detta sannerligen inte någon återhållande effekt på tjuvarna. Om det blir så, att ungdomar kan stjäla bilar och ofreda personer på gatorna utan att de på ett effektivt sätt nås av samhällets åtgärder, måste det också verka försvagande på respekten för lag och rätt.

Det gäller alltså att se till att polisen får tillräckliga resurser, och man får se denna motion som ett led i strävandena att utrusta polisen med sådana.

Reservationen utmynnar i ett yrkande som gäller Stockholm. Jag vill i avslutning till vad utskottets talesman anförde framhålla, att man i motiveringen för motionen har talat om storstädernas problem över huvud taget. Detta är inte bara ett stockholmsproblem, utan det är ett storstadsproblem. Jag begärde ordet, herr talman, bara för att påpeka, att ett bifall till reservationen kommer att få återverkningar också på förhållandena i Göteborg, och detta enligt min uppfattning med all rätt.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Det är glädjande nog så, att rekryteringsläget inom Stockholms poliskår förbättrats, vilket också civilministern nyss antydde med några belysande siffror. Men förhållandena är långt ifrån tillfredsställande, så mycket är säkert.

Utskottet erinrar om att en utredning pågår, men kan reservanterna åstadkomma att uppmärksamheten ytterligare riktas på olösta problem, delar jag deras intentioner och vill stödja reservationen, även om jag för min del skulle ha önskat att ett och annat hade uttryckts annorlunda.

Lönefrågorna går jag inte in på, hur stor betydelse de än har. Dessa frågor bör inte lösas separat utan i vanlig ordning.

Jag har varit bosatt i Stockholms city i 20 år, och snart sagt dagligen har jag sett berusade personer ragla fram över

Klara kyrkogård och t. o. m. ragla in i kyrkan, där de stört dem som sökt sig en stunds stillhet. Har man sett detta och dessutom fått bevittna hur berusade personer försökt välta omkull gravstenar, kasta bort kransar eller skräpa ned med buteljer, önskar man en ordentlig förstärkning av polisstyrkan, särskilt på de mest utsatta platserna.

I Sankta Clara kyrkoråd beslöt vi i torsdags att skriva till den nye, duktige polismästaren för att be honom skicka mera folk till våra trakter.

Jag är glad över att ha fått tillfälle att i riksdagen understryka behovet av en bättre rekrytering, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten. Vad som egentligen uppkallade mig var civilministerns yttrande, att de som sysslar med denna fråga i riksdagen bör skaffa sig bättre uppgifter om de verkliga förhållandena. Med utgångspunkt från några upplysningar rörande vissa rekryteringssiffror synes civilministern ha kommit till den uppfattningen, att man kan anse att yrket som polisman i Stockholm skulle vara ett lockande yrke. Jag delar icke civilministerns uppfattning och vänder mig mot denna beskrivning av förhållandena.

Vi vet alla hurudana förhållandena är i Stockholm. Det behöver jag inte upprepa, det har belysts av de föregående talarna. Vidare vet vi att rekryteringen inte är tillfredsställande, fortfarande finnes luckor och detta har gjort att myndigheterna i Stockholm varit återhållsamma när det gällt att tillsätta nya befattningar. Vi vet också vilka stora svårigheter polismästaren har att upprätthålla tillfredsställande ordning. Han får verkställa extra kommenderingar av personal till de centrala delarna av staden, kommenderingar som polismännen får fullgöra på övertid. Polismännen har i Stockholm ett utomordentligt pressan-

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

de arbete, och det är ingen avundsvärd lott att vara polisman här.

Civilministern sade att han gjort mycket för att förbättra förhållandena. Det är tacknämligt, men jag skulle önska att han kunde göra ytterligare i den vägen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag har inte sagt att allting är bra som det är, men om polisyrket i alla fall lockar så pass många sökande, att man har råd att kassera bortåt 75 procent, är det väl inte fullt så illa ställt som man vill göra gällande.

Jag undrar om man inte bland de kasserade skulle ha kunnat få en del som kunde bli fullgoda poliskonstaplar. På så sätt hade man kanske kunnat fylla vakanserna.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag skall be att få förlänga denna debatt något.

Jag tror att vi alla är ense med herr Gustafson i Göteborg om att allt bör göras som är möjligt för att effektivisera brottsbekämpningen. Det finns tre vägar att gå. Man kan för det första göra det svårare för människorna att begå brott, för det andra förhindra dem att begå brott och för det tredje med olika medel försöka få människorna att avhålla sig från att begå brott. Jag tror att alla i denna kammare är överens om att man på dessa vägar bör göra vad som är möjligt.

I vilken utsträckning polismännens i Stockholm lönefråga kommer in i detta sammanhang, skall jag inte diskutera här. Men här kommer vi in på ett mycket betydelsefullt område av vårt nutida samhällsliv. Att vi diskuterar lönefrågan för en viss yrkesgrupp kan i och för sig vara riktigt, och för mig som tillhör denna yrkesgrupp, om än på annan ort än den aktuella, förefaller den frågan långt ifrån betydelselös. Här gäl-

ler det emellertid något vida mer. Att denna fråga aktualiseras beror utan tvekan på den kris, som brottsbekämpningen i huvudstaden råkat in i, och även, enligt mitt sätt att se, på den interna kris som sedan flera år tycks gastkrama poliskåren i Stockholm.

Då jag själv har erfarenhet av hur det är att arbeta som polisman i Stockholm vill jag säga några ord i denna fråga.

Det är tungt att vara polisman i Stockholm. Det var en gång en gammal polis — han var säkert en stor filosof — som sade: »Det är lättare att vara isbjörn i Sahara än för en levande människa att vara patrullerande polis i Stockholm.» Enligt min uppfattning tolkade han riktigt den syn polismännen hade på sitt eget arbete. Det är nu 20 år sedan denna karaktäristik gjordes, men det tycks vara många polismän här i Stockholm som fortfarande har denna uppfattning, trots att det väl ändå hänt en del under de två senaste decennierna.

När man har denna kanske välmotiverade uppfattning om sitt arbete, ligger redan däri fröet till en kris.

Man säger att Stockholms polismän är få. Men under de senaste åren — ehuru kanske inte under det allra sista året — tycks man dock ha ansett poliskåren vara tillräckligt manstark för att göra den till en bricka i något av ett politiskt spel, som väl närmast var riktat mot regeringen men på vars altare man bland annat offrat polismännens fackliga enighet. Det finns i dag inom polismännens led en facklig splittring, som enligt min mening endast polismännens motståndare har glädje av. Det har förekommit en olycklig underblåsning av missnöjet.

Men därmed vill jag inte säga att vi här skulle möta något av krisens fundament. Krisen är nämligen av gammalt datum. För 20 år sedan fick jag uppfattningen, att poliskåren i Stockholm var mer militaristisk än militären själv:

Rekryteringen av polispersonal i Stockholm

man hade en kadaverdisciplin som var mycket svår att förena med polismännens uppgifter i det moderna samhället.

När dessa frågor kommit på tal har man ofta sökt lösa problemen genom ett enkelt handgrepp — man har försökt finna syndabocker. Jag tror det är svårt, om man gör en sociologisk undersökning, att hitta några personliga syndabocker. Den tidigare polismästaren här i Stockholm, som jag inte känner närmare, gjordes ofta till en sådan där syndabock. Jag vill inte uppträda som advokat för honom, men jag konstaterar av egen erfarenhet, att missförhållandena inom stockholmspolisen fanns till innan han blev polismästare här i staden. Det har sagts av någon, att när samhället lämnade 1800-talet, stannade poliskåren i Stockholm kvar där. Poliskåren här i Stockholm har naturligtvis haft och har många svåra anpassningsproblem: samhällets omdaning — det gamla beteendemönstret passade inte längre — storstadens tillväxt, som skapat alldeles speciella problem för polismännen, och polismännens egen frigörelse, underlättad av den fackliga förhandlingsrätten. Detta har som sagt skapat många anpassningsproblem även för polismännen själva. Vidare har förhållandet mellan allmänheten och ordningsmakten här i Stockholm varit mycket besvärligare än på andra håll i landet. Jag tror att man utan att göra sig skyldig till någon svårare överdrift kan säga, att kravallerna på Gustav Adolfs torg vid tiden för det demokratiska genombrottet 1918 har kastat sin slagskugga över förhållandet mellan polisen och allmänheten i huvudstaden under årtionden, något som säkerligen varit till olycka för alla parter.

Jag tror att man nu kan skönja en ljusning härvidlag, bottnande i att man numera på alla håll har den uppfattningen, att man måste dra åt samma håll för att komma till rätta med de mycket besvärliga problemen. Tidigare var det rätt många åklagare men för få

reformatorer även på åklagarsidan. Sedan kommer lönen in i bilden, och det är klart att man kan diskutera denna fråga. Jag tror att det hade varit bra, om den hade aktualiserats i vanlig facklig ordning.

Man har ställt problemet vantrivsel kontra lön och säger, att om man får hundra kronor mer i månaden blir trivseln större. Personligen tror jag inte detta. När jag flyttade från Stockholm sänktes min lön avsevärt, men trivseln blev mycket större. Visst kan man här i Stockholm tala om ett »obehaglighets-tillägg». Polisarbetet är svårt här i staden. Här är arbetet annorlunda än exempelvis i fjällbygderna. Men vad menas med begreppet svårt? Är det inte också svårt att vara polisman i t. ex. Karesuandos och Arjeplogs fjällvärld, där man får utstå stora fysiska strapasser och där anpassningsproblemen är av helt annan art än i Stockholm?

Jag tror inte att vad som sagts här har tillräckligt klarlagt vad som är svårt i polisarbetet. Vi skall vara rädda för att generalisera. Denna fråga bör ses i ett större sammanhang. För dagen tror jag det är klokt att man med intresse avvaktar besked från den wagnssonska kommittén, som håller på att utreda polismännens arbetsförhållanden, vilka även omfattar trivselförhållandena.

Mot bakgrunden av vad jag här anfört utgår jag ifrån att man, när den tiden kommer, sätter in lönefrågan i dess vidare sammanhang, och jag hoppas att den wagnssonska kommittén tar första steget till en samordning av de olika synpunkterna. Det är svårt att rycka ut en detalj ur det stora problemkomplexet. Detta skulle möjligen leda till en splittring mellan landsortens och storstädernas polismän som icke vore till nytta. I så fall skulle landsortens polismän kanske rent av börja misstänka, att deras arbete undervärderades, och detta vore också olyckligt.

Jag kommer därför i dag att följa utskottet. Polismännen, i synnerhet här i

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

Stockholm, är fackligt mycket splittrade. En facklig debatt föres nu på två linjer, vilket medför kiv och splittring. En fackligt enad poliskår kan med en helt annan auktoritet än vad nu är fallet medverka vid lösandet av stockholmspolisens utan tvekan ytterst besvärliga arbets- och trivselproblem.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag håller med herr Lassinantti om att det är beklagligt att det uppstått en facklig splittring inom polisen, men man får inte påstå att denna förekommer endast inom stockholmspolisen. Snarare förhåller det sig så att det är fråga om en splittring mellan föreningarna i Stockholm och Göteborg och Svenska polisförbundet. Men det är en sak för sig. Värre än en facklig splittring vore det ändå, om man skulle försöka göra politik av frågan. Detta har inte heller varit avsikten från reservanternas sida. Jag hoppas verkligen att vi kan hålla debatten om storstadspolisen fri från politik även i fortsättningen.

Herr Lassinanttis jämförelse mellan problemen uppe i Norrland och i Stockholm vill jag kommentera med konstaterandet att det dock visat sig, att de landsortspoliser, som varit hitkommenderade, utom i något enstaka undantagsfall med glädje har återvänt till hemorten.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag hälsar med tillfredsställelse herr Larssons deklARATION att dessa frågor bör hållas fria från partipolitik. Mitt anförande var dikterat av egen erfarenhet från tidigare år, men jag håller med herr Larsson om att vi inte skall gräva i den snö som föll i fjol. Bara ett par ord om jämförelsen mellan storstadspolisen och landsortspolisen!

Även förr i tiden var polisarbetet tungt i Stockholm. En beordran att tjänstgöra vid statspolisen betraktades som en befordran — arbetsuppgifterna

ansågs vara kvalificerade, trots att de i stort sett innebar, att man fick arbeta under enahanda förhållanden som gällde i landsorten. Det är ett vidsträckt problem detta, och jag vill varna för en sådan koncentration kring polisuppgifterna i storstäderna — problem som utan tvekan är svårbemästrade för de enskilda polismännen — att de otvetydiga svårigheter som finns även i småstäderna och framför allt kanske i de stora glesbygderna helt glöms bort.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. avgivna reservationen 1); och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av väckt motion om utredning rörande möjligheterna att åstadkomma en bättre balans mellan de olika partiernas ekonomiska resurser i valrörelserna.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels vissa markförvärv för försvaret, i vad propositionen avser övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, dels ock vissa organisationsförändringar inom försvaret, i vad propositionen avser flyttning av nämnda skola, jämte i ämnet väckta motioner.

Övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 25, punkt 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i äm-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

net, till Vissa markförvärv för armén beräkna ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 115 (punkt 1, s. 2—24 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1959) framlagt förslag i ämnet, avseende bland annat anskaffning av ett övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Elmgren m. fl.* (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimås m. fl.* (II: 561), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förutsättningslös och skyndsamt utredning rörande lokaliseringen av infanteriskjutskolan och det för densamma erforderliga övnings- och skjutfältet i enlighet med i motionerna anförda principer,

dels en inom första kammaren av herr *Eskilsson* väckt motion (I: 454), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 115 måtte uttala dels att det föreslagna övnings- och skjutfältet å och intill Gullbergs kronopark för framtiden skulle begränsas till det nu föreslagna området om cirka 6 000 hektar, dels ock att ersättning även skulle utgå till kringliggande fastigheter för den värdeminskning och de skador som komme att åsamkas genom övnings- och skjutfältet,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 536), vari hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition med förslag om utvidgning av Prästtomta skjutfält och de därmed föreslagna markförvärven.

Flyttning av infanteriskjutskolan

I propositionen nr 117 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt ut-

drag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande organisationsförändringar m. m. inom armén och flygvapnet, innebärande bland annat flyttning av infanteriskjutskolan från Rosersberg till Linköping för att anslutas till Livgrenadjärregementet.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Elmgren m. fl.* (I: 455) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimås m. fl.* (II: 562), hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 117 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag, i den del det avsåge godkännande av förläggning av infanteriskjutskolan till Linköping och anslutning av densamma till Livgrenadjärregementet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 536, såvitt nu vore i fråga, besluta, att ett övnings- och skjutfält skulle anskaffas för infanteriskjutskolan genom utvidgning av Prästtomta skjutfält;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 455 och II: 562 besluta, att infanteriskjutskolan skulle förläggas till Linköping och anslutas till Livgrenadjärregementet;

c) avslå motionerna I: 453 och II: 561, i vad de avsåge utredning;

d) med bifall till motionen I: 454, i vad den avsåge att det föreslagna övnings- och skjutfältet för framtiden skulle begränsas till det av Kungl. Maj:t angivna området om cirka 6 000 hektar, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet härutinnan anförte;

e) besluta att motionen I: 454, i vad den icke berörts under d), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

Reservation hade avgivits av herr *Ivar Johansson*, fru *Wallentheim*, herrar *Söderberg*, *Sunne*, *Akerström*, *Thapper*, *Lundqvist* i Trollhättan och *Johansson* i Norrköping, fröken *Vinge* och herr *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet i nedan angivna delar bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen II: 536, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande anskaffning av ett övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan genom utvidgning av Prästtomta skjutfält;

b) med bifall till motionerna I: 455 och II: 562 avslå Kungl. Maj:ts förslag om förläggning av infanteriskjutskolan till Linköping och anslutning av densamma till Livgrenadjärregementet;

c) med bifall till motionerna I: 453 och II: 561, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös och skyndsamt utredning rörande lokaliseringen av infanteriskjutskolan och det för densamma erforderliga övnings- och skjutfältet i enlighet med vad reservanterna anförts;

d) avslå motionen I: 454, i vad den avsåge att det föreslagna övnings- och skjutfältet för framtiden skulle begränsas till det av Kungl. Maj:t angivna området om cirka 6 000 hektar.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Till detta statsutskottsutlåtande finns fogad en reservation av tio av utskottets ledamöter, som icke kunnat biträda departementschefens och utskottsmajoritetens förslag om förläggning av infanteriskjutskolan till gullbergsområdet i Östergötland. Vi anser oss ha starka skäl för vårt avslagsyrkande och för vår begäran om en ny, skyndsamt utredning. Skälen är av både militär, ekonomisk och social art.

Låt mig börja med några ord om de militära nackdelarna! Det ursprungli-

gen framställda militära kravet gick ut på ett samövningsfält på 35 gånger 20 kilometer, d. v. s. 70 000 hektar. Detta krav prutades i fastighetsnämndens förslag den 26 juni i fjol ned till 17 000 hektar, med förläggning till gullbergsområdet. Området var då tänkt som övningsfält för A 1 och infanteriskjutskolan. Kostnaden beräknades till 40 miljoner. Förslaget tillstyrktes givetvis av de militära myndigheterna, men länsstyrelsen och en rad andra myndigheter samt de berörda kommunerna avstyrkte.

Fastighetsnämnden framlade då i januari i år nytt förslag i samråd med arméchefen, och detta förslag upptog ett fält på 10 500 hektar. Fastighetsnämnden gick ytterligare ned till 7 500 hektar. Propositionen, som avlämnades den 13 mars i år, går ut på 6 000 hektar. Detta innebär att utöver Prästtomta skjutfält på 800 hektar, som nu innehas av militären, tar man i anspråk 5 200 hektar, varav cirka 2 600 ingår i Gullbergs kronopark och cirka 2 600 utgöres av mark i enskild ägo.

Den 9 januari i år tillkallades sakkunniga — 1959 års skjutfältsutredning — för utredning rörande skjutfält för Svea artilleriregemente samt samövningsfält för mellersta och södra Sverige. Statsutskottet beslutade med anledning härav att vänta med sitt ställningstagande till höstriksdagen för att avvakta resultatet av denna utrednings undersökningar.

Men tiden har varit kort, alltför kort för att man skulle kunna komma fram till en verklig lösning. 1959 års skjutfältsutredning säger själv härom:

»Av de av utredningen nedan nämnda i första hand som artilleriskjutfält undersökta områdena synes flera i och för sig vara användbara som artilleriskjutfält. Utredningen är förvissad, att goda möjligheter föreligger att anordna såväl artilleriskjutfält som samövningsfält å annat område än gullbergsfältet.»

Oss reservanter förefaller det naturligt att det sker en samförläggning även

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

av infanteriskjutskolan, så att man inte i onödan förstör värdefull skogsmark och dessutom tillskapar svåra sociala problem för mellan 250 och 300 människor. Den mest trängande orsaken till denna brådska, som vi nu har råkat in i, skulle vara, säger man, att man börjar flyga på Arlanda nästa år och att därför infanteriskjutskolan måste flyttas från Rosersberg. Vi befinner oss alltså — jag höll på att säga som vanligt när det gäller militära frågor — i ett tvångsläge på grund av tidsnöd.

Vi som står för reservationen anser dock, att det finns möjlighet för infanteriskjutskolan att med begagnandet av järvafältet, som dock omfattar 4 800 hektar, vara kvar på Rosersberg en kortare tid, varigenom man skulle vinna den tid som erfordras för att fullständigare utreda frågan.

Det ligger väl i öppen dag, att om man ändå skall skaffa ett artilleri- eller t. o. m. ett samövningsfält, så borde även infanteriskjutskolan förläggas dit, dels för samövningarnas skull, dels för att undvika att ytterligare värdefull mark blir förstörd, som jag förut framhöll, och dels för att nedbringa kostnaderna. Jag skall strax återkomma till de sistnämnda.

Skjutfältsutredningen har i varje fall två alternativ på fält, dit även infanteriskjutskolan borde kunna förläggas, dels Älvdalen i Dalarna, dels Lillhärdal i Jämtland. De skäl, som militären anför mot dessa alternativ, är dels att det är för kallt — det är minus 10 grader och ännu lägre temperatur under 80—90 dagar av året och snödjupet är maximalt 70—80 cm under 170—190 dygn — dels att marken är för stenbunden. Då ytlagret är för tunt kommer det upp stenbumlingar som förstör drivbanden på stridsvagnarna. Man frestas faktiskt att litet skämtsamt och elakt göra reflexionen, att en mild försyn måtte hjälpa oss, så att den lede fienden inte kommer när det är vare sig för kallt eller för mycket snö eller på en plats

där det är för stenbundet, ty då är våra stridsvagnar tydligen inte lämpliga.

Vad som hos oss anses olämpligt går tydligen för sig i våra grannländer. De finska och norska fälten ligger i skogsbygd eller ren fjällterräng. Den norska arméns skjutfält ligger vid Hjerkin, Snöhätta, i närheten av Röros, alltså betydligt nordligare än Älvdalen. Jag vill också redovisa, att det i Norge finns en vinterskola vid Elverum, 12 mil nordost om Oslo. Kursverksamheten där, som avser stridsutbildning — bataljons- och kompanichefskurser — motsvarar närmast verksamheten vid vår infanteriskjutskola. Men enligt uppgifter, som vi fått på avdelningen, utnyttjas det betydligt nordligare belägna Hjerkinns skjutfält ganska mycket: under 1958 utnyttjades det 344 dagar, varvid det dock anmärkts att detta inte betyder så många dagar av året, därför att flera truppslag utnyttjat det samtidigt i samövningar, t. ex. infanteri 101 dagar, artilleri 78 dagar, kavalleri, d. v. s. pansartrupper, 156 dagar.

Nu är jag givetvis beredd på invändningen: vad begriper han med sina lekmanafunderingar av allt detta? De kan inte tillmätas större betydelse. Men, ärade kammarledamöter, det råder delade meningar även på militärt håll om lämpligheten av Gullberg. Låt mig därför citera vad en framstående militär, general Bredberg, sade om denna sak i en artikel i tidningen Folket för inte så länge sedan: »De krav, som måste ställas på skjutskolans övningsområde och skjutfält samt angelägenheten av att på detta kan bedrivas grundlig vinterutbildning gör enligt min mening det nödvändigt att söka området inom norra Sverige. I första hand bör de militära invändningarna mot en förläggning till Älvdalsåsen kritiskt granskas. Skulle denna plats inte visa sig lämplig, bör sökandet fortsätta inom regionen Sundsvall — Ånge — Sveg — Mora — Falun — Gävle. De erforderliga nybyggnaderna m.m. medför kostnader, men här gäller

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

det ett kvalitetskrav av första ordningen. Det är också relativt sett långt billigare att åstadkomma moderna undervisningslokaler genom nybyggnader än att rusta upp i femtioåriga kaserner.» Jag skulle kunna citera flera aktiva militärer, som är kritiska mot Gullbergsprojektet.

För mig synes det uppenbart att man här är på god väg att göra en felinvestering. De 6 000 hektar, som nu är ifrågasatta, måste mot bakgrunden av de tidigare framställda militära kraven vara klart otillräckliga för ett försvarets stridsutbildningsfält. Vi vet att vapenutvecklingen på detta område sker språngvis och att skjutavstånden blir allt längre. Man måste då söka sig till mindre känsliga områden där man kan utvidga, om vi inte skall få värdefulla delar av landet föröddas redan i fredstid.

Jag går så över, herr talman, till att säga några ord om kostnaderna. Den första invändning man möter mot infanteriskjutskolans förläggning till mindre känsliga områden rör kostnaderna. Utskottet understryker här vad departementschefen frambällit, nämligen att ett nytt etablissement skulle kosta ca 30 miljoner kronor.

Jag tror emellertid inte, att den siffran står sig vid kritisk granskning. Det är inte alldeles säkert att det finns underlag för densamma. Men jag vill ställa frågan: Vad kostar då Gullberg? Ja, enligt propositionen skulle det röra sig om 20 miljoner kronor. Då har ingen ersättning räknats för den mark som förstörs i Gullbergs kronopark. Den förlusten kan beräknas till minst 6 miljoner kronor. Och märk väl, att här är det fråga om den mest produktiva skogsmark som vi har här i landet. Låt mig ta några exempel ur svensk statistik. Under domänverkets förvaltning fanns år 1957 4 074 000 hektar skogsmark, fördelad på 106 revir. Av dessa har 36 revir lämnat underskott, 14 revir har lämnat ett netto av från 0 till 10 kronor per hektar, 28 revir har lämnat ett netto

av 10 till 50 kronor per hektar, 13 revir från 50 till 100 kronor per hektar, 14 revir, bland dessa Gullberg, har lämnat ett netto överstigande 100 kronor per hektar. Det är detta som nu skall skövlas i stil med vad som skett med Prästtomta. Om jag ur nationalekonomisk synpunkt slår ihop vad som ytterligare enligt propositionen skall ingå i fältet, 2 600 hektar kronopark och 2 600 hektar i enskild ägo, så kommer vi upp till 5 200 hektar. Låt mig räkna endast med 5 000 hektar, så blir avkastningen över en halv miljon kronor per år. Jag har faktiskt i dag fått exakta siffror på den punkten, vilka visar att Gullbergs avkastning utgjorde inte endast 100 kronor per hektar utan 112 kronor 76 öre per hektar, och att årsinkomsten på 6 000 hektar var 676 560 kronor, motsvarande ett kapitalvärde efter 4 procent å 16 914 000 kronor. Det räntar alltså ett belopp tillräckligt för att bygga nya och moderna kaserner.

Vi tvingas i dagens läge till den största försiktighet i ekonomiska ting, men det tycks inte gälla för militärerna. Om detta vore ett civilt ärende, skulle man se på den ekonomiska sidan av saken på ett helt annat sätt.

Sedan några ord om de sociala olägenheterna. Arméstaben har i sitt yttrande om infanteriskjutskolans förläggning till Älvdalen sagt att inemot 250 försvarsanställda (skolpersonal, befäl vid övningstrupp m. fl. med familjer) tvingas flytta. Förutom sociala olägenheter för denna personal tvingas stat och kommun att ikläda sig avsevärda åtaganden i fråga om bostäder, skolor m. m. för att tillgodose personalens behov. När man läser detta, är man beredd att säga: Stackars militärer! Men de har dock själva valt sitt yrke, och dessutom blir inte vistelsen beständig. Om militärerna talar om tvång och sociala olägenheter, vad skulle man då, herr talman, säga om de 250—300 personer, som för alltid tvingas att lämna sina hem på Gullbergsområdet? Detta

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

förhållande ändras inte av vad utskottsmajoriteten säger sig ha inhämtat, nämligen att det övervägande flertalet av de berörda enskilda fastighetsägarna förklarat sig beredda att förhandla om försäljning av sina gårdar till kronan.

Jag har i dag fått uppgifter som visar att detta inte är riktigt. Det är inte fråga om flertalet. Om man går till antalet gårdar rör det sig visserligen om ungefär fifty-fifty, men går man till antalet av dem som är villiga att försälja, så visar det sig att de är i minoritet. Det finns en betryggande majoritet som inte vill sälja. Vilka är det då som vill sälja? Jo, det är en ägare som blir 84 år nästa år och en annan ägare som är 72 år och en som är över 90 år samt dessutom ett konkursbo. Det är alldeles klart, att man, när man har blivit förespeglad en god ersättning, i sådana fall kan överväga att sälja. De övriga vill det alltså inte.

Sedan är det en annan sak, som här måste komma i åtanke, nämligen det stora antalet arrendatorer med familjer på de inom området belägna skogsjordbruken som tvingas flytta. De torde utgöra ett 70-tal familjer. Här inträffar de verkliga tragedierna. Som exempel kan jag nämna att så sent som i söndags hade jag besök av två arrendatorer. Jag skall nämna deras namn. Det var Åke Björn, 30 år gammal, och Ingemar Johansson, 45 år gammal, båda med familjer och födda på området. De är som sagt endast ett par exempel. Man måste förstå människornas reaktion, när de drivs från sina hem, och hur de då ser på framtiden.

Vad har nu utskottsmajoriteten sagt härom? Ja, det heter helt allmänt, att »utskottet finner angeläget, att dessa olägenheter i största möjliga utsträckning mildras. Utskottet vill därför understryka vikten av att dessa personer beredas möjligheter till den sysselsättning, som skötseln av fältet och verksamheten i övrigt kommer att medföra.»

Detta är en skäligen klen tröst för dessa människor.

Om jag vidare erinrar om att tre skolor måste flyttas eller läggas ned för att befolkningsunderlaget blir för litet, kan det vara ytterligare ett exempel även på kommunernas bekymmer. Detta är, såvitt jag vet, det största antal människor som av militära skäl tvingas lämna sina hem.

Det är vidare belysande, att Älvdalsområdet vågar man sig tydligen inte på att använda för infanteriskjutskolan, ty då skulle vissa besparingsskogar eventuellt komma i farozonen. Man visar alltså respekt för dalkarlarna, men östgötarna har man ingen känsla för. Men sannolikt har man felbedömt besvärigheterna och därmed även tidsutdräkten när det gäller att förverkliga dessa önskemål på Gullberg. I området ingår nämligen Bobergs allmanning om 550 hektar, där det finns 328 delägare. Delägarna låter de arbetare, som är anställda på deras gårdar, under vintern arbeta i skogen för att därigenom kunna bereda dem sysselsättning.

Man har alltså spekulerat i östgötarnas tålmod när det gäller detta ingrepp, men ett är ganska säkert: om militärerna nu lyckas driva igenom sitt förslag, blir det en pyrrusseger som inte stärker militärernas ställning vare sig i landskapet eller över huvud taget.

Jag kan förstå att man på den militära sidan anser det bra att få bo i en stad som Linköping med dess utbildningsmöjligheter i form av läroverk och annat i stället för att placeras någonstans norrut, t. ex. i Älvdalen. I och för sig är detta ett legitimt önskemål, men det kan inte få vara avgörande för ställningstagandet till en fråga av den ekonomiska räckvidd det här gäller. Därtill kan läggas, att Linköpings stad redan i viss mån har och framför allt kommer att få ett »Järva-fältsproblem». Är det då lyckligt att ytterligare försvåra detta läge? Jag vill också erinra om att från Linköping till Gullbergs-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

fältet är det dock ett avstånd på 2,5 mil, som alltså måste tillryggaläggas två gånger dagligen, därest man inte bor i baracker på skjutfältet.

Såsom jag nyss sade är Linköping på väg att få ett »Järvafältsproblem». Stadens utveckling är redan begränsad genom att det på tre sidor finns militära anläggningar. Vi har F 1 på Malmslätt, SAAB, I 4 och Lv 2 i en annan riktning samt nästan inne i staden trängkåren. Får vi nu Gullbergsfältet på den fjärde sidan, blir situationen ännu besvärligare. Det måste därför såvitt jag förstår bli fråga om att flytta bort militära förband, eftersom man både från landstingets, stadens och statens sida — i det senare fallet genom länsstyrelsen — är intresserad av att få förvärva mark; för landstingets del för att utbygga regionsjukvården. Är det då klok politik att placera ytterligare militära anläggningar på denna plats, när man så småningom otvivelaktigt får beträda den motsatta vägen? För att man skall kunna undvika felinvesteringar måste givetvis frågor som dessa bedömas på längre sikt.

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att ett bifall till utskottets förslag beträffande Gullbergsfältet kommer att innebära en felinvestering. Ett sådant beslut är felaktigt av militära skäl, eftersom fältet är och kommer att vara för litet på grund av vapenutvecklingen. Det är vidare felaktigt med hänsyn till att det på ett fält som detta bör kunna ske samövningar med artilleri och övriga förband. Det är också felaktigt av ekonomiska och sociala skäl. Frågan bör därför omprövas i syfte att uppnå en lösning, som kan bli bestående på längre sikt, och för att undvika felinvestering på det militära området.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Lundqvist* i Trollhättan, *Carbell*, *Fran-*

zén och *Johansson* i Norrköping, fröken *Bergegren*, herr *Jacobsson* i Sala och fru *Svensson* (samtliga s).

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Har talman! Jag ber också att få sälla mig till den skara som instämmer med herr Thapper. Den hållning, som herr Thapper intagit i denna fråga, är mycket uppskattad både av oss östgötar och många andra.

När jag nu skall göra några kommentarer till utskottsutlåtandet, behöver jag inte heller efter herr Thappers anförande ta upp så många punkter, men det finns ändå något att tillägga.

Det är av utomordentlig vikt för försvarsviljan, att man kan hysa den allra största tilltro till de anspråk som från militärt håll ställs när det gäller utrymmen, utrustning o. s. v. Om svenska folket skulle få en känsla av att det inte är så stor anledning att ta hänsyn till militärernas krav, eftersom dessa är tilltagna med mycket stor prutmån, så kommer man nog i olika avseenden att vackla i denna tilltro. Denna tendens är också påtaglig när det gäller den här föreliggande frågan.

I debatten här i kammaren kommer det måhända att i viss mån ske en hopblandning av begreppen. Man kommer dels att tala om ett artilleriskjutfält på 17 000 hektar och argumentera med utgångspunkt från de vådor och ekonomiska konsekvenser som ett skjutfält av denna storlek skulle medföra. Dels kommer man att röra sig med det förslag som i dag är aktuellt, nämligen ett skjutfält för infanteriets skjutskola. Jag skall för min del inte göra en sådan sammanblandning, även om jag måste något gå in på frågan om detta större skjutfält för att visa hur tänjbara de militära anspråken är.

När försvarets fastighetsnämnd fick i uppdrag att söka efter ett lämpligt skjutfält för A 1, så skulle man undersöka möjligheterna att få till stånd ett skjutfält, där det så småningom kunde bedri-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

vas samövningar. Till grund för de utredningar, som sålunda företagits, har legat en skrift, eller, låt mig säga instruktion, utfärdad av chefen för armén och med titeln »Underlag för mark- och byggnadsprogram för armén». I denna instruktion sågs att ett artilleriskjutfält bör vara av storleken 15×35 km. Om det kan förläggas vid sjö, kan arealen minskas. Ett samövningsfält bör vara av storleken 20×35 km, men storleken kan något minskas, om fältet förlägges vid sjö. När fastighetsnämnden alltså började söka efter ett artilleriskjutfält, kom man till den uppfattningen, att man borde kunna pruta på de siffror som angivits i de nämnda riktlinjerna. I stället för ett område på 50 000—70 000 hektar som skulle behövas enligt instruktionen — som jag förresten i all blygsamhet skulle vilja rekommendera försvarsministern att titta på och om möjligt få ändrad — stannade fastighetsnämnden för ett område på 17 000 hektar såsom bättre överensstämmande med verkligheten. Fastighetsnämnden hade också djärvheten att föreslå, att 17 000 hektar skulle ödeläggas mitt i Östergötlands län i en trakt med mycket värdefull mark — den saken har det talats mycket om — och där det gällde att få bort 600 människor

I propositionen talas det om att detta skjutfält ligger i norra Östergötland. Denna uppgift bör kanske också rättas till. Det ligger alldeles vid gränsen mellan östgötaslätten och den nordliga skogs- och dalbygden, alltså inte i norr, där herr Skoglund i Doverstorp bor.

Vad yttrade fastighetsnämnden om behovet av skjutfält för infanteriskjutskolan? Militärerna hade funnit, att storleken av detta fält i det aktuella skedet borde vara densamma som beträffande ett artilleriskjutfält, d. v. s. 17 000 hektar. Denna siffra prutades ned väsentligt, när man fick uppdraget att uppsöka ett fält, som skulle fylla anspråken enbart för infanteriskjutskolan. Då visade det sig, att man skulle kunna nöja

sig med 10 500 hektar. Detta innebar att man skulle få flytta 135 hushåll med 440 personer. Man kom också med ett annat alternativ, enligt vilket det skulle behövas 7 500 hektar. Förslagen har alltså gått från 17 000 hektar över 10 500 ned till 7 500 hektar. Sistnämnda siffra har enligt propositionen sänkts till 6 000 hektar. Dessutom får, enligt statsutskottets skrivning, denna areal icke utvidgas.

Det är enligt min mening en allvarlig situation, när anspråk, som underbyggs med vad som synes vara fakta, är så tänjbara, att de kan fyllas med ett område, som inte är stort mer än en tredjedel av det man från början ansåg nödvändigt. Jag vill kraftigt understryka betydelsen av att militärerna sovrar siffrorna litet bättre när de kommer med sina önskemål och fordringar, om vi över huvud taget skall kunna sätta tilltro till deras propåer.

Nu är frågan: Vad skall infanteriskjutskolan ha detta skjutfält till? Enligt utredningsmaterialet skulle två huvudgrupper av den militära verksamheten förekomma där. Den ena utgöres av stridsskjutningar i flera riktningar av minst kompani med understöd av artillerikanoner, stormkanoner, stridsvagnar, tunga granatkastare och artilleriförband. En så omfattande stridsskjutning skall bedrivas vid denna skola, och då med hänyn tagen till utvecklingen på krigsteknikens område.

Den andra huvudgruppen är truppföringsövningar i förband upp till brigad, avseende bl. a. infanteriets samverkan med pansar, artilleri, ingenjörstrupp och flyg. Det är ett omfattande program, som säkerligen inte kan klaras av på ett mindre område än det, som militären från början ansåg behövt. Ur denna synpunkt är militärernas anspråk utan tvivel legitima.

Vid en granskning av de föreliggande alternativen visar det sig, att förslaget om 7 500 hektar enligt vad som säges »tillfredsställer de väsentligaste beho-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

ven av terräng för stridsskjutning. Stridsskjutning med deltagande av stridsvagnsförband kan endast förekomma i begränsad omfattning och med små variationer av övningarna.» På denna punkt har militären gjort avsteg från sina anspråk. Behovet av truppföringsövningar blir endast till mindre del tillgodosett. Huvuddelen av dessa måste förläggas utanför fältet. Militären måste alltså gå ifrån sitt program, om skjutfältets areal blir 7 500 hektar. Vi är nu nere i 6 000 hektar. Förvarsministerns kommentar är endast, att det finns goda möjligheter till stridsskjutning. Det är också det enda detta skjutfält kan anses duga till. Truppföringsövningarna kommer att få förläggas utanför fältet.

Beträffande hur många människor som beröres av detta beslut säges det, att 250 personer måste flytta från området, medan ett 40-tal kan bo kvar. Man måste emellertid komma ihåg, att dessa truppföringsövningar, som går utanför fältet, kommer att vara till utomordentligt stort besvär och medföra betydande kostnader för dem som stannar kvar.

Eftersom jag fortfarande vill ha tilltro till militärerna — det är nödvändigt för att uppehålla mitt intresse för att stödja försvarsutgifterna — vill jag inte påstå något annat än vad militärerna själva säger om konsekvenserna av att man lägger truppföringsövningarna utanför det ordinarie skjutfältet. I fastighetsnämndens betänkande, som är avgivet den 21 januari i år, är det utsagt, att det »kunde ifrågasättas om det icke vore tillräckligt att tillgodose terrängbehovet för truppföringsövningar genom ianspråktagande av mark utanför det egentliga övningsfältet». Och det är vad som kommer att ske nu. »Häremot kunde anföras, att en väsentlig del av InfSS truppföringsövningar ägde rum under sommarhalvåret, en ur markskadesynpunkt ogynnsam årstid. Avsevärda markskador förorsakades då av bandfordon och traktorer ävensom i samband med utförandet av för övningarna

erforderliga fältarbeten. Härtill kommeden alltmer ökade mörkerutbildningen, vars genomförande på mark, till vilken försvaret ej hade full dispositionsrätt, skulle medföra en av säkerhetsskäl betingad ökad och omständlig trafikövervakning. För den fast bosatta befolkningen skulle övningar nattetid innebära ofta återkommande obehag. Angivna förhållanden hade medfört, att det bleve allt svårare att få tillgång till privatägd mark. I de fall tillstånd att utnyttja sådan mark lämnades förknippades detta ofta med sådana villkor, att avsett övningsändamål förfelades. På privatägd mark nödvändiga fredshänsyn, som ofta förryckte stridsbilderna, kunde därför inte godtagas vid InfSS. Det vore därför av väsentlig betydelse att de formella truppföringsövningarna och huvuddelen av de tillämpade övningarna kunde genomföras på av försvaret helt disponerad mark.»

När man i mycket stor utsträckning bygger förläggningen av denna skola på militärt sociala skäl, kommer detta markområde alltså att visa sig för litet redan för dagens undervisning men framför allt för framtidens. Man kommer sålunda att behöva använda mark utanför området — med de konsekvenser som de militära myndigheterna själva har anfört — för att skolan skall kunna fylla sin uppgift. Detta leder naturligtvis fram till slutsatsen, att skolan måste få ett tillräckligt stort övningsfält för att kunna fullfölja sin verksamhet. Ett lämpligt område härför står emellertid inte att finna på platser med tätare bebyggelse utan då måste man söka sig till mer obebodda områden, om vi får tro militärerna — och det skall man väl göra. Det är nog inte möjligt att finna ett område som är tillräckligt stort utan att orsaka de sociala vådor som här har anförts. Detta gäller inte bara Gullbergsområdet utan även andra områden som är centralt belägna.

Utskottets utlåtande innehåller åt-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

skilliga osäkra argument. Utskottets uppgift att övervägande flertalet av de berörda enskilda fastighetsägarna förklarat sig beredda att förhandla om försäljning till kronan av sina gårdar är dock ett argument med betydande slagkraft. Jag gratulerar dem som propagerat för Gullbergsområdet, till att ha lyckats få ett sådant argument. Jag instämmer dock i vad herr Thapper säger, nämligen att bakom dessa jordägarers stora intresse av att sälja ligger speciella hänsyn, vilka särskilt försvarsdepartementet är underkunnigt om.

Vidare har anförts, att om man förlägger skolan till Älvdalen kommer man in i besparingsskogarna. Mot detta har dalabönderna företagit något slags resning, vilket ingett respekt, kanske även i försvarsdepartementet.

Jag vill emellertid påpeka att den störste enskilde markägaren inom det område, som nu föreslås i propositionen och i utskottets utlåtande, är Borensbergs norra häradsallmänning med dess 380 delägare, som skall släppa till i runt tal 550 hektar mark. Styrelsen för denna häradsallmänning har icke någon gång under hela utredningsarbetet tillfrågats om sina synpunkter. Det är häpnadsväckande i högsta grad, att något sådant kan hända i vårt land.

Vidare är det fråga om ersättningar till de människor som nu skall flytta. Här sägs bl. a., att så och så många kan få arbete med det och det på fältet. Men de här människorna kanske vill fortsätta den verksamhet de har utbildning och anlag för. Det är inte säkert att dessa arrendatorer och skogsarbetare är intresserade av att bli något slags halvlakejer och få en halvmilitär anställning. Detta betyder att ett 25-tal arrendatorer kommer att söka sysselsättning i Östergötland, där marknaden redan förut i stor utsträckning är hårt ansträngd. Ett stort antal mindre ställen med husdjur och inventarier skall försäljas på auktion. Vilka priser kan man räkna med då en mångfald sådana för-

säljningar kommer att gå av stapeln samtidigt? Är den kommitté, som skall utses och som jag för övrigt inom parentes gratulerar till uppdraget, beredd att göra sådana värderingar, att vederbörande hålls skadeslösa? Är man beredd att uppta till diskussion byte av den mark, som här skall gå till ett statligt ändamål, mot kronoskog? Detta är frågor som människorna ställer. I utskottets skrivning får man väl tolka in litet av varje. Jag vill bara säga att anspråken kommer antagligen att bli rätt betydande. Jag hoppas att de beräkningar som gjorts är något säkrare än beräkningarna i övrigt och tilltagna med sådana marginaler, att de bättre kommer att överensstämma med verkligheten än detta material i övrigt gör.

Sedan skulle jag vilja fråga utskottets ärade talesman en sak. Utskottet säger att man inte skall få göra någon utökning av fältets storlek. I och för sig är det tacknämligt att inte något sådant sker — om det är realistiskt är en annan sak. Om fältet inte behöver utvidgas tar man ett så mycket större område runt omkring för alla de övningar, som inte får äga rum på skjutfältet. På s. 12 står det i utskottets utlåtande: »I anledning av uttalade farhågor för att ifrågavarande område inom en nära framtid behöver utvidgas för att kunna fylla de militära behoven, vill utskottet med hänsyn till de uppgifter i denna fråga, som lämnats av arméledningen, understryka angelägenheten av att någon ökning av det av departementschefen föreslagna fältets storlek icke sker.»

Det skulle vara upplysande att få veta vilka uppgifter utskottet fått från arméledningen. Har detta uttalande måst göras därför att arméledningen ansett att man inte vågade säga att det inte skulle behövas en utvidgning av fältet, eller är uttalandet endast ett understrykande av uppgifter från arméledningen, att man icke behöver utvidga fältet eftersom det ändå fyller sin funktion? Jag tror att det är av vikt

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

att få ett klarläggande på denna punkt.

Vi skall väl, herr talman, inte prata så mycket längre om detta. Vi har tidigare i dag haft så långa debatter. Som avslutning vill jag bara säga, att det är en ur många synpunkter stor och allvarlig fråga som här skall avgöras. Inte bara vi som bor i närheten utan också många andra människor följer med stort intresse frågans behandling här i riksdagen.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Gustavsson* i Alvesta, *Antonsson*, *Rubbestad*, *Brandt* i Sätilla, *Eriksson* i Bäckmora, *Fälldin* och *Nilsson* i Tvärålund (samtliga cp).

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon polemik med de föregående talarna. Jag har hört försvarsministern i första kammaren och jag förmodar att han kommer att upprepa sitt anförande i denna kammare. Då kommer han säkert att ta upp de uttalanden rörande gjorda utredningar, som de båda föregående talarna — herr Thapper och herr Gustafsson i Kårby — har gjort. Jag vill nöja mig med att redovisa hur jag ser på denna, ingalunda lättlösta, men ändå så betydelsefulla fråga om anskaffandet av ett skjutfält för infanteriskjutskolan.

Som vi vet ligger nu skjutskolan ute vid Rosersberg. Vi vet också att den inte kan få ligga kvar där i fortsättningen. Arlanda flygfält ser ut att bli färdigt tidigare än man från början tänkt. Redan under år 1960 kommer en begränsad trafikflygning att börja här. Även en omfattande skolflygning kommer att äga rum på Arlanda. Detta kommer att omöjliggöra några vidare övningar för skjutskolan. Vi har då frågan var vi skall placera skjutskolan för att den skall få arbetsmöjligheter.

Att skjutskolan som sådan fyller en betydelsefull uppgift har, såvitt jag vet,

inte betvivlats från något håll. Skolan är nödvändig för utbildning av befäl. Vi får inte riskera den utbildning som nu sker vid olika kurser. Detta skulle komma att allvarligt inverka på arméns krigsduglighet.

Det är heller inte kammaren obekant, att vi haft olika utredningar för att undersöka möjligheten att anskaffa artilleriskjutfält och ett eventuellt samövningsfält samt därtill erhålla utrymme för en skjutskola. Försvarets fastighetsnämnd har gjort en omfattande inventering. Under 1959 har en särskild utredning tillsatts, som tog namnet 1959 års skjutfältsutredning. Efter vad jag förstår har denna utredning tillbringat en ganska rörlig sommar. Den har rest över mycket vidsträckta områden här i landet och försökt att hitta ett lämpligt skjutfält. Efter vad som uppges skulle utredningen ha skaffat sig uppgifter om och sökt bedöma 40 å 50 olika platser. Efter de redogörelser som statsutskottet fått från skjutfältsutredningen förefaller det, som om man nu börjar tro på att det skulle finnas en möjlighet att åstadkomma ett artilleriskjutfält och kanske också — men på den punkten tror jag dock att försvarsministern är mera tveksam — ett samövningsfält uppe i Dalarna, närmare bestämt inom Älvdalens kommun.

Utredningens flertal tror dock inte att det på något sätt är lämpligt att flytta skjutskolan från Rosersberg till Älvdalen. Åtminstone jag blev alldeles särskilt påverkad när ordföranden i 1959 års skjutfältsutredning, landshövding Lingman, i sin föredragning inför avdelningen i statsutskottet redogjorde för hur man bedömde möjligheterna av en förläggning till Älvdalen. Han var enligt min uppfattning relativt optimistisk när det gällde ett artilleriskjutfält, men han fann att det med hänsyn både till terräng och markbeskaffenhet och till en hel del andra faktorer inte var lämpligt att placera infanteriets skjutskola där. Sedan han har deltagit till-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

sammans med landshövding Elfving i ett sammanträde i Palun med markägarna och med kommunalmän från Älvdalen har han ytterligare stärkts i sin uppfattning. Han har sagt att han inte har någonting emot att jag åberopar honom i detta sammanhang. Jag vet att ledamöterna av utredningen inte är alldeles ense, men jag tror dock att flertalet delar hans uppfattning.

Vad är det nu som har hänt? Jo, vi har nu återvänt till det förslag som diskuterades vid vårriksdagen, nämligen Gullbergs kronopark i Östergötland. Fastighetsnämnden ansåg att Gullbergsfältet skulle kunna göras så stort, att det skulle kunna räcka till både artilleriskjutfält och till övningsplats för skjutskolan, men förslaget föranledde aldrig något förslag i riksdagen. Det mötte så enhällig kritik från olika håll, inte minst på länsplanet, att tanken ansågs vara ogenomförbar. Personligen är jag absolut övertygad om att förslaget inte heller kommer att framföras på nytt — jag tror att ett artilleriskjutfält lär från olika synpunkter är omöjligt.

Vad är det nu som har gjort att man har tagit upp frågan om en förläggning av skjutskolan till Linköping och som också var det egentliga skälet till tanken att förlägga ett artilleriskjutfält där? Jo, i Linköping blir vissa kasernutrymmen lediga sedan luftvärnsregementet enligt riksdagens beslut har indragits. Att kaserner redan nu finns och inte behöver uppföras har ansetts vara en väsentlig sak i det här sammanhanget.

Vi står nu inför försvarsministerns senaste förslag, som gäller ett nedbantat övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan på omkring 6 000 hektar, i vilket det nuvarande skjutfältet vid Prästtomta skulle ingå. Vi kan också, om vi så vill, kalla det för en utökning och förstoring av skjutfältet vid Prästtomta.

Jag är fullt på det klara med att även detta hoppessade skjutfält kommer att medföra icke önskade verkningar för

bygden och att det betyder, såsom föregående talare här har sagt, förflyttning av ett stort antal människor. Jag förstår alltså att förslaget kan framkalla betänkligheter, och det är klart att en riksdagsman från Östergötland inte kan vara alldeles opåverkad av detta, men jag har — efter att ha sysslat med den här frågan ganska mycket — funnit att man inte kommer ifrån att ta ställning med bara en hänvisning till sådana synpunkter. Här gäller det att efter bästa förmåga söka genomföra vad man tror är riktigt, och taga ansvar för detta. Efter att i statsutskottet och vid föredragningar i olika sammanhang ha försökt bilda mig en personlig uppfattning i skjutfältsfrågan ser jag för min del icke f. n. någon annan utväg än att skjutskolan förläggas till Gullbergsområdet, och jag anser att vi måste allvarligt reflektera på det förslaget. Här är ett område där terrängen befinnes vara lämplig, och det finns redan ett skjutfält på platsen. Emellertid måste det också finnas förläggningsmöjligheter för såväl skjutskolans lärare och elever som ock för övningstrupp. Skall vi nybygga helt och hållet, måste vi bygga kaserner och anskaffa andra utrymmen nästan som för ett infanteriregemente, och det innebär betydande kostnader och tar mycket lång tid. Det är väl närmast detta, som försvarsministern har haft för ögonen när han har träffat sitt avgörande i frågan.

Om vi skall jämföra Älvdalsområdet och Gullbergsområdet måste vi också ta stor hänsyn till de klimatiska förhållandena. Älvdalen har ju ett helt annat snödjup, och våren där kommer långt senare och hösten så mycket tidigare. Skjutskolan bör ha möjlighet att arbeta så gott som hela året. Det tillkommer också ett annat skäl, nämligen att man, om man kan anknyta skjutskolan till ett redan befintligt regemente som i Linköping och därmed kan utnyttja regementets administration, räknar med att

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

det skall medföra en kostnadsbesparing på uppemot 500 000 kronor per år.

Många har sagt, kanske inte så alldeles obefogat, att om man börjar med det nu föreslagna skjutfältet är det risk för att det snart kommer krav på utvidgning och man skulle då framföra helt andra anspråk. Vi har frågat den militära sakkunskapen, om man kan riskera någonting sådant. Det har svarats — och det vill jag säga till herr Gustafsson i Kårby — att försvarsledningen icke har någon sådan avsikt och gör inga invändningar om utskottet mycket bestämt skriver att någon utvidgning inte skall äga rum. Senast för bara en halvtimme sedan har jag hört försvarsministern i första kammaren upprepa detta mycket bestämda besked, att någon utvidgning icke skulle få komma till stånd.

Utskottets skrivning innebär alltså bifall till herr Eskilssons motion, som just innehåller ett sådant yrkande, och som ytterligare understryker angelägenheten av att de människor som bor inom området får allt tänkbart stöd, alltså en skälig ersättning för alla skador som kan vållas dem och samtidigt också hjälp åt arrendatorer och skogsarbetare att skaffa nya försörjningsmöjligheter. Ett icke oväsentligt antal kommer nog att kunna direkt beredas anställning vid såväl skogsskötsel inom området som med skötseln av själva fältet. I den mån arrendatorerna önskar fortsätta med jordbruk måste jag erkänna att svårigheterna ligger på ett något annat plan. Jag skulle dock tro, att de får möjligheter att skaffa sig andra jordbruk.

En grupp som mycket energiskt framhåller vilka olägenheter den blir utsatt för är ägarna till de gårdar som befinner sig närmast utanför området. De får alltså inte sälja sina gårdar men de räknar med en hel del nackdelar av att vara grannar till ett skjutfält. Vi har understrukit i utskottets skrivning, att man bör beakta också deras besvär-

ligheter och pröva om det kan vara berättigat att ge dem någon ersättning.

Jag skulle, herr talman, eftersom vi väl inte skall ha en så lång debatt kunna koncentrera min slutsats till att citera vad en ledamot av 1959 års skjutfältsutredning sade för bara få dagar sedan när den här frågan behandlades. Jag antecknade att han uttryckte sig på följande sätt: »Om jag hade kunnat upptäcka några möjligheter till ett alternativ till Gullbergsfältet skulle jag kunna förorda en omprövning, men» — tillade han — »om det skulle bli ett nytt uppskov måste vi räkna med att frågan säkert skjutes till nästa höst.»

Det har framförts kritiska synpunkter både i första kammaren och av de båda talarna här, men det förefaller mig som om de inte har haft något klart positivt motförslag. Sedan statsutskottet har uppskjutit den här frågan från vårriksdagen till höstriksdagen, måste vi, eftersom tiden går, dock finna en godtagbar lösning. Jag tror att Gullbergsfältet kan bjuda på en lösning som vi kan anse vara försvarbar, och därför kommer jag, herr talman, även med beaktande av de besvärligheter, som kan uppstå och som tyvärr uppstår var vi än lägger ett sådant skjutfält, till den slutsatsen, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Man måste naturligtvis beklaga att den ursprungliga tanken på ett gemensamt artilleriskjutfält, samt övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan inte kunnat förverkligas och att vi därför nu står inför den situationen, att vi måste besluta om ett skjutfält för infanteriskjutskolan för att senare ta upp frågan om ett artilleriskjutfält. Det beror inte på att tankegången var felaktig; det skulle utan tvivel ha varit rationellt både från militär övnings-synpunkt och ekonomisk synpunkt att samordna dessa två frågor. Orsaken till att vi nu kommit i denna situation är alltså en annan. När man frågar efter

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

orsaken måste jag erkänna, att som jag ser saken det helt enkelt beror på att man så hårt har fixerat sig vid att detta övningsfält skulle ligga i södra eller mellersta Sverige, att man inte har kunnat komma ifrån tanken när det ursprungliga alternativet visade sig vara ogenomförbart.

Jag skall inte upprepa vad som har sagts här förut av herr Thapper och herr Gustafsson i Kårby. Jag vill bara framhålla, att när nu vi i Östergötland — det gäller de människor som bor i det här området och de berörda kommunerna Borensberg, Hällestad, Tjällmo och Vreta kloster liksom Östergötland i övrigt — ser med stor misstro på förslaget, så har det en orsak.

Herr Gustafsson i Kårby utvecklade ingående hur ursprungligen ett jättestort fält på 15 × 35 kilometer planerades. När förslaget om 17 000 hektar kom var området inte alls så stort som de vilda ryktena — om jag får uttrycka det så — velat göra gällande. Ändå kom det som en chock för Östergötland. Man kunde inte fatta att ett förslag över huvud taget kunde läggas fram om att låta så mycket mark i hjärtat av Östergötland gå till spillo. När sedan undan för undan dessa krympningar kom, ställde man sig mycket tveksam inför dem, och man undrar också om det sista alternativet — även om artilleriskjutfältet är borta ur bilden och det endast gäller skjutfält för infanteriskjutskolan — verkligen kan hålla.

Jag ber att få citera några rader ur proposition nr 115, som vi nu behandlar. Herr Gustafsson i Kårby var också inne på det. Det blir därför delvis en upprepning av vad han sagt, men det kan inte hjälpas. »Såsom framgår av arméchefens utredning tillgodoser ett sålunda avgränsat fält de väsentligaste behoven av terräng för stridsskjutning med 6,5 mm ammunition. Stridsskjutningar med deltagande stridsvagnsförband kan endast förekomma i begränsad utsträckning och med små möj-

ligheter till variation av övningarna. Behovet av truppföringsterräng blir endast till en mindre del tillgodosett. Därest övningsfältet avgränsas på här angivet sätt, blir det enligt arméchefen nödvändigt att för huvuddelen av truppföringsövningarna utnyttja mark utanför den ifrågasatta fältgränsen. Därvid ifrågakommer i första hand den del av Gullbergs kronopark, som är belägen mellan ifrågavarande område och väg nr 212. Skulle sådant utnyttjande ske, måste ersättning utgå för skador, som uppstår för arrendatorer m. fl. Det ifrågavarande områdets landareal uppgår till i runt tal 7 500 hektar.»

Det är alltså här fråga om det s. k. mindre alternativ, som förelåg innan departementschefen slutligen förordade en ytterligare krympning.

Man kan således säga att teoretiskt minskas området, men i verkligheten behövs det större området och det kommer att användas. Vad som då sker är att man går in för en kombination, där man får operera dels på det område, som nu talas om såsom det kommande skjutfältet, och dels på det utanför liggande området, där man måste räkna med ersättningar för de skador, som uppstår vid övningarna och förflyttningarna.

Det är detta som gör att vi med sådan misstro ser på detta alternativ, ty efter denna krympning har departementschefen, i ett mycket vällovligt försök att tillmötesgå den lokala opinionen och försöka minska de samhällsekonomiska och sociala olägenheterna, krympt alternativet ytterligare. Vi frågar oss då hur länge man skall kunna klara sig på det lilla fält, som man nu till sist får till stånd i Gullberg.

Denna oro har även föresvävat herr Eskilsson, när han skrev sin motion, vari han yrkade att beslut skulle fattas att fältet i framtiden inte skulle få utvidgas. Herr Skoglund i Doverstorp var också inne på den frågan alldeles nyss. Han ansåg att utskottet hade klarat av

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

denna fråga genom att förklara att någon utvidgning ej skall komma till stånd i framtiden.

Man måste emellertid fråga sig om det är någon mening med att riksdagen fattar ett sådant beslut. Kan vi över huvud taget vid 1959 års riksdag besluta, att 1961 års riksdag inte får besluta att ett artilleriskjutfält skall förläggas i anslutning till denna infanteriskjutskola? Det kan vi inte. Vi hade häromdagen denna fråga uppe i annat sammanhang. Det gällde då omsättningsskatten, och förslag förelåg att man skulle besluta om en omsättningsskatt på ett år. Det var dock ingen som tog det förslaget på allvar, ty vi vet att varje riksdag är suverän och att ett sådant beslut skulle bli betydelselöst. Man kan också åberopa andra exempel, som visar hur ohållbar denna linje är. Jag skall emellertid inte orda mer om den saken utan i stället säga något om de människor som bor i det aktuella området.

Som tidigare påpekats har utskottet försökt sig på en skrivning, som vill ge sken av att människorna flyttar från området frivilligt. Det är klart att man kan finna människor — och i synnerhet jordägare som av annan anledning vill avyttra sin egendom — som förklarar att de inte har något emot att sälja till kronan. De som får detta skjutfält till närmaste granne, får givetvis också ett gränsområde som närmast kan betecknas som ingenmansland. Dem kan man naturligtvis om några år fråga, om de vill sälja sin jord, och då få svaret: Ja, visst vill vi det! De människorna är ju medvetna om att den ende som kan uppträda som köpare är kronan. På det sättet kan sålunda skjutfältet utvidgas undan för undan och sken av att försäljningarna sker frivilligt och att ingen säljare känt sig tvingad att avyttra sin egendom. Men detta är bara den ena sidan av saken. Vi har också arrendatorerna att ta hänsyn till. De befinner sig faktiskt i en besvärligare ställning än de jordägare som får sälja sin mark.

Det har sagts att Gullbergs revir är ett av de bäst skötta reviren i Sverige, och det skulle jag tro är riktigt. Med den lokalkännedom jag har kan jag måna fram minnesbilder av makar, som bor här på mycket välskötta gårdar i nyrenoverade bostäder. De har växt upp i trakten och bott där hela sitt liv, och de är inställda på att bo kvar. Om man frågar människor om saker och ting, kan man givetvis få olika svar. Det beror på vem som frågar. Men jag har för min del aldrig av dessa människor fått svaret att de gärna vill flytta. Tvärtom! De vill bo kvar, även om de beredes arbete på det nya skjutfältet, på sätt som kommer att redovisas längre fram.

Härmed är jag inne på ett område, där jag är medveten om att argumenten inte väger särskilt tungt, därför att vi inte rör oss med konkreta saker. Men även känslökäl bör väl tillmätas värde. Om vi tänker oss en människa som vuxit upp och arbetat på en välskött gård och som får bo kvar i trakten även sedan området i övrigt blivit skjutfält, så kan det för denna människa bli omöjligt att bo kvar på grund av rent känslomässiga skäl. Närheten till skjutfältet kan göra att den personen vill komma bort från grannskapet. Sådana synpunkter har många gånger framförts till mig, och dem måste man också förstå. Det skadar heller inte att påminna om att utöver de 290 personer som enligt beräkningarna måste lämna området, tillkommer en hel del människor i gränsområdena. När även de ger sig i väg ökar siffran betydligt. Jag hörde en talare i första kammaren, som sade att detta är den största förflyttning av människor som någonsin skett här i landet. Det tror jag är riktigt, och det säger en del.

Herr talman! Det vore mycket mer att säga i denna fråga, men jag har lovat att fatta mig kort. Jag är också medveten om att det inte är de många orden som övertygar denna församling. Jag nöjer mig därför nu med att in-

stämma i de synpunkter som herr Gustafsson i Kårby och herr Thapper här så utförligt redovisat och slutar med att yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Boija (fp).

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för ytt-

randes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.11.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 2 december

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

(Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels vissa markförvärv för försvaret, i vad propositionen avser övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, dels ock vissa organisationsförändringar inom försvaret, i vad propositionen avser flyttning av nämnda skola, jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Det är givet att var och en av oss här i riksdagen har skyldighet att så långt det är möjligt se bort från rent lokala intressen i de fall de råkar komma i konflikt med allmänna

intressen och då övervägande skäl talar för att det allmänna bäst gagnas av åtgärder som kanske ibland ter sig mindre önskvärda ur hemortens synpunkt.

I den fråga vi nu debatterar är det emellertid vad mig beträffar ingen svårighet att ta ställning, eftersom jag tror att såväl det allmänna som mitt hemläns intressen bäst tillgodoses genom ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag. De fördelar som utskottsmajoriteten anser skulle uppnås för statens del tycker jag har övervärderats, samtidigt som de uppenbara olägenheterna i lokalt och civilt hänseende undervärderats.

Vi vet alla att en lösning av denna fråga brådskar, men borde ändå inte 1959 års skjutfältsutredning ha fått slutföra sitt uppdrag först? Den vägledning som statsutskottet väntar sig få av utredningen måste anses otillfredsställande, då endast vissa iakttagelser från utredningens sida hittills kunnat redovisas. Så mycket har emellertid framkommit att det enligt utredningens uppfattning förefaller vara flera områden förutom Gullbergsfältet som skulle kunna komma i fråga.

De rent militära synpunkterna förefaller inte ens med den föreslagna lös-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

ningen ha blivit tillgodosedda. Även när det gällde ett fält på 7 500 hektar ansåg chefen för armén att möjligheterna beskurits, och sedan dess har fältet reducerats till 6 000 hektar. Man kan alltså befara att skjutfältet inom en nära framtid måste utvidgas. Detta har emellertid utskottsmajoriteten velat förhindra genom att även för framtiden begränsa fältet till dessa 6 000 hektar. De lokala olägenheter som obetingat ändå blir en följd av skjutfältets förläggning till Gullbergsområdet skulle alltså härigenom i någon mån reduceras. Där emot är det ingalunda givet att de kostnader som nu anses vara förhållandevis låga skall visa sig vara ekonomiskt fördelaktiga längre fram, den dag då kanske skjutfältet visar sig vara otillräckligt.

Samma felaktiga investering är jag rädd för att det kommer att visa sig vara i framtiden, om man förlägger infanteriskjutskolan till Linköping inom ett område där staden måste frigöra mark för bostadsbebyggelse. Linköpings stads möjligheter är redan nu hårt beskurna då det gäller att bygga ut staden på ett planmässigt sätt, vilket för övrigt herr Thapper tidigare påvisat i kammaren. Det har i länsstyrelsens remissyttrande framhållits att på längre sikt torde en utflyttning av samtliga militära förband bli nödvändig. Därav följer helt naturligt, som reservanterna säger, att ju större investeringar som görs, desto större blir förlusterna för det allmänna. Linköpings lasarett, som ligger nära I 4:s och Lv 2:s kaserner, står också inför en kraftig utbyggnad med hänsyn till det regionsjukhus som planerats där. Lasarettets markbehov måste också tillgodoses.

Att det för den bygd där Gullbergsområdet är beläget medför oerhörda nackdelar med ett skjutfält där är väl ändå obestridligt. Försörjningsmöjligheterna är redan nu inte de bästa. Företagarföreningen har därför, som länsstyrelsen också påpekar, med statligt

stöd sökt medverka till att skapa bättre möjligheter i det avseendet. Det är som tidigare sagts i alla fall 75 hushåll och 250 personer som måste tvångsflyttas. Det är aldrig på något sätt lustigt med tvångsflyttningar, även om givetvis den invändningen kan göras, att detsamma gäller snart sagt vilken del av landet ett sådant här fält än förlägges till. Särskilt bekymmersamt ter det sig för arrendatorerna, som nedlagt betydande kostnader för förbättringar av sina jordbruk.

Emellertid, herr talman, jag har inte tagit ställning i denna fråga enbart för att söka tillvarataga lokala intressen, även om jag naturligtvis inte kan bortse från de stora olägenheter som blir en följd både för Linköpings stad och för den del av länet som kommer att beröras, om förslaget antas såsom det framlagts. Jag har samtidigt den uppfattningen att det nu föreslagna hårt beskurna skjutfältet väl ändå inte kan vara en idealisk lösning ur militär synpunkt och dessutom att investeringar som nu bedömts som förmånliga både för skjutfältet och för infanteriskjutskolan framdeles kanske kan visa sig vara ytterst ofördelaktiga för att inte säga rena felinvesteringar.

Jag anser, herr talman, att de skäl reservanterna framlagt för avslag på Kungl. Maj:ts förslag är tungt vägande. Med detta ber jag alltså att få yrka bifall till reservationen.

Härefter anförde:

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Huvudlinjerna i de båda förslag, utskottsmajoritetens och reservanternas, som ligger på kammarens bord, har redan tecknats, och jag skall därför inskränka mig till att ta upp några av de synpunkter som tidigare kommit fram i debatten. Låt mig säga från början att det är alldeles självklart att de sociala skäl, de svårigheter för de berörda människorna inom Gull-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

bergsområdet och därmed sammanhängande olägenheter, som herr Thapper och de andra reservanterna har talat om, måste framstå som betydelsefulla argument i detta sammanhang. Jag skulle, det vill jag gärna säga om något motsvarande projekt berört min hembygd — ett sådant i Häradsområdet har ju diskuterats och avfärdats just på grund av att det drabbade alltför många människor — naturligtvis inte ha kunnat vara opåverkad av dylika skäl. Det är ju också mot den bakgrunden man får se det förhållandet att utskottsmajoriteten har skrivit så bestämt som den gjort, när det gäller nödvändigheten att reducera de sociala och personliga olägenheterna så långt det över huvud taget är möjligt.

Kammarens ledamöter vet att jag ingalunda hör till dem som har något överdrivet förtroende för Kungl. Maj:ts regering, men jag måste ändå säga att jag skulle tycka att det vore ett för långt drivet misstroende att utgå från att inte Kungl. Maj:ts regering i ett sådant här fall skulle göra sitt yttersta för att tillmötesgå utskottsmajoritetens önskningsar i detta avseende och göra allt vad den kan för att reducera dessa olägenheter. Jag anser det därför inte befoगत att av ett misstroende av den karaktären låta sig ledas till att rösta emot utskottsmajoritetens förslag.

Jag är emellertid ledsen att behöva säga, herr talman, att jag nog tyckte att när särskilt herr Thapper gick över från de lokala och sociala argumenten till de militära och ekonomiska, så saknade jag hos honom rätt mycket av hans vanliga kloka saklighet och sansade omdöme. Herr Thapper gav kammaren en beskrivning av hur detta ärendet utvecklats från, som han framställde det, ett jättelikt projekt på Gullbergsområdet, omfattande 70 000 hektar eller något sådant, via en fortgående sammankrympning ner till de nu i propositionen föreslagna 6 000 hektaren. Herr Gustafsson i Kårby gjorde åtminstone

ett försök att förklara för kammaren att man inte ur sakliga synpunkter kunde ge en sådan beskrivning, utan att det var fråga om helt skilda ändamål för de olika alternativ till skjutfält på Gullbergsområdet som tidigare presenterats. Men även herr Gustafssons i Kårby anförande utmynnade i en orimlig jämförelse mellan propositionens förslag och det tidigare projektet till ett fält på 17 000 hektar.

Dessa båda projekt, det som nu har materialiserats i propositionen och det tidigare större, har nämligen alltså avsetts för helt olika ändamål. I det ena fallet var det fråga om ett artilleriskjutfält och samövningsfält. I det fall som nu föreligger för riksdagens ställningstagande är det fråga om ett fält *enbart* för infanteriskjutskolan.

Låt mig, herr talman, med anledning av den oro som framkommit, jag höll på att säga märkligt nog, från reservanternas sida för att det nu av regeringen föreslagna skjutfältet för infanteriskjutskolan inte skulle vara tillräckligt stort, bara omnämna det faktum, som jag inte är säker på blivit nämnt tidigare, att detta fält dock är mellan fyra och fem gånger så stort som det fält infanteriskjutskolan för närvarande har till sitt förfogande. Det är alltså fråga om en mycket väsentlig utvidgning som medger helt andra möjligheter än dem som nu föreligger. Såvitt jag förstår finns det även ett gott utrymme för en framtida utveckling.

Herr Thapper citerade det utlåtande, som har lämnats till statsutskottet från 1959 års skjutfältsutredning, på ett sätt som jag är rädd gav kammaren ett felaktigt intryck av vad utredningen egentligen avsett. Även fröken Wetterström syntes mig ha fått ett sådant felaktigt intryck. Herr Thapper nämnde att skjutfältsutredningen hade skrivit att man kunde finna flera områden eller åtminstone ett par, som i och för sig vore lika lämpliga eller lämpligare än Gullbergsfältet som artilleriskjutfält och

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

samövningsfält. Han gjorde det alltså, måste jag säga, på ett sådant sätt att de ledamöter av kammaren, som inte i detalj följt ärendet, nog kunde frestas dra den slutsatsen att skjutfältsutredningen därmed även menade att den hittat åtminstone ett par fält, som även för infanteriskjutskolan skulle vara väl så lämpliga som det fält som nu föreslagits i regeringens proposition.

Så är helt enkelt inte fallet. Det artillerifält och samövningsfält som skjutfältsutredningen talar om och för vilket man alltså funnit ett par andra alternativ utom Gullberg har ingenting med bedömningen av ett för infanteriskjutskolan lämpligt fält att göra. Det är fråga om en helt annan angelägenhet. Något för infanteriskjutskolan lämpligare fält än det av regeringen föreslagna har skjutfältsutredningen *icke* funnit.

Det har också sagts av ett par av de föregående talarna från reservanthåll, att det skulle vara rationellt att nu söka lösa dessa frågor så, att man finge ett skjutfält som kunde användas både som artilleriskjutfält, samövningsfält och fält för infanteriskjutskolan. Jag skall inte förneka, herr talman, att det synes mig som om ett sådant fält vore en mycket fin tulipanaros. Men jag tror att om man söker efter ett sådant, måste man hamna inom någon region i de mellersta eller södra delarna av landet. Och varför det? Jo, därför — så har jag fattat de upplysningar vi fått — att ett artilleriskjutfält och ett samövningsfält, som är lämpligt för samövning av artilleri, stridsvagnar och även infanteriförband, det används inte kontinuerligt året runt; det används ibland, ibland inte. Det kan därför utan särskilt stora svårigheter vara förlagt till mer avlägsna trakter, ty några stora investeringar i fasta förläggningar och dylikt behövs inte. Infanteriskjutskolan däremot driver sin utbildning kontinuerligt året runt och måste kunna göra det för att hinna med att fylla sina uppgifter. Den får då lov att ha tillgång till ett område, som under

något så när drägliga förhållanden medger en fullvärdig verksamhet och utbildning året runt.

Nu sade herr Thapper litet ironiskt här, att man får verkligen hoppas att fienden, om han kommer, inte kommer, när det är alltför kallt eller när det finns alltför mycket snö, och att han inte kommer i terräng som är alltför stenig! Denna argumentation tar inte hänsyn till sakförhållandena. För syftet att utbilda den svenska krigsmakten för försvarsstrid under vinterförhållanden har vi särskilda övningar av olika slag inom ramen för de ekonomiska möjligheter som står oss till buds. Infanteriskjutskolan har inte den uppgiften — den har andra slag av uppgifter.

Det finns inte heller någon saklig grund för det argument herr Thapper använde när han sade sig hoppas, att fienden inte skulle komma över stenig terräng. Om fienden kommer, vilket alla goda makter må bevara oss från, finns det naturligtvis stor sannolikhet för att han kan komma även över stenig terräng, herr Thapper. Och då måste vi kunna använda stridsvagnar mot honom även där. Men då är det nog också bra att de mycket stora investeringar som vårt land gjort i stridsvagnar — investeringar som till sin storleksordning avgjort överträffar dem det nu är fråga om när det gäller skjutfält — icke förspillts genom att man onödigt snabbt och på ett onödigt hårt sätt slitit ut stridsvagnarna i förväg genom övningar i en olämplig terräng.

Om jag sedan får säga ett par ord om de ekonomiska skäl som anförts under debatten, skulle jag först vilja anföra ett par synpunkter på något som herr Thapper talade en del om, nämligen värdet av skogen på Gullbergsområdet. Jag skall inte göra det på annat sätt än genom att notera, att herr Pålsson i Lit, som talade tidigare i dag i första kammaren och som är ledamot av skjutfältsutredningen, trots överväganden av samma slag som herr Thapper vid sitt

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

slutliga ställningstagande i valet mellan de båda linjer, som här föreligger, kommit till ett annat resultat än herr Thapper. Och jag måste säga att när det gäller skogens inverkan på den slutgiltiga bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna av olika alternativ sätter jag mera lit till herr Pålsson i Lit än till herr Thapper, ty jag tror herr Pålsson är mer hemma i skogen.

Vad som har gjort det starkaste intrycket på mig när det gäller de ekonomiska skälen i detta sammanhang är dock — något som herr Skoglund redan har tryckt på — det förhållandet att man, om utskottsmajoritetens förslag följes, har tomma kaserner redo i Linköping, att man redan har en militär administration för utspisnings- och andra ändamål i Linköping, och att man följaktligen kan spara in en inrättning av detta slag. Varje annat alternativ, som över huvud taget kan allvarligt diskuteras, förutsätter nybyggnader av permanenta förläggningar för några tiotal miljoner kronor.

Om jag ännu en gång får referera till herr Pålsson i Lit, därför att jag tycker att det gäller ett omdöme av en man som verkligen prövat denna fråga ur alla tänkbara praktiska synvinklar, så nämnde han under debatten i första kammaren, att om han hade tvingats att ta ställning till denna fråga i våras, skulle han ha röstat emot ett förslag av den karaktär, som nu föreligger. Men nu hade skjutfältsutredningen rest runt i landet under sommarens lopp och nog sett på åtminstone ett dussin olika alternativ till fält. Herr Pålsson yttrade vidare att han inte funnit något alternativ, som inom en något så när rimlig tidrymd kunde erbjuda en förflyttning av infanteriskjutskolan, förorsakande mindre befolkningsomflyttningar än dem Gullbergs-alternativet betingade och som i övrigt vore över huvud taget godtagbart.

Det är väl även ekonomiska överväganden av detta slag — exempelvis be-

hovet enligt de andra alternativen av omfattande nybyggnader — som lett regeringen fram till dess ställningstagande. Jag tror till skillnad från herr Thapper att om man vill vara ekonomiskt försiktig finns det all anledning utgå ifrån att alla andra praktiskt tänkbara alternativ kommer att ställa sig dyrare — det är svårt att säga hur mycket — men det blir någonting mellan 10 och 40 miljoner kronor dyrare än det förslag som regeringen nu framlagt.

Jag skulle även vilja framhålla, herr talman, att jag tycker att herr Thapper i sitt anförande väl mycket talade om de militära myndigheternas och instansernas verksamhet. För mig framstod det nästan som om han ville ge ett intryck av att vad vi här skulle ta ställning till och försöka värja oss emot snarast var något slag av en militär konspiration. Men så förhåller det sig inte. Det förslag som ligger på riksdagens bord har kommit från *regeringen*, från Kungl. Maj:ts socialdemokratiska regering. Den kritik som herr Thapper framförde bör därför i första hand, om man vill hålla sig till en normal parlamentarisk ordning, rikta sig mot denna regering.

Jag har inte kunnat se annat i denna fråga än att om vi nu skulle följa reservanternas linje, skulle detta påtvinga regeringen ett val mellan att antingen för avsevärd tid framåt inställa flygverksamheten på Arlanda flygfält eller också i allt väsentligt inställa, också under en avsevärd tid framåt — jag är övertygad om att det bleve fråga om tre, fyra år — utbildningen inom arméns viktigaste utbildningsanstalt. Såvida man inte — något som de militära myndigheterna inte alls vill — söker framtvunga det mycket svåra och till mycket dåliga utbildningsresultat ledande experimentet att tränga in åtminstone en del av infanteriskjutskolans verksamhet på Järva fältet. Därmed skulle man i större utsträckning nödgas börja skjuta in på Stockholms och en del av dess grann-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

kommuners knutar, ett alternativ som jag tror att det över huvud taget knappast är möjligt att allvarligt resonera om.

Det är detta val som jag ur sakliga synpunkter inte vill ställa regeringen inför och det är därför som jag ansluter mig till dem som yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen tog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr THAPPER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wedén har kommit med en rad beskyllningar mot mig som jag skall försöka ta upp i tur och ordning.

Han beskyller mig för bristande klokhets och omdöme. Jag blir inte orolig för det, ty så gjorde han redan i statsutskottet, och jag replikerar på samma sätt här som där, att det är ju inte fråga om annat än ett subjektivt bedömande. Jag förstår att herr Wedén anser sig vara mycket klokare än jag. Någon debatt på den punkten skall jag inte ta upp — uttalandena därvidlag får stå för herr Wedéns räkning.

Herr Wedén har vidare beskyllt mig för att citera felaktigt. Nej, herr Wedén, jag har inte citerat felaktigt. Jag citerade ordagrant vad skjutfältsutredningen sagt. Men sedan beror det ju på vilka slutsatser man drar av dessa uttalanden. Jag anser mig ha rätt att dra mina, lika väl som herr Wedén försöker dra sina, i den mån han inte inskränker sig till att citera herr Pålsson.

Vad jag gjort är alltså att jag citerat de militära myndigheterna, och det måste jag göra. Jag har inte använt mig av ordet konspiration, utan det lägger jag helt och hållet i herr Wedéns mun. Men när jag skildrat ärendets utveckling har jag gjort det från militära utgångspunkter. Det är ostridigt att det första krav som framställdes gick ut på ett samövningsfält på 20 gånger 35 km, lika med 70 000 har. Att så var fallet

kan ingen bestrida. Sedan har jag skildrat utvecklingsgången hela vägen fram till det förslag, som krympts ned till 6 000 har. Varför har jag gjort det? Jo, helt naturligt för att få en bakgrund till det förhållandet att vi nu befinner oss nere vid detta område på 6 000 har. Är ett område av denna storlek ur militär synpunkt tillfredsställande? Jag tror det inte och jag är ingalunda övertygad om att militärerna tycker så heller. Det finns alltför många vittnesbörd som talar emot en sådan uppfattning.

Nu tröstar man sig i stället med att man får ett artilleriskjutfält, och det talas i direktiven till skjutfältsutredningen även om ett samövningsfält. Man finge alltså både Gullberg och artilleri- och samövningsfält. Ja, det är klart att har vi mycket gott om pengar — vilket herr Wedén i andra sammanhang påstår att vi inte har — skaffar vi allt detta. Men vi har inte gott om pengar. Jag tror att vi får iakttä försiktighet i ekonomiska ting även när det gäller militären. Den kan inte vara tabu för sparsamhetssträvandena, när herrarna i så många andra sammanhang talar om sparsamhet.

Herr Wedén sade att han litade mer på herr Pålsson än på mig. Emellertid vill jag påpeka att de siffror jag anförde var hämtade ur Sveriges officiella statistik beträffande domänverket. Kan herr Wedén jäva dem? Jag har precis korrekt nämnt vilken avkastning Gullbergsfältet ger enligt den statistiken. Sedan får herr Wedén lita på herr Pålsson. Jag kanske får avslöja, vilket herr Wedén vet, att herr Pålsson ingalunda bestämde sig under skjutfältsutredningen, utan han var ganska tveksam även i avdelningen ända in i det sista. Är det inte riktigt vad jag säger på den punkten, herr Wedén?

Vad beträffar militären har jag ingalunda, som herr Wedén sade, beskyllt den för konspiration. Det är klart att de skall förfäktat sina åsikter, men de gör det på ett sådant sätt i denna sak —

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

jag vill inte använda herr Wedéns ord — att man nog kan säga, att det bedrivits en agitation, som ligger på gränsen till det tillåtna.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par anmärkningar med anledning av herr Wedéns anförande. Anledningen till att det skulle kunna uppfattas så, att jag blandade ihop förslaget om artilleriskjutfält på 17 000 hektar och skjutfält för infanteriskjutskolan är, att fastighetsnämnden i sitt betänkande på sid. 25 sagt, att de sålunda angivna fordringarna överensstämde i väsentliga avseenden med fordringarna på såväl ett artilleriskjutfält som ett fält för övning för större förband. Alltså: de fordringar som uppställs för infanteriskjutfält överensstämmer i väsentliga avseenden med fordringarna på artilleriskjutfält. Jag anförde vilka uppgifter militären ansett, att skjutskolan skulle ha i framtiden, och jag kom fram till att dessa anspråk på övningarnas inriktning måste komma att ändras. Förutsättningar för övningar och skolans arbete *måste* förändras, om man går ner från 17 000 hektar som härvidlag ansågs vara erforderligt, till 6 000 hektar. Jag måste framhålla detta för att motivera min slutsats, att när militären accepterat 6 000 hektar måste därtill komma användning i betydande grad av mark utanför fältet.

Då är vi framme vid frågan hur det kommer att bli för de människor som berörs av de övningsmoment som förekommer utanför fältet. Vi väntar att få höra av herr statsrådet hur det skall ordnas för dem. Man har ingenting vunnit med att fältet bara omfattar 6 000 hektar, när man anser att samövningarna är så viktiga och dessa måste förläggas utanför nämnda 6 000 hektar. Hur kommer de människor som berörs att förhålla sig? Vilken ersättning kommer de att få och hur blir tryggheten

ordnad för dem? Det är väsentliga frågor.

Till herr Wedén vill jag i all vänlighet säga, att jag tror, att han lyssnade litet ouppmärksamt till vännen Pålsson i medkammaren. Jag är helt övertygad om att han inte jävar den officiella statistiken på skogens område. Herr Wedén gav kammaren den uppfattningen att herr Pålsson har yttrat sig i skogsvårdsfrågan och därvid ansett att skogsvårderna för Gullbergs kronopark och för de andra områdena som varit på tal skulle vara ungefär lika. Jag tillåter mig betvivla, att han, som enligt min och herr Wedéns åsikt är en så förständig man, skulle ha jävat den officiella statistiken.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag anmärkte på var att herr Thapper i sin skildring av utvecklingen, som han sade, från de 70 000 till de 6 000 hektaren underlät att nämna att det var fråga om projekt med helt olika *syften* beträffande användningen. Även herr Gustafsson i Kårby uttryckte sig oklart, men dock med större strävan till saklighet än herr Thapper. Herr Thapper har, såvitt jag förstår, ännu inte gjort några ansträngningar att medge, att det verkligen varit fråga om helt olika användningsändamål.

Likadant förhåller det sig med herr Thappers citat av vad skjutfältsutredningen sagt. Det är i och för sig ett korrekt citat att skjutfältsutredningen sagt, att det finns nog ett par andra alternativ vilka som artilleri- och kanske även samövningsfält är lika lämpliga som Gullberg. Men den bild kammaren fick, när herr Thapper slutade därmed, var att skjutfältsutredningen skulle haft den uppfattningen, att det funnes också fält som för *infanteriskjutskolan* vore lika lämpliga som eller lämpligare än Gullberg. Det är emellertid raka motsatsen till vad som, enligt vad vi alla inom statsutskottets första avdelning fått klart

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

för oss, är uppfattningen hos majoriteten inom skjutfältsutredningen.

Jag har kommit till det resultatet att med utnyttjande av färdiga kaserner och andra anläggningar i Linköping blir regeringens förslag avsevärt billigare än nyuppförande av sådana anläggningar på annat håll, *även* om det sker på en plats, där man samtidigt kan förlägga ett artilleri- och samövningsfält. Det är därför som herr Thapper inte är den sparsamme i detta fall utan den dyrare.

Jag har naturligtvis inte velat göra gällande, att mitt omdöme och min saklighet varit mer framstående än herr Thappers i vanliga fall är. Vad jag i all stillsamhet ville ifrågasätta var om det verkligen kunde förhålla sig så, att herr Thappers omdöme och saklighet i denna fråga översteg de samlade resurser i dessa avseenden, som den svenska regeringen besitter. Jag ställer mig fortfarande tvivlande i det avseendet.

Herr THAPPER (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig, herr Wedén, på tal om mitt citat från skjutfältsutredningen erinra om att t. o. m. militärerna har erkänt att det går att förlägga infanteriskjutskolan till Älvdalen. Man vill dock förlägga den längre ned till småkuperad terräng, och då kommer man till den s. k. besparingsskogen.

Jag har tydligt redovisat, att militärerna säger att detta alternativ är sämre än Gullberg därför att det är för kallt, för mycket snö och sten. Det är väl alldeles klart, att om våra stridsvagnar är så ömtåliga, så är det betänkligt. Då kommer vi inte fram på grund av sterna.

Det har bedrivits en mycket intensiv agitation, och det har för oss på första avdelningen visats fotografier över hur svårt det är för stridsvagnarna i denna terräng. Men jag vill slå fast att även militären har medgivit, att det går att förlägga infanteriskjutskolan dit trots att det är kallt etc. Det är fråga

om vad man anser bäst. När jag vänder mig mot militärerna, är det framför allt därför att det är därifrån agitationen för Gullbergsfältet bedrivits.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var väl ytterligare en sak, herr Thapper, beträffande Älvdalen, nämligen Älvdalens klimatiska förhållanden. Dessa gör att skjutskolan endast kan arbeta under en relativt begränsad del av året. Som jag sade i mitt första anförande: snödjupet är mäktigt, våren kommer sent och hösten tidigt. Skjutskolan behöver med sina olika kurser kunna arbeta en väsentligt större del av året, och där ser jag en av de stora nackdelarna i detta fall utöver behovet av nybyggnad för mycket stora kostnader.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inskränka mig till att slå fast, att herr Thapper icke i någon av sina repliker bestrider det uttalande som jag här har gjort, nämligen att man inte vare sig från militär sida eller från skjutfältsutredningens majoritet — det är en parlamentarisk utredning — har velat på något sätt acceptera tanken på en förläggning av infanteriskjutskolan till ett sådant område som Älvdalsåsen. Det var på den punkten jag reagerade. Ty herr Thappers första framställning inför kammaren gav inte en fullständig bild av de informationer vi fått utan istället en bild, som var så ofullständig, att den gav ett helt missvisande intryck.

Herr THAPPER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr förste vice talmannen säga, att jag även i mitt första anförande klart redovisade att jag är medveten om dessa svårigheter. Men jag sade: Varför kan exempelvis norr-
männen i Hjerkin, d. v. s. vid Snöheta, i närheten av Röros, bedriva infan-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

teriövningar under 101 dagar av året på betydligt nordligare läge?

Jag hade inte berört de ekonomiska aspekter, som herr Wedén tog upp, men jag har påvisat att investeringarna på Gullberg kostar 20 miljoner kronor. Dessutom vet vi inte hur mycket de sociala olägenheterna kommer att kosta. Jag hoppas de skall kosta rätt mycket, ty man bör hålla människorna skadeslösa. Man skall ju också rusta upp i gamla kaserner. Även härvidlag är meningarna delade på militärt håll. Jag har medhåll från general Bredberg i uppfattningen att vad jag förordar är den lyckligaste lösningen.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h) kort gemmäle:

Herr talman! Har inte Thapper själv medgivit, att norrmännen bedriver sin utbildning, som är närmast likartad med infanteriskjutskolans, vid Elverum som har ett helt annat läge i förhållande till vad vi nu talar om och har ett klimat som närmast kan jämföras med Bergslagens?

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Debatten här förefaller en smula förvirrad med hänsyn till den sammanblandning av begrepp som förekommer: samövningsfält, artilleriskjutfält och ett övningsfält för infanteriskjutskolan. Det förslag vi diskuterar och som nu föreligger för avgörande, gäller ju ett övningsfält för infanteriskjutskolan. Jag vill gärna konstatera, att det på en mängd punkter här råder en fullständig enighet mellan utskottets majoritet och reservanterna. Det är fullständig enighet om att infanteriskjutskolan måste flytta och att den måste flyttas snarast. Det är också enighet om att infanteriskjutskolan, när den nu skall flyttas, skall få ett större skjutfält än det den nu förfogar över.

Man är också enig om att fältet mås-

te vara så beskaffat, att kursverksamheten, som nu pågår året runt, även i fortsättningen skall kunna pågå året runt i en viss, för denna verksamhet lämplig terräng. Dessutom är det — så långt jag förstår — fullständig enighet om att Gullbergs kronopark inte är lämplig för ett artilleriskjutfält eller samövningsfält. Trots att det råder enighet på denna punkt mellan utskottet och reservanterna spökar denna fråga mest i debatten, och därför vill jag gärna säga några ord om denna sammanblandning och hur den kommit att uppstå.

När riksdagen beslutat att förlägga storflygfältet till Arlanda och sedan mellan luftfartsstyrelsen och arméledningen förhandlingar förts vilka hade påvisat att infanteriskjutskolan inte kunde ligga kvar på Rosersberg på grund av flygningarna på Arlanda, hänsköt regeringen frågan om anskaffandet av ett nytt infanteriskjutfält till försvarets fastighetsnämnd, som många år tidigare — jag tror att det var år 1954 — hade fått i uppdrag att försöka få fram ett artilleri- och samövningsfält för armén. Försvarets fastighetsnämnd hade alltså under flera år undersökt en mängd platser i Syd- och Mellansverige för att utröna om de var lämpliga för artilleriet, för samövningar mellan artilleri och infanteri, för stridsvagnsövningar o. s. v.

Försvarets fastighetsnämnd kunde därför relativt snabbt lägga fram ett förslag, som gick ut på att man skulle slå ihop dessa tre ting. Man skulle skaffa ett stort samövningsområde, där man kunde ha artilleriskjutningar men dit också infanteriskjutskolan skulle kunna förläggas. Så fick vi förslaget om att Gullbergs kronopark jämte mark i anslutning till denna med en areal av 17 000 hektar skulle användas för dessa uppgifter.

När detta förslag hade remissbehandlats var det enligt min mening sönderskjutet. Det anfördes mycket stark och sakligt berättigad kritik mot förslaget, vilket gjorde att jag inte ansåg mig kun-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

na gå till riksdagen med det. Då det ändå var nödvändigt att infanteriskjutskolan förflyttades från Rosersberg, uppdrog jag åt fastighetsnämnden att undersöka, om det var möjligt att till Gullbergs kronopark förlägga enbart infanteriskjutskolan. Fastighetsnämnden kom fram med två förslag. Det ena, som jag hade beställt, omfattade 7 500 hektar, och det andra omfattade 10 500 hektar. Detta område skulle uteslutande vara avsett för infanteriskjutskolan, som skulle förläggas till Linköping, där vi har kaserner.

Även dessa två förslag skickades på remiss och utsattes för stark kritik. Jag kunde emellertid inte undgå att lägga märke till att kritiken inte var lika stark som när det tidigare förslaget remitterades. Framför allt lämnade länsstyrelsen i Östergötlands län och berörda kommuner sådana uppgifter, att det föreföll mig möjligt att genom en ytterligare nedskärning nå en relativ enighet om fältet. Jag vill erinra om att länsstyrelsen beträffande förslaget om 10 500 hektar anförde, att den icke heller utan en kraftig ytterligare begränsning kunde godta det av nämnden på uppdrag av chefen för försvarsdepartementet utarbetade förslaget, omfattande cirka 7 500 hektar. Länsstyrelsen sade vidare — i motsats till reservanternas uppfattning — att den vid granskning av detta företag funnit, att »en ytterligare begränsning av områdets omfattning borde kunna ske. Hänsyn hade nämligen vid beräkningen av markbehovet tagits icke blott till det nuvarande behovet för utbildning i stridsskjutning och truppföring, utan behoven hade beräknats så, att även utbildning på lång sikt kunde tillgodoses. Hänsyn hade även tagits till den beräknade utvecklingen av kursverksamheten vid infanteriskjutskolan».

Förutom att dessa synpunkter inkom från länsstyrelsen uppvaktades jag av kommunalmännen och hade med dem ett resonemang, vilket visade, att inte

heller de kunde acceptera förslaget om 7 500 hektar. Jag frågade dem då, om de kunde vara med om en utvidgning av nuvarande skjutfält där nere — Prästtomta skjutfält — och detta kunde de godta. Vid den genomgång av kartan som vi företog under resonemanget utpekades ett område, som innebar en utvidgning med ungefär 3 000 hektar.

Jag undersökte, om det var möjligt att förlägga infanteriskjutskolans övningar och utbildning till ett område av denna storlek, men fann, att det inte gick. Jag var tvungen att sträcka mig en bit längre i fråga om storleken och gick därvid inför en utvidgning till 5 200 hektar. Tillsammans med de 800 hektar, som finns på Prästtomta skjutfält gör detta 6 000 hektar, och det är det förslag som vi nu diskuterar. Förslaget har inte varit ute på remiss. Några remissinstanser har alltså inte fått tillfälle att yttra sig om förslaget, och därför finner jag det ganska orimligt att man här i debatten utnyttjar t. o. m. de remissvar som avsåg ett skjutfält på 17 000 hektar.

Nu säger reservanterna att fältet genom dessa nedskärningar har blivit för litet och att man alldeles säkert kan räkna med att det från militärt håll mycket snart kommer att ställas anspråk på att få fältet ytterligare utvidgat. Jag kan inte förstå var reservanterna har för stöd för den meningen. Först och främst omfattar, såsom herr Wedén nyss framhöll, infanteriskjutskolans nuvarande övningsområde, som efter vad jag vill minnas har använts sedan 1870-talet, inte mer än 1 300 hektar, vartill kommer att man har kunnat utnyttja ett ungefär lika stort sjöområde, så att utnyttjandeområdet utgör ungefär 2 500 hektar. Det övningsfält, som skolan skulle få om riksdagen nu accepterar regeringsförslaget, är dock vad landområdet beträffar mer än fyra gånger så stort, medan hela utnyttjandeområdet skulle vara mer än dubbelt så stort som

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

det nuvarande. Varför skulle inte detta räcka för framtiden? Har det på den senaste tiden inom vapentekniken hänt någonting som gör att skjutfält av denna storlek icke skulle räcka för infanteriskjutskolan? Jag kan inte se att så har varit förhållandet. Avser man möjligen utvecklingen på robotområdet, så är det väl ingen som föreställer sig att denna skulle vara relevant i detta fall, d. v. s. att övningar med markrobotar skulle förekomma på detta skjutfält. Vad det här gäller är övningar med stridsvagnar och våra nuvarande konventionella infanterivapen, som har fått ökad eldkraft och som därför gör det nödvändigt med tillgång till ett större övningsfält än tidigare.

Jag kan alltså helt och hållet instämma i statsutskottets skrivning, när utskottet säger att skjutfältet inte i framtiden behöver utvidgas. Arméledningen har ju också tillstyrkt det av mig framförda förslaget. Jag skulle självfallet inte ha framlagt någon proposition i saken, om arméledningen hade sagt att det är omöjligt att inom ifrågavarande område tillgodose infanteriskjutskolans behov.

Vad som bl. a. möjliggjorde nedskärningen av området från 7 500 till 6 000 hektar var att man vid gränsdragningen hade följt s. k. naturliga gränser som utgöres av sjöar och vägar, och området var därför tilltaget större än som var nödvändigt. Jag skalade bort all onödig mark. Områdets militära användbarhet har inte minskats genom denna nedskärning. Det är för mig alldeles obegripligt att reservanterna kan göra det till en huvudfråga att det föreslagna fältet skulle vara för litet.

För mig har det avgörande varit kostnadsfrågan. I Linköping finns det lediga kasernutrymmen, och det rör sig ju här ändå om att förlägga ungefär 800 värnpliktiga och över 250 anställda. För en kostnad av 4 å 5 miljoner kronor kan kasernutrymmena i Linköping iordningställas på sådant sätt, att de blir fullt

användbara för det ändamål det nu gäller.

Om jag däremot granskar reservanternas förslag och utgår ifrån att reservanterna vill förlägga infanteriskjutskolan tillsammans med någonting annat t. ex. uppe i Älvdalen eller Lillhärdal eller på någon annan plats, där icke kasernutrymmen redan står till förfogande, så uppkommer det en kostnadskillnad mellan regeringsförslaget och reservanternas förslag som i fråga om Älvdalsalternativet rör sig om 30—40 miljoner kronor, vartill måste läggas årliga merkostnader av betydande storlek. Man måste ju förutom kaserner även bygga bostäder för de 250 anställda vid skjutskolan — det är en stor skola det här gäller — och vidare måste det ske mycket betydande investeringar i vägar, anordningar för de värnpliktigas fritid o. s. v. Jag utgår då ifrån att man utöver kronomarken i Älvdalen — som från militärt sakkunnigt håll hela tiden har hävdats, framför allt om infanteriskjutskolan skall förläggas dit — också måste lösa in privata skogar och främst då kommunala besparingsskogar. Detta kommer att dra mycket stora kostnader. Därför blir skillnaden i kostnader, såsom vi har beräknat den inom departementet, mellan 30 och 40 miljoner kronor. Kan det vara rimligt att vi i dag, då vi lägger ned tre regementen och frigör lokaler på ett håll, skall bygga lokaler för ett regemente på annat håll i landet. Infanteriskjutskolan är nämligen av ungefär samma storlek som ett regemente. Jag anser att detta är orimligt.

De starkaste invändningarna från reservanterna har självfallet gällt de sociala svårigheter som uppstår för många familjer i samband med att infanteriskjutskolan förläggs inom området. Det är cirka 75 hushåll som berörs, och de flesta av dessa måste flytta från området. Här har i dag förnekats att en del av dem som äger jord inom området är villiga att flytta. Jag kan bara hålla mig

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

till det resultat som försvarets fastighetsnämnd, vilken har undersökt hur stor denna villighet är, har kommit fram till. Av olika anledningar är det många som inte är ovilliga att sälja sin jord och flytta från området. Men de som naturligtvis inte är villiga därtill är arrendatorerna, som är ungefär 30. De har inte någonting att sälja utan arrenderar jord av staten. För dessa uppstår de största svårigheterna. Jag vill inte alls förringa de sociala vådor som uppstår i samband med att skjutskolan förlägges dit. Jag vill bara lämna följande fakta, vilka enligt min mening gör det något lättare att komma till rätta med de sociala problemen.

Jag tror inte som reservanterna att sysselsättningen inom området kommer att minska genom att skjutskolan förläggs dit. Under de första åren kommer sysselsättningen naturligtvis att öka avsevärt genom de investeringar som kommer att ske, genom rensningsarbeten på fältet. Dessutom måste anställas en hel del arbetare för skötseln av skogen. I fortsättningen krävs härför enligt preliminära beräkningar mellan 25 och 30 fast anställda. För skötseln av vägar och målområden beräknar man preliminärt 5 å 6. Vidare skall det finnas stationerade på fältet — fortfarande enligt preliminära beräkningar — 9 personer varav flera av förrädsman-nakaraktär. Här kommer alltså ett 40-tal personer att kunna erhålla anställning, och jag kan inte se något hinder för att man låter dem som nu bor inom området få dessa sysslor. Det är därför jag vill att en särskild kommitté skall tillsättas. Avvecklingen skall inte överlämnas till någon militär myndighet eller förvaltning utan skall skötas av en särskild kommitté, som skall få möjlighet att — naturligtvis med hjälp av olika myndigheter inom länet, arbetsmarknadsstyrelsen o. s. v. — ta sig an varje enskild familjs problem, så att det blir löst på rätt sätt och vederbörande får nya möjligheter att arrendera, ny bo-

stad o. s. v. Det är klart att detta kommer att kosta pengar, det har ingen förnekare, och det är inte heller skrivet någonstans att det inte får kosta pengar.

Jag kan försäkra kammarens ärade ledamöter att var man än lägger det skjutfält, som vi är eniga om att vi måste skaffa, uppstår samma sociala problem.

Se på den utredning som skjutfältsutredningen har gjort i år. Den står under ledning av landshövding John Lingman. Han har, ovanpå de många utredningar som gjorts inom fastighetsnämnden, med hjälp av en riksdagsman från varje parti besökt en mängd orter ute i landet. Jag skall inte trötta kammaren med att påvisa att vilket område vi än tar får vi lika stora eller större sociala problem. Skulle kammaren fälla mitt förslag här innebär detta, även enligt reservanternas mening, att man så snart som möjligt skall komma fram med ett nytt förslag, ty det är bråttom, det är vi eniga om herr Thapper och jag. Men eftersom man inte kan komma fram med något bättre förslag, skulle ett nytt förslag endast innebära att det blev en annan länsbank som protesterar mot detsamma. Jag kan försäkra att av de förslag som landshövding Lingman har redovisat skulle jag inte vilja lägga fram något för kammaren. Det föreliggande förslaget har jag kunnat lägga fram efter prutning, men inget av de andra, ty de är mycket sämre.

Men, säger man, vi har ju Älvdalen och Lillhärdal. Där skulle vi kunna få en idealisk lösning. Där finns stora marker där det inte bor folk. Dit skulle man kunna förlägga både samövningsfältet, artilleriskjutfältet och infanteriskjutskolan. Då skulle militären få det, som herr Thapper mycket riktigt sade, som man från början önskat, nämligen ett stort övningsfält för artilleriet, ett område med 2,5 mils bredd och 3 mils längd, ett eget litet kungarrike för militärövningar.

Jag har dock aldrig ansett att dessa framstötter från militärt håll varit rea-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

listiska. Jag vill erinra om, att när jag tillsatte den Lingmanska utredningen, den som kallas för skjutfältsutredningen och nu är i arbete, så framhöll jag i direktiven, att man skulle söka ett artilleriskjutfält för A 1:s räkning, eftersom vi måste flytta A 1 från Järvafältet så snart som möjligt. Detta är dock inte lika bråttom som med infanteriskjutskolan. Dessutom sade jag i mina direktiv att man skulle undersöka frågan om ett samövningsfält »därest behov synes föreligga». Med detta har jag klart angivit att den frågan aldrig är prövad, varken av regeringen eller av riksdagen. Därför bör den Lingmanska utredningen gnugga problemet och undersöka, huruvida det är nödvändigt att ha ett stort samövningsfält.

Jag är icke övertygad, och jag frågade landshövding Lingman förra veckan om man kan förvänta ett förslag från skjutfältsutredningen om ett samövningsfält och artilleriskjutfält i Älvdalen eller i Lillhärdal. Nej, det vet jag ingenting om, svarade landshövding Lingman. Vi håller för närvarande på och undersöker om man inte skulle kunna lägga om artilleriskjutningen i Villingsberg, så att A 1 kan skjuta där. Om man lyckas med detta kommer det kanske inte något förslag om samövning — jag vet inte säkert, frågan skall prövas. Jag känner flera ledamöters uppfattning men jag vill säga, att vi inte har några säkra besked om att det kommer sådana förslag. Därför är det mycket egendomligt att reservanterna utan vidare utgår ifrån att vi snart får förslag om ett stort samövnings- och artilleriskjutfält, dit vi också kan skjuta infanteriskjutskolan. Detta är ingalunda säkert. Jag skulle vilja se denna kammare om jag lade fram ett förslag av den storleksordning som man resonerar om. Det måste finnas mycket starka skäl för att övertyga mig om lämpligheten härav.

Det har tidigare anförts här i debatten att det är en felinvestering att förlägga infanteriskjutskolan till Linkö-

ping, bl. a. av den anledningen att utvecklingen i Linköping går så snabbt, att där befintliga regementen hindrar stadens bebyggelseutveckling och att det är en tidsfråga när en eventuell infanteriskjutskola, förlagd till I 4:s lokaler, måste flyttas. Det är nonsens! Jag har haft en överläggning med representanter för Linköpings stad för två månader sedan. Herr Thapper var närvarande. Man visade mig vilka aktuella planer man har för bebyggelsen sedan man i fjol fick köpa mark av staten. Jag hade en proposition om detta. Fastighetsnämnden håller nu på att pröva de förslag som Linköpings stad lagt fram. Jag har frågat fastighetsnämnden om saken. Det föreligger svårigheter, men det är alldeles tydligt att man från arméledningens, fortifikationsförvaltningens och försvarets fastighetsnämnds sida är beredd att göra sådana omdispositioner — även stora sådana — av de s. k. handövningsfälten, att Linköpings stads behov av mark för mycket lång tid framåt är tillgodosett. Jag kan inte inse att detta skäl — som också står i reservationen — har någon som helst giltighet.

I detta sammanhang tänker man förstås på hur det är här i Stockholm och på Järvafältet. Jag vill bara säga att vi arbetar med tanke på att rensa Järvafältet från militär verksamhet. Det är en tidsfråga även här. Här är det emellertid inte bara fråga om handövningsfältet. Järvafältet används ju också som artilleriskjutfält och där ligger infanteriskjutskolan. Bebyggelsen tränger sig på och dessutom tränger samtliga kommuner runt Järvafältet på och uppvaktar oss ständigt. Man vill köpa bitar av Järvafältet. Det finns inget annat sätt att lösa detta på än att all militär verksamhet flyttas. A 1 skall flyttas och infanteriskjutskolan måste bort redan av det skälet att flygningen börjar vid Arlanda flygfält. Det är dock alldeles klart, att om propositionen skulle falla under bordet så uppstår fullständigt kaos.

Kommunikationsministern och jag

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

måste diskutera hur vi skall reglera flygningarna, om det över huvud taget går att stoppa upp de skolflygningar som SAS har. — SAS säger att det inte går. Ledningen för infanteriskjutskolan säger att med de besked man fått från luftfartsstyrelsen kan man inte hålla på länge till. Ja, var skall man göra av infanteriskjutskolan som är arméns viktigaste skola? Alla som har satt sig in i saken är eniga om att den är så viktig, att vi måste slå vakt om den och hjälpa den att få övningsfält. Ledningen säger att det inte går att skjuta på Järva-fältet.

Jag kan inte se någon annan lösning. Skulle propositionen falla, får undervisningen och skjutningarna på något sätt dimensioneras så, att verksamheten kan ligga kvar här, eftersom det inte finns något annat ställe ute i landet där vi har lokaler och skjutfält som gör det möjligt att öva. Detta vore för kommunerna omkring Stockholm verkligen ett hårt bakslag.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammaren längre. Jag menar att vi måste komma fram till en slutgiltig lösning på infanteriskjutskolans problem. Här kan ytterligare utredningar absolut inte ge mer än de i många tidigare. Riksdagen begärde i våras, när den beslutade att uppskjuta behandlingen av denna proposition, en ny utredning och har fått den. Utredningen har färdigställts relativt snabbt, eftersom grundmaterialet fanns inom försvarets fastighetsnämnd. Ändå säger man att man måste ha en ny utredning innan man är övertygad. Detta är enligt min mening de obotfärdigas förhinder. Jag har här rekommenderat en lösning som enligt min mening tar största möjliga sociala hänsyn och som är den billigaste lösning som står till buds. Jag har tillmötesgått länsstyrelsens villkor för att infanteriskjutskolan skulle kunna accepteras på Gullberg genom att göra de stora prutningar som jag tidigare har berört. Efter dessa prutningar, herr tal-

man, anser jag att riksdagen kan följa utskottet så att vi får detta problem löst.

Herr THAPPER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet började med att säga att debatten är förvirrad — här spökar samövningsfält, artilleriskjutfält och infanteriskjutskola. Det är inte så underligt. Vem har börjat använda de begreppen? Jo, militärerna och i viss mån herr statsrådet.

Vi har här i landet vant oss vid att om man har satt i gång att utreda någonting, leder utredningen så småningom till resultat. Så har skett när det gäller Gullbergsfältet. Jag erinrar om att samövningsfältet finns med även i direktiven för den sittande artilleriskjutfältsutredningen, om jag så får kalla den. Vi vill alltså om möjligt slå ihop dessa ting, men det är inte tid att utreda den saken. Denna brådska förekommer i alla möjliga sammanhang.

Det säges att man har sett på alla tänkbara möjligheter. Ja, men fastighetsnämnden har varit enögd och riktat blicken bara söderut. Andra alternativ är inte undersökta, men man kan undersöka åtskilligt flera i mellersta Sverige.

Sedan säger herr statsrådet att kritiken från kommunerna inte är lika stark när man kommit ner till 3 000 hektar. Ja, det ligger väl i sakens natur, om man börjar med 17 000 och går ner till 3 000 hektar. Ändå är det de mest värdefulla områdena, som är i fara, där befolkningen är tätast.

Det är inte riktigt att kommunerna har accepterat det här förslaget. Det är en kommun som har accepterat, nämligen Borensberg — de andra kommunerna har sagt att det får stå för Borensbergs räkning.

Sedan talades det om kostnaderna. Det är klart att man kan säga att ett skjutfält i Älvdalen kostar 30—40 miljoner, men att Gullberg kostar endast 20 miljoner. Då värderar man inte kronoparken till någonting, men den tor-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

de kunna värderas till 6 miljoner. Jag har vidare pekat på vilka belopp i ränta man mister, om man förstör den mycket värdefulla skogen på Gullberg.

Man är rädd för att ge sig på besparingskogarna, eftersom det tar tid. Har statsrådet räknat med Bobergs häradsallmänning som omfattar 550 hektar och har 380 delägare? Jag föreställer mig att det problemet inte är löst på en kafferast.

Även om ett beslut här fattas i brådskans tecken så kommer man, sanna mina ord, inte att skjuta på Gullberg på rätt länge ändå. Vi reservanter har ansett att den tiden borde användas för ytterligare undersökningar. Med hänsyn till de värden som här förstörs är jag övertygad om att det här inte är det billigaste alternativet. Vi har heller inte sett någon beräkning av kostnaderna för de sociala vådor man ställer till. Jag understryker att det här säkerligen är fråga om den största befolkningsomflyttning av militära skäl som skett här i landet.

Man respekterar tydligen dalkarlarna och deras besparingsskogar, och östgötarna tror man är lättare att komma till rätta med. Jag tror att det kommer att visa sig ta sin tid även i Östergötland att klara de här problemen.

Herr RIMÅS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet frågade varpå reservanterna grundar sitt påstående att fältet är för litet. Även om jag inte står som reservant i utskottsutlåtandet känner jag mig träffad, eftersom detta var ett av mina argument i mitt första anförande.

För min del vill jag svara att jag grundar påståendet på arméchefens yttrande att därest övningsfältet avgränsas på här angivet sätt blir det nödvändigt att för huvuddelen av truppföringsövningarna utnyttja marken utanför den ifrågasatta fältgränsen. Det gäller alltså projektet på 7 500 har. Jag kan inte fatta det annat än så att om man för

huvuddelen av truppföringsövningarna måste utnyttja marken utanför fältgränsen, är fältet för litet.

Sedan vill jag rent allmänt säga, att när de som försvarar gullbergsprojektet framställer saken så att man får den uppfattningen, att det här är den absolut enda fläck i hela Sveriges land som är möjlig att använda för detta ändamål, skjuter de ändå över målet. Det kan väl inte vara på det viset.

Problemet är naturligtvis, såsom herr Thapper nämnde, att vi kommit i en förtvivlad tidsnöd, så att vi liksom inte hinner tänka oss för, utan ovillkorligen måste handla nu. Detta är problemets kärna, och det får jag beklaga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag hoppas det inte är en medveten sammanblandning som herr Thapper ständigt gör sig skyldig till när han talar om artilleriskjutfält, samövningsfält och infanteriskjutskolan. Här rör det sig bara om infanteriskjutskolan. De tidigare förslag som har framlagts av fastighetsnämnden om artilleriskjutfält och samövningsfält har jag avvisat, och de är ur bilden såsom icke aktuella. Läs direktiven för den utredning som landshövding Lingman håller på med!

Fastighetsnämnden skall inte här klankas utan att det blir motsagt. Fastighetsnämnden hade 1954 fått i uppdrag att undersöka, om det var möjligt att inom IV MILO skaffa ett artilleriskjutfält och samövningsfält för IV MILO:s förband. De första undersökningarna som fastighetsnämnden gjorde på grund av sina direktiv var alltså begränsade till dessa delar av landet, men herr Thapper vet mycket väl att den Lingmanska utredningen har undersökt flera platser i Norrland. Vi har artilleriskjutfält i Norrland: i Boden och utanför Östersund. Man har i detta sammanhang inte bara undersökt Grytan utan-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

för Östersund, utan man har också undersökt, om det finns någon möjlighet att flytta infanteriskjutskolan till Vilhelmina kommun men kommit till det resultatet, att det inte är möjligt ens där.

Hur tror ni att man genom nya utredningar skall kunna lösa denna fråga? Den kan inte lösas genom nya utredningar, utan vi måste fatta ett beslut nu.

Det är inte så att det är en hafsigt utredning som har gjorts. Herr Thapper vet mycket väl att fastighetsnämnden i många år har undersökt cirka 40 platser i landet. Först 1954 fick man ett officiellt uppdrag att göra det. Den Lingmanska utredningen har sedan i sommar rest omkring och sett på de flesta platserna. Om riksdagen fäller det här förslaget, vet jag därför att vi måste ta upp något av de andra områden som den Lingmanska utredningen eller fastighetsnämnden har pekat på, och det finns inget område där man kommer så lindrigt undan när det gäller de sociala förhållandena som här. Det är tråkigt, men det är så.

Den andra frågan som togs upp här gällde truppföringsövningarna utanför fältet. Länsstyrelsen har yttrat sig om detta att vissa stridsförband måste röra sig utanför fältet i samband med övningar, men om herrarna slår upp länsstyrelsens remissyttrande, finner ni att det inte innebär några vådor för civilbefolkningen. Detta är ingenting nytt inom området, utan det har förekommit och förekommer vid Prästtomta-skjutfältet. Prästtomta är ett skjutfält som i dag används av Linköpings garnison och kanske även av Norrköpings. Det är inte fråga om att man skall avlossa skott utanför fältet, utan det är fråga om en rörelse för att komma i läge in på fältet. Något annat är det inte fråga om enligt de skrifter i ärendet som jag har, och jag har i varje fall fäst mig särskilt vid att länsstyrelsen inte har någonting att invända på den punkten.

Herr GUSTAFSSON i Kärby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det sista som statsrådet sade har jag behandlat ganska utförligt och därvid vågat citera vad utredningen säger om konsekvenserna av att förlägga truppföringsövningar utanför fältet. Det anges på sid. 5 i den promemoria av den 21 januari 1959 som är tillställd konungen, att vådorna är betydande ur alla möjliga synpunkter, ur militär effektivitetssynpunkt, ur kostnadssynpunkt och med hänsyn till obehaget för den bofasta befolkningen. Man säger också att detta obehag för den bofasta befolkningen har gjort att det är svårt att få tillgång till enskild mark för dessa övningsmoment.

Man kan säga att det går att använda kronoparken i övrigt till de här övningarna. Då kommer vi in på frågan, hur det blir för de människor som bor utanför det egentliga fältet. Jag har särskilt tryckt på att fältet har kunnat begränsas till 6 000 hektar därför att infanteriskjutskolans verksamhet i stor utsträckning har lagts utanför.

Jag citerar här hela tiden vad militärerna anser. Vad de säger brukar vara tänjbart i början, men de kommer så småningom fram till ungefär samma slutsats som de började med.

När det gäller kostnaderna kan man naturligtvis diskutera länge om avvägningen mellan framtidskostnader och dagskostnader.

Det finns nog ingen som bestrider att statsrådet i dagens läge har alldeles rätt i att detta är den billigaste lösning vi kan komma till just nu. Vad framtiden beträffar är vi emellertid inne på oerhört svåra bedömningar. Statsrådet har sagt att om man skulle förlägga skjutskolan till exempelvis Älvdalen och där anlägga ett gemensamhetsfält kostnaderna för infanteriskjutskolan skulle bli 20—30 miljoner kronor högre än vid Gullberg. Statsrådet rör sig inte med större skillnad än 10 miljoner kronor. Herr Wedén rörde sig däremot med en

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

skillnad på 10—40 miljoner kronor, och de siffrorna finns det inte underlag för, utan de är rena gissningar. I den mån de är gissningar från militärt håll, får vi ta dem med en nypa salt — som vi tydligen får göra med hela detta resonemang.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen förhandlingarnas ledning.

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp):

Herr talman! Som av debatten redan framgått kommer vid bedömningen av det föreliggande ärendet även den civila flygverksamheten, närmast den som rör SAS, in i blickpunkten. Jag vill med ett par ord beröra den delen av problemet.

De nu föreliggande planerna rörande flygverksamheten vid Arlanda visar, att den reguljära flygverksamheten under nästa år sannolikt blir relativt obetydlig men därefter kommer att öka successivt. Skolflygningsverksamheten under innevarande år och nästa år kommer däremot att innebära kontinuerlig flygning dagligen med en betydande frekvens. Denna verksamhet kommer till största delen att utgöras av starter, landningar samt överflygningar av flygfältet på låg höjd.

Vi har oss väl alla bekant att Arlanda är den enda flygplats, som kan trafikeras av flygplan av typ DC-8, vilket plan träder in i trafiken redan i april nästa år. Beträffande flygplan av typen Caravelle måste utbildningen snarast flyttas till Arlanda, bl. a. för att undvika bullerstörningar. Norrköpings flygfält, som i viss omfattning kan utnyttjas för detta ändamål, räcker inte till. Begränsningar i utbildningsprogrammet skulle komma att innebära, att den ytterst dyrbara flygmaterielen samt utbildningsorganisationen för flygande personal inte skulle kunna rationellt utnyttjas, vilket självfallet skulle innebära en betydande

ekonomisk belastning för SAS. I sista hand skulle även företagets trafikprogram kunna äventyras.

Med hänsyn till den situation som föreligger är det verkligen angeläget att infanteriskjutskolan vid Rosersberg snarast möjligt flyttas till annan ort. Om infanteriskjutskolan skulle komma att kvarligga vid Rosersberg även efter år 1960, kommer detta att för SAS' verksamhet, framför allt dess svenska sektor, medföra de allvarligaste konsekvenser. Sedan beslut fattats om utbyggnad av Arlanda till huvudflygplats för landets civila jetflygtrafik, är det nödvändigt att detta flygfält fortast möjligt kommer till effektivt utnyttjande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Nihlfors* (fp).

Herr **NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Jag är inte så alldeles övertygad om att försvarsministern gagnar sin egen sak, när han drar fram Arlandafältet och med utgångspunkt från det förklarar hur bråttom det är med att flytta Rosersbergs skjutskola. Försvarsministern framställer saken så att vi nu måste skynda oss och att vi inte längre har något val. Detta ger oss anledning fråga, om man inte tidigare har haft några perspektiv på frågan och om man inte har haft detta i tankarna tidigare. Skall vi nu fatta beslut i brådskans tecken? Det inger ju ingen respekt för dem som handlägger ärenden av detta slag.

Försvarsministern sade också att han har återkallat direktiven beträffande samövningsfält och artilleriskjutfält. Jag vet inte när det återkallandet har skett. Det framgår inte av det material som framlagts. Och i bilagan till statsutskottets utlåtande nr 180, vilken bl. a. undertecknats av landshövding Lingman, står det på sid. 19 följande: »Utredningen, som i enlighet med givna direktiv undersökt ett flertal områden för att finna ett för artilleriskjutning och sam-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

övning lämpligt fält, har därvid även haft uppmärksamheten riktad på de undersökta områdenas lämplighet såsom övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan. Utredningen har i utskottets ovan citerade utlåtande inlagt den tolkning, att utskottet ej förväntar sig ett preciserat förslag angående lämpligaste område för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan.»

Jag vet inte när försvarsministern tagit tillbaka dessa direktiv. Det måste ha skett helt nyligen. I varje fall är det fullkomligt förborgat för mig när så skett.

Militären har tidigare begått fel, som blivit mycket kostsamma. Jag erinrar här bara om jagarbeslutet 1956. Det upphävdes 1958 och kostade oss då 50 miljoner kronor, som vi fick betala i skadeersättningar för de annullerade beställningarna. Sådana färskva exempel ger mig anledning varna för att i brådskans tecken fatta beslut, som kanske innebär att vi inte får den nytta vi tänkt oss av anläggningarna och som dessutom kan medföra mycket stora kostnader.

Med hänsyn till att vi nu har hållit på med dessa debatter i 11 timmar, skall jag här fatta mig kort och bara säga att den kommunistiska gruppen utan vidare kan ansluta sig till de synpunkter herr Thapper här redovisat som talesman för reservationen. Det var ett föredömligt sakligt och kort inlägg, och jag har inte mycket att tillägga därutöver. Då jag emellertid gjort mig omaket att resa till gullbergsområdet och prata med människorna där, vill jag här göra ett par reflexioner.

När jag frågat de människor, som beröres av denna skjutfältsfråga, om de var intresserade av att flytta, så har jag blivit frapperad av att de flesta svarat med motfrågan: »Vet riksdagsman hur mycket betalt vi kan få?» De har hört att man på andra områden, där militären har trängt sig in, har betalat furstliga summor. Jag kände givetvis inte

till den saken, men jag fick en känsla av att människorna där inte skulle ha något emot att flytta, om de bara fick bra betalt. Det fanns emellertid också många människor, som förklarade att de inte hade någon som helst önskan att flytta och att de kände det som en tvångsförflyttning, en förvisning.

Jag instämmer också i vad herr Gustafsson i Kårby sade, nämligen att det framför allt är de människor som bor strax utanför skjutfältets gränser som är allvarligt oroade över hur de skall kunna få ersättning. Den formulering som återfinnes i statsutskottets utlåtande rörande den saken är mycket vag och ger inga som helst löften därvidlag. Den frågan överlämnas egentligen till kommitténs avgörande.

Sedan vill jag också säga att med den vapentekniska utveckling vi går till mötes får jag en stark och bitter känsla av att om detta förslag trumfas igenom i brådskans tecken, så kommer man mycket snart att fatta beslut — kanske inte formellt men reellt — om att utsträcka övningarna utanför de angivna gränserna och på det sättet lägga beslag på det område, som man från början räknade med att man behöver. Jag anser därför att den utredning som gjorts är otillräcklig, inte minst med hänsyn till alla de argument som herr Thapper så sakligt travade på varandra — den värdefulla skogen på området etc. — och att man också borde undersöka andra områdens lämplighet.

Jag skall sluta med att erinra om att när herr Nilsson i Tvärälund i mars månad i år interpellade försvarsministern om möjligheterna att få detta övningsfält förlagt till Vilhelmina, sade herr Nilsson att man där uppe var intresserad av att få detta övningsfält, och i anledning därav skrev tidningen Östgöten den 7 mars i år följande, som jag gärna vill läsa in i protokollet:

»Mot Vilhelmina i Västerbotten, där man med öppna armar skulle välkomna både infanteriskjutskola och artilleri-

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

skjutfält, slår såväl de militära myndigheterna som Försvarets Fastighetsnämnd ifrån sig med bägge händerna. Däremot arbetar man med all tänkbar energi för att få ett stort skjutfält — minst 15 000 tunnland — förlagt till Gullbergsområdet i det centrala Östergötland där varken befolkningen, kommunerna, ansvariga länsorgan eller andra vill veta av något skjutfält som är nämnvärt större än Prästtomtafältet.

Man står alltså i den paradoxala situationen att dit, där man verkligen är välkommen, vill militären inte fara, men dit, där man är ovälkommen och kommer att vålla påtagliga skadeverkningar, vill man tvinga sig fram. Det kan inte vara lyckligt att lösa en i och för sig angelägen fråga på detta sätt, så mycket mindre som man vet ytterst litet om den militärtekniska utvecklingen och klokheten i de förutsedda investeringarna.»

Jag tycker att det citatet säger en hel del.

Herr talman! Jag instämmer i vad reservanterna här framhållit och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen tog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Som motionär i denna fråga, vilken jag anser inte endast är en östgötafråga, har jag begärt ordet för att framföra de synpunkter, som ligger till grund för den motion jag har avlämnat. Man bör komma ihåg att frågan här gäller investering eller felinvestering. Frågan inrymmer i sig såväl ekonomiska som sociala och militära synpunkter.

Diskussionen om kostnaderna synes mig något underlig. Vid bedömandet av denna sak har jag hållit mig till siffrorna 2 600 hektar från Gullbergs kronopark och 2 600 hektar från enskild mark. På denna mark växer bl. a. en del av Sveriges bästa skog. Om den ut-

redning herr Thapper anförde är riktig, skulle Gullbergs kronopark förränta ett kapital av 15—16 miljoner kronor. Härtill skall sedan jämväl läggas de industriella vinster, som kan uppkomma på det råmaterial vi har från detta skogsområde.

Härutöver tillkommer kostnaden för bostäder åt den befolkning som skall flyttas från området. Bostadsfrågan måste lösas, oavsett om det som i det första fallet gäller militären eller som i det andra fallet den befolkning som drivs ut från ett naturligt område.

Till detta kommer även att elkraftförsörjningen kommer att påverkas av denna utbyggnad. Då ställer jag frågan: Kan det vara lämpligt att riksdagen beslutar förlägga detta övningsfält till en plats i landet som redan förut för civilbefolkningen är så farlig som denna?

Vi bör samtidigt komma ihåg, att det nu finns möjlighet att per radar etc. från olika håll följa praktiskt taget allt som sker på Linköpings-fältet. Har militärerna verkligen tänkt igenom, att de jämväl har ansvar för den saken? Såsom jag ser det är det ansvarslost av militärledningen att vid bedömandet av försvarsfrågan ta hänsyn till vissa enligt min mening ovidkommande faktorer.

Beträffande arealen har vi hört olika uppgifter nämnas om storleken. Det skulle åtminstone på mig ha gjort ett större intryck om militärledningen, försvarsdepartementet och utredningsmännen hade sagt ifrån att man behöver denna mark, men nu har det förekommit en auktion om hur många hektar mark man skulle ha. Att man har gått fram med så stora intervaller gör ett beklämmande intryck — det tyder på att man har givit sig på något annat än försvarsfrågan.

Det påpekas att utskottet har understrukit, att området icke skall utvidgas. Utskottet understryker angelägenheten av att någon ökning av den i departementschefens förslag fastställda storleken icke sker. Ja, det är ett uttalande

Markförvärv för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, m. m.

som vem som helst kan göra, men vi måste vara på det klara med att i och med att man kommit in på detta område, där det finns möjligheter till en utvidgning, får andra hänsyn lätt vika, och då kan vi komma i en ohållbar situation.

Jag har även framhållit i motionen, att de ändringar som sker i fråga om militära vapen är så stora, att vi allvarligt måste överväga om vi skall fortsätta i de gamla hjulspåren, vilket jag anser att detta förslag om övningsfält innebär. Även på den punkten har jag en känsla av att man försöker argumentera för någonting som hör till en gången tid och inte ser framåt. När man ger sig in på denna fråga måste man sikta fram mot någonting annat, om man skall kunna tillnärmelsevis klara uppgifterna.

Här har också talats om förhållandena i Rosersberg och Arlanda. Det är riktigt att Arlanda kommer in i bilden, och det är även jag känslig för, men skall man lösa problemet med Rosersberg och Arlanda genom att vidta åtgärder som skapar stora problem för en annan bygd inom en snar framtid? Det kan inte vara vettigt att handla på det sättet.

Det har talats om att det finns användbara kaserner i Linköping och att det skulle bli billigare att utnyttja dem. Detta att det finns användbara lokaler kan emellertid inte få vara bestämmande för hur vi skall handla i denna fråga.

Det är inte bara de talare som tidigare framträtt i denna debatt som skapat förvirring, utan jag har även den uppfattningen att försvarsministern med sitt anförande bidragit till denna förvirring. Hans tonfall visade, att man tydligen är mycket angelägen att på dessa lösa premisser föra igenom denna fråga. Försvarsministern sade patetiskt, att han inte ville skapa ett militärens kungarike. Nej, det vill ingen av kammarens ledamöter, allra minst reservanterna. Här tror jag emellertid att

det gäller att inskränka makten i det kungadöme, i vilket försvarsministern tycks ha blivit tjänare. Försvarsministern bör väl i framtiden ändå beakta ekonomiska och andra förhållanden, inte minst själva försvarsförhållandena.

Jag kan inte finna annat än att — försvarsministern må benämna det vad han vill — de synpunkter jag framfört i min motion II: 536 är bärande. I föreliggande situation skall jag emellertid be att få yrka bifall till reservationen, ehuru jag inte är helt tilltalad av dess skrivning. Mitt bifallsyrkande gäller framför allt den första punkten, som jag anser vara den viktiga.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna a) — d)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i dessa delar, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Thapper begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkterna a) — d) i utskottets utlåtande nr 180, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 74 nej, var-

jämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten e)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2

Översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner angående översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m., i vad motionerna behandlats av andra lagutskottet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag lovar att jag inte skall fresta kammarens tålmod. Jag skall bara säga några ord i anledning av andra lagutskottets utlåtande.

Först vill jag med tillfredsställelse notera att frågan om säkerhetsbesiktning av bilar nu bringats ett steg närmare sin lösning. Vad sedan gäller yrkandet om vägtrafiklagstiftningen tycker jag nog att utskottet redan nu skulle ha kunnat förorda en samlad översyn av lagstiftningen. Utvecklingen på detta område går snabbt och i åtskilliga hänseenden föreligger behov av en revision av lagstiftningen. Jag syftar då bl. a. på parkeringsbegreppets innebörd, frågan om förkörsrätt i genomfartslederna i våra städer, indrivningen av parkeringsböter, en fråga som parkeringsutredningen underställt Kungl. Maj:ts prövning, och slutligen det svårösta komplex som rör vägmärkena. Utskottet förutsätter att dessa frågor skall uppmärksammas vid den fortlöpande revision som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och trafiksäkerhetsrådet håller på med.

En samlade utredning skulle därför åtminstone tills vidare vara behöv-

Översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m.

lig och jag vill, herr talman, understryka dessa ord »åtminstone tills vidare». Skulle det nämligen visa sig att intet resultat kommer fram inom den närmaste tiden, förbehåller vi oss att återkomma till frågan.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskaft m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 4

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

från andra lagutskottet:

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag; och

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av ersättningarna inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

från tredje lagutskottet:

nr 331, i anledning av väckta motioner angående undantagande från ex-

ploatering av ett representativt urval av sjöar och vattendrag, m. m.

§ 5

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till

Riksdagens Andra Kammare.

I och för fullgörande av ett vetenskapligt uppdrag i Förenade Staterna anhåller jag härmed vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen under

tiden fr. o. m. den 3 t. o. m. den 20 december 1959.

Stockholm den 2 december 1959.

Bertil Ohlin

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 21.33.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 3 december

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollet för den 27 nästlidne november.

§ 2

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

På framställd proposition biföll kammaren utskottets hemställan att detta utlåtande måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning, varefter kammaren biföll vad utskottet i utlåtandet i övrigt hemställt.

§ 3

Interpellation ang. situationen på potatismarknaden

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON i Benestad (cp), som anförde:

Herr talman! Årets inhemska potatis-skörd har trots den torra sommaren blivit kvantitativt av minst samma omfattning som förra årets. Till kvalitén är den utmärkt. Under hösten har importen av potatis varit helt fri, och följden har blivit att utländsk potatis dominerar marknaden; alldeles särskilt är detta fallet i Stockholm, där svensk vara icke ens noteras. Ytterligare svårigheter att tränga in på stockholmsmarknaden synes föreligga, då betydande partier importpotatis finnes i lager och ytterligare utländsk vara beräknas ankomma hit.

Då det måste vara helt i anda med det avtal jordbruket ingått, att detsamma får avsättning för sin skörd, anhålles om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Har herr statsrådet observerat den situation som uppstått på potatismarknaden och vill herr statsrådet medverka till sådana åtgärder att ökat utrymme

Interpellation ang. den statliga bostadspolitikens administration

beredes för svensk potatis på hemmamarknaden?

Denna anhållan bordlades.

§ 4**Interpellation ang. den statliga bostadspolitikens administration**

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Sedan nu erkännande föreligger från flera av de i mutaffären vid bostadsstyrelsen inblandade, är det klart att det inträffade måste betraktas synnerligen allvarligt. Den pågående polisutredningen torde därför inte få utgöra hinder för departementschefen att snarast vidtaga åtgärder som kan förhindra att något återupprepan- de inte sker.

Under den debatt, som framkommit i pressen efter uppdragandet av mutaffären, har det bl. a. påpekats att den detaljerade och tidskrävande regleringen av bostadslånegivningen har varit en utlösande orsak till mutsystemets uppkomst och utbredning. Även om statsmakterna inte får i något avseende uppges kravet på oväld och integritet hos den i statlig tjänst anställda personalen — dess bättre utgör också det nu inträffade en sällsynthet i vårt land — så kan den refererade anmärkningen dock inte utan vidare avvisas. En ändamålsenlig utformning av förvaltning och administration kan utgöra en garanti för att »frestelser» till oegentligheter av det slag som nu under flera år förekommit inte behöver riskeras. En avveckling av den starka koncentrationen av den statliga bostadslånegivningen med dess i många fall svårbedömda och omfattande ärenden och en decentralisering av ärendenas handläggning till exempelvis länsorgan skulle uppenbarligen medföra bättre förhållanden. Det torde för övrigt inte kunna bestridas att varje omfattande offentlig detaljreglering innesluter vissa risker för »orättvisor»

och mannamån i de enskilda ärendenas handläggning.

Mot bakgrunden av sitt förslag om att den statliga bostadslånegivningen skulle i princip ersättas med ett kreditgarantisystem och med hänsyn till andra överväganden rörande bostadspolitikens administration, har besparingsutredningen i sitt i somras avlämnade betänkande hemställt, att en genomgående översyn skulle företagas av administrationen på detta område. Därvid borde enligt besparingsutredningens uppfattning även frågan om bostadsstyrelsens ställning prövas.

Vad som nu framkommit synes lämna ytterligare skäl för den översyn som besparingsutredningen förordat av bostadspolitikens administration. De förslag till förenklingar, som överdirektör Älmeby för något år sedan framlämnade i en av honom verkställd utredning, synes då också böra övervägas.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet bl. a. mot bakgrunden av den vid bostadsstyrelsen uppdragade mutaffären skyndsamt medverka till genomförandet av sådana åtgärder rörande den statliga bostadspolitikens administration, att ett upprepan- de av det nu inträffade kan förhindras, och därvid särskilt föranstalta om den översyn av bostadspolitikens administration, inklusive bostadsstyrelsens ställning, som besparingsutredningen föreslagit?

Denna anhållan bordlades.

§ 5

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:
nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om allmän varuskatt m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; samt

från andra lagutskottet:

nr 339, i anledning av väckta motioner angående översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.05.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 4 december

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 28
nästlidne november.

§ 2

**Svar på fråga ang. universitetens och
högskolornas organisation och
administration**

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat om jag är i tillfälle att meddela, huruvida universitetsutredningens betänkande rörande universitetens och högskolornas organisation och administration kan föreligga i så god tid, att förslag i ämnet kan framläggas inför 1960 års riksdag eller — därest så inte kan ske — om åtgärder kan förväntas för att provisoriskt förstärka den lokala förvaltningsapparaten under nästa år.

Universitetsutredningens betänkande om universitets- och högskoleväsendets administration, vilket avses bli utredningens sjunde och sista betänkande, beräknas inte skola avlämnas i sådan tid, att förslag i ämnet kan underställas 1960 års riksdag. Beträffande frågan om provisoriska förstärkningar av den lokala förvaltningsapparaten under nästa bud-

getår kan jag nu endast svara, att den är föremål för prövning i det pågående budgetarbetet.

Härpå anförde

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret som jag erhållit av ecklesiastikministern. Det var kortfattat och gav naturligtvis i och för sig inte annat besked än det formella, att — som man kunde vänta — utredningen med den uppläggning den har av sitt arbete tydligen inte kommer fram till några förslag i sådan tid, att de kan underställas nästa års riksdag.

Jag har låtit mig berättas, att de som är intresserade av en förstärkning av den administrativa apparaten som en följd av den utbyggnad av universitetsväsendets och högskolornas verksamhet, som har pågått och alltjämt pågår, blivit oroliga för att t. o. m. 1961 års riksdag kommer att passera utan att något förslag kan hinna läggas fram. Det är därför jag i min fråga hade ett andra led, nämligen om man kunde tänka sig en provisorisk förstärkning av förvaltningsapparaten. Jag förstår nu, att det är där som det väsentliga ligger, ty som alla vet är det utökade studentantalet och utbyggnaden av universitetens och högskolornas verksamhet en verkligt an-

Svar på fråga ang. den begärda snabbutredningen om införande av s. k. polisbötes-system vid felparkering

gelägen anledning att på något sätt se till, att också förvaltningsapparaten kommer i det läget, att den kan bemästra de svårigheter som därigenom uppstår.

Jag hoppas fördenskull att herr statsrådet vid sin prövning av dessa frågor, vilka väl också aktualiseras nu inför nästa års budget, ser på dem med största välvillighet; jag tror att man kan utgå från att han gör det. Jag vill också uttrycka den förhoppningen att han har förmågan att i gynnsam riktning påverka andra instanser inom kanslihuset, vilka sin plikt likmätigt för närvarande är sysselsatta med blåpennan i högsta hugg.

För att stärka statsrådet Edenmans position vill jag erinra om att han faktiskt i våras i ett interpellationssvar i första kammaren har förklarat, att han har den uppfattningen, att »man inte kan sitta med armarna i kors utan måste ge förvaltningen de ökade resurser, som är oundgängligen nödvändiga». Han slutade sin debatt med partikamraten herr Palme med följande ord: »Jag vill understryka att det naturligtvis aldrig har varit min mening att utgå från att allt är bra som det är och inte göra något alls, förrän universitetsutredningen är helt klar med denna del av sitt arbete.»

Det är mot bakgrunden av dessa uttalanden som jag önskar statsrådet lycka till när det gäller att få dem omsatta i handling.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. den begärda snabbutredningen om införande av s. k. polisbötesystem vid felparkering

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Helén har frågat, om jag vill inför kammaren lämna en redogörelse för hur långt arbetet har framskridit med den av riksdagen under årets vårsession begärda snabbutredningen angående införandet av s. k. polisbötesystem vid felparkering och när resultatet av denna utredning kan väntas föreligga.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Inom justitiedepartementet pågår genom särskild utredningsman en undersökning av möjligheterna att åstadkomma en förenkling av handläggningen av mindre brottmål. Riksdagen ifrågasatte i ett uttalande i våras, om icke den i undersökningen ingående delfrågan om polisbötesystem vid parkeringsförseelser borde behandlas med förtur och utan avbidan på resultatet av undersökningen i övrigt. Med anledning härav kommer utredningsmannen att i en särskild promemoria redovisa vilka möjligheter som kan finnas att såsom en delreform införa ett förenklat bötesystem enbart vid parkeringsförseelser. Jag hoppas att promemorian kommer att föreligga i sådan tid att proposition skall — givetvis under förutsättning att utredningsresultatet blir positivt — kunna föreläggas 1960 års riksdag.

Vidare anförde

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar herr justitieministern för svaret samtidigt som jag ber att få hälsa Er välkommen till det hårda politiska slagfältet från ämbetsmannalivets mildare nejder.

Inom det ämnesområde, som Ni har att ta ansvaret för, är det en mängd stora frågor som väntar på Er. Den fråga det här gäller kan förefalla obetydlig, men den är det ingalunda. Från år 1950 till 1958 skedde det en femdubbling av

Svar på fråga ang. den begärda snabbutredningen om införande av s. k. polisbötes-system vid felparkering

antalet parkeringsförseelser här i Stockholm, och nästa år väntas siffran bli 200 000 förseelser, därest ingen ändring sker.

Chefen för Stockholms rätts- och polisdirektion har mot denna bakgrund hävdad att det är risk för att mer väsentliga arbetsuppgifter för polisen kommer i skymundan, om det inte härvidlag kan bli en ändrad ordning. Parkeringsmålen belamrar för närvarande åklagarväsendet i Stockholm till en sådan mängd, att handlingarna kan mätas i hyllmeter, och i år har ungefär 20 000 felparkeringar vandrat ut till delgivningsväsendet för högtidlig delgivning, med allt vad detta kostar i det enskilda fallet. Det är ju inte så att ens en felparkerande som infinner sig på polistationen har möjlighet att klara upp saken, utan ärendet måste löpa till slutet, och detta innebär inte bara att det dömes ut böter, utan också att vederbörande får en prick på sig i körkortsregistret.

Riksdagen har vid två skilda tillfällen behandlat detta problem och, såsom justitieministern säger, senast i våras ifrågasatt, om inte frågan kan behandlas med förtur när det gäller ett polisbötesystem enbart för parkeringsförseelser. När justitieministern nu slutar med att säga att han hoppas kunna framlägga en proposition i detta ärende, så det är min förhoppning att detta inte bara är ett uttryck för en formell syn på det hela utan att där bakom ligger en verklig beslutsamhet. Vi har alla vetskap om att utredningsarbete kan bedrivas i olika takt. Det hade varit glädjande, om justitieministern debuterat här i riksdagen med att säga att han avser att driva fram denna fråga såvida inte några oväntade formella hinder uppstår. Jag hoppas emellertid att jag får tolka justitieministerns svar på det sättet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs den av herr *Jansson* i Benestad vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående situationen på potatismarknaden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Gustafsson* i Skellefteå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående den statliga bostadspolitikens administration.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola,

nr 182, i anledning av väckt motion om inrättande av professorer inom rättssociologiens område,

nr 183, i anledning av väckta motioner angående en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.,

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik jämte i ämnet väckt motion,

nr 185, i anledning av väckta motioner angående kompensationen till statstjänstemännen för inbetalda folkpensionsavgifter,

nr 186, i anledning av väckt motion om utfärdande av bruttolönstabeller för de statsanställda,

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts

framställning angående anslag å tilllägsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60 till särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor jämte i ämnet väckta motioner,

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 189, i anledning av väckta motioner om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt;

bevillningsutskottets betänkande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.;

bankoutskottets memorial nr 45, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 7

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för återuppförande av viss byggnad;

nr 336, i anledning av väckta motioner om kurser för hantverksmästare m. fl.; och

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels vissa markförvärv för försvaret, i vad propositionen avser övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan, dels ock vissa organisationsförändringar inom försvaret, i vad propositionen avser flyttning av nämnda skola, jämte i ämnet väckt motion.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.10.

In fidem
Sune K. Johansson